

Treball de fi de grau

Títol

Autor/a

Tutor/a

Departament

Grau

Tipus de TFG

Data

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:

Castellà:

Anglès:

Autor/a:

Tutor/a:

Curs:

Grau:

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Castellà:

Anglès:

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

Castellà:

Anglès:

Compromís d'obra original*

L'ESTUDIANT QUE PRESENTA AQUEST TREBALL DECLARA QUE:

1. Aquest treball és original i no està plagiat, en part o totalment
2. Les fonts han estat convenientment citades i referenciades
3. Aquest treball no s'ha presentat prèviament a aquesta Universitat o d'altres

I perquè així consti, afegeix a aquesta plana el seu nom i cognoms i el signa:

***Aquest full s'ha d'imprimir i lliurar en mà al tutor abans la presentació oral**

INDEX

1. INTRODUCCIÓ	2
2. MARC TEÒRIC.....	3
2.1. ALFABETITZACIÓ MEDIÀTICA	3
2.2. MANIPULACIÓ INFORMATIVA.....	6
2.3. COM LLUITAR CONTRA LA MANIPULACIÓ.....	15
2.4. ÀMBIT EDUCATIU: L'INSTITUT, LLOC D'APRENENTATGE.....	16
3. METODOLOGIA	20
4. MÈTODE D'ALFABETITZACIÓ MEDIÀTICA DISSENYAT I UTILITZAT AL CURS REALITZAT A L'IES SERRA D'IRTA.....	23
6.1. PROJECTE.....	24
6.2. PLA DIDÀCTIC.....	25
5. TREBALL DE CAMP	34
5.1. PRIMERA SESSIÓ	34
5.2. SEGONA SESSIÓ: PROVES EN ALUMNES. DETECTAR MANIPULACIÓ DESPRÉS D'EXPOSICIÓ TEÒRICA	42
5.3. TERCERA SESSIÓ: INFORMACIÓ O ENTRETENIMENT?.....	49
5.4. QUARTA SESSIÓ: COMPARACIÓ DE MITJANS	49
5.5. CINQUENA SESSIÓ	50
5.6. SISENA SESSIÓ: ENQUESTA I DEBAT FINAL	55
5.7. CONCLUSIONS PER SESSIÓ.....	63
6. CONCLUSIONS	64
7. BIBLIOGRAFIA.....	68
ANNEX	

1. INTRODUCCIÓ:

El consum de mitjans i d'informació és cada cop més alt a la nostra societat. Ja no cal arribar a casa per veure l'informatiu a la televisió ni comprar un diari per llegir les notícies, ara la informació està a l'abast de tothom a través de nous instruments tecnològics que faciliten la vida i el consum. Internet i les noves tecnologies ofereixen gran quantitat d'informació, informació que cal que critiquem i analitzem amb cautela per poder treure interpretacions pròpies dels fets i de la realitat, perquè la nostra forma de veure el món no ens vingui donada per les empreses de la informació i la comunicació sinó que siguem autònoms i independents ideològicament. Cal tenir en compte d'on prové la informació, quins interessos té el mitjà en què nosaltres la consumim, com s'ha tractat i com s'ha tractat a altres mitjans, entre d'altres aspectes per poder formar-nos idees més que menys autònomes del què passa. És per això que l'alfabetització mediàtica o, el que és el mateix, l'educació en mitjans és cada cop més important. A més consum d'informació i més informació circulant per la xarxa, més necessari resulta que siguem capaços de ser crítics amb aquests inputs informatius que ens defineixen com a persones pertanyents a una societat. Cal saber tractar tota aquesta informació per tal que ens sigui útil per la vida i no es converteixi en un element de saturació mental. Cal que la informació sigui part de l'aprenentatge i no de l'atordiment que impedeix el desenvolupament d'una societat i això es pot aconseguir amb una eficient i eficaç educació en mitjans.

Amb aquest pretext i, conscient de la importància que tenen els mitjans i la informació en la influència del subconscient social col·lectiu, s'ha dissenyat un treball de recerca en què s'estudia **l'alfabetització mediàtica**, la seva **importància** i la **idoneïtat** de la seva aplicació al sistema educatiu obligatori. Per altra banda, s'ha creat un **mètode i pla didàctic** d'educació en mitjans centrat en la lluita contra quatre tipus de manipulació informativa (valoració a la informació, silenci informatiu, mentida informativa i infotainment) per aplicar-lo a un centre d'estudis de secundària i s'ha provat la seva utilitat i efectivitat aplicant-se a l'IES Serra d'Irta.

La segona part d'aquest treball versa sobre **l'aplicació del mètode** dissenyat en els cursos de primer i segon de batxillerat de l'IES Serra d'Irta d'Alcalà de Xivert al llarg de sis sessions. Durant aquest període s'ha tractat d'esbrinar com interactuen els alumnes amb els mitjans, com interpreten la informació, si detecten o no la manipulació informativa i com ho fan i, la influència que té l'alfabetització mediàtica en la seva interpretació i capacitat d'anàlisi de la informació. A fi d'aconseguir els propòsits establerts a l'inici del treball i davant la necessitat de crear receptors crítics i actius, s'han combinat les sessions teòriques i pràctiques a l'institut i, un cop realitzades s'han analitzat els resultats de les activitats per tal d'extreure conclusions sobre el mètode dissenyat i sobre l'evolució dels alumnes.

2. MARC TEÒRIC

En aquest marc teòric es defineix el terme alfabetització mediàtica, s'abracen aspectes com els motius, les tendències i el context que han fet que l'alfabetització en mitjans sigui important a dies d'ara, s'apunten les implicacions que pot tenir en la vida i la societat un bon coneixement dels mitjans, dels seus missatges i el seu poder. A continuació es destaquen quatre tipus de manipulació contra els que s'ha intentat lluitar o afrontar de manera reflexiva i crítica al llarg del projecte a l'IES Serra d'Irta; la valoració en la informació, el silenci informatiu, l'infotainment i la mentida informativa. Per altra banda, es proposen diversos mètodes per lluitar contra la manipulació informativa i s'exposa perquè es creu que és important la implementació d'una assignatura o de la matèria relacionada en l'educació en mitjans al sistema educatiu. Finalment veurem els moviments que, en referència a aquesta necessitat, han realitzat institucions com les abans mencionades (UE, UNESCO, estats, autonomies i gremis educatiu i periodístic). Tot això, fent un recorregut per les diverses teories que existeixen sobre el tema i repassant als experts en educació, mitjans i alfabetització mediàtica.

2.1. Alfabetització mediàtica

En primer lloc, i seguint amb el que s'apuntava a la introducció, veurem els canvis que han produït que la necessitat d'alfabetitzar mediàticament la societat sigui cada cop major i els motius que ens han conduït a arribar a tenir aquesta necessitat. Com apunta el teòric José Manuel Pérez Tornero:

“el canvi més significatiu que s'ha produït en el sistema mediàtic durant l'última dècada és l'aprofundiment i l'extensió d'una xarxa global de comunicacions per les que circulen la televisió [...] les xarxes digitals analògiques i terrestres, satèl·lit, telefonia, Internet, etc.” (Revista comunicar, nº31, v.XVI, 2008:15).

Aquest augment de mitjans i de possibilitats de consum provoquen, no només qui hi haja més consum per part dels ciutadans sinó també que les seves capacitats d'anàlisi, selecció, crítica i discriminació siguin majors i més fonamentades. Com indica Tornero, aquesta situació fa que es presenten dos fenòmens en els receptors que mereixen anàlisi. En primer lloc “hi ha un augment del temps de vida que els ciutadans dediquen a relacionar-se amb els mitjans [...] i en segon lloc, s'ha produït un canvi en el règim de mirada” (P.Tornero, Revista comunicar, nº31, v.XVI, 2008:16) és a dir, els receptors d'informació cada cop passen més temps interactuant amb els mitjans, ja que les pantalles com els mòbils, els ordinadors o les tablettes s'han convertit en instruments habituals i d'ús ordinari. Pel que fa al canvi de règim de mirada, Tornero afirma que “el canvi de temps-vida per les pantalles provoca que el mode de mirada o visió sigui quelcom essencial per la comprensió i l'assimilació del nostre voltant” (P.Tornero, Revista comunicar, nº31, v.XVI, 2008:16) o el que és el mateix, que la manera en què entenem el que veiem o consumim serà determinant per entendre la realitat i els missatges que ens transmeten aquests mitjans que es comuniquen amb els receptors a través de les pantalles. En el mateix sentit que Tornero, Rivoltella, citat pel primer, afirma que aquest augment de mitjans, de maneres i de possibilitats de consumir “han ampliat i multiplicat els espais de la visió del veure”. Segons aquest autor, hi ha cada cop més matisos de la visió (d'allò que percebem o que ens transmeten) a tenir en compte per entendre la realitat o per fer-nos una idea més objectiva.

Aprofundint més, Tornero apunta que aquest canvi de situació on la proliferació de mitjans, formats i gèneres és cada cop major pot produir dues conseqüències en el receptor. En primer lloc, afirma que la situació d'abundància de mitjans i informació permet "un estil de captació i percepció del saber més personalitzat i autònom, cosa que podria estar enriquint les capacitats intel·lectuals del consumidor i, en segon lloc, podria estar creant, també, una confusió, una mirada mòbil" (P.Tornero, Revista comunicar, nº31, v.XVI, 2008:21) que no entén el que està passant. Amb això, observem una conseqüència negativa sorgida d'aquest nou entorn comunicatiu i social que fa de l'educació en informació i mitjans una matèria necessària. Endinsant-se més en el tema, el catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona afirma que "es fa cada cop més difícil desenvolupar amb eficàcia davant la multiplicació exponencial de la informació que introdueix la societat multipantalla [...] i que provoquen saturació i excessos informatius que desemboquen en sense-sentit i desordre", (P.Tornero, Revista comunicar, nº31, v.XVI, 2008:21) cosa que en lloc de servir per al desenvolupament social de la ciutadania, posa barreres de comprensió i adaptació a la realitat. Aquests motius que explica José Manuel Pérez Tornero, es complementen perfectament amb els que Carolyn Wilson, resumeix a la revista Comunicar. En aquest cas, l'autora, citant a diversos autors, apunta els factors pels quals es considera que aquesta matèria és, a dies d'ara, necessària. Mencionat això, transcrivim el resum de la professora canadenca:

- "La proliferació de telecomunicacions globals, així com una concentració de la propietat i el control dels mitjans de comunicació (Karppinen, 2009).
- Estudis realitzats en molts països industrialitzats indiquen que els joves passen més temps en els mitjans de comunicació del que passen realitzant altres activitats, amb excepció de dormir (Roberts i Foehr, 2008).
- La necessitat de crear igualtat de condicions entre qui produeix informació segons els seus interessos, i aquells que la consumeixen innocentment (Livingstone, 2002)
- La necessitat de saber com els joves estan interactuant amb i creant projectes amb els mitjans de comunicació per adaptar l'alfabetització mediàtica a les seves necessitats quotidianes (Dezuanni i Monroy, 2012).
- L'augment exponencial conseqüent dels texts i dels missatges produïts pels mitjans de comunicació (Wilson&al., 2011)
- Els controls (evidents i/o encoberts) que es produeixen sobre l'accés a, i a la disponibilitat de, els texts i els missatges dirigits als ciutadans (Wilson&al.,2011).
- El reconeixement dels drets comunicatius com a tercera generació de drets humans, que inclouen el dret a l'accés i a l'intercanvi d'informació així com l'accés a aquelles habilitats i debats que permeten als ciutadans interpretar, expressar i produir els seus propis missatges i comunicacions (Abbott i Masterman, 1997)" (Revista comunicar, 39, XX, 2012: 16).

És evident doncs, que la proliferació de mitjans, el seu ús quotidià, l'accés que se'n té, l'ús que en fan d'ells les noves generacions i les seves capacitats per influir en la vida i en les

interpretacions de la societat, converteixen l'accés a la informació en un element bàsic per a les noves societats democràtiques.

Per tots aquest motius, òrgans com les institucions educatives, els professionals de la comunicació, les institucions públiques (estat, autonomies, Unió Europea i UNESCO, entre altres) s'esforcen en implantar l'alfabetització mediàtica als sistemes didàctics i educatius on es formaran els ciutadans i receptors d'informació per tal que el consum de mitjans sigui efectiu, conscient i, per tal que l'influència que els mass media tenen sobre ells no siguin sinònims d'anul·lació del sentit crític i d'anàlisi, tant important per la formació de la identitat personal i el creixement dels ciutadans.

Després d'analitzar la situació en què ens trobem i els motius que fan que l'educació en mitjans sigui quelcom imprescindible en els sistemes educatius actuals, cal determinar què és l'alfabetització mediàtica.

Segons la RAE, el terme alfabetitzar és “ensenyar a llegir i escriure”, mentre que l'adjectiu mediàtic es defineix com “que pertany o relatiu als mitjans de comunicació”. Tenint en compte això, podem concloure que la construcció alfabetització mediàtica, de la que en parlarem al llarg del treball i la que és l'objecte central de recerca d'aquest estudi és, l'acció d'ensenyar a llegir (i escriure) els i amb els mitjans de comunicació. En aquest sentit, J. Ignacio Aguaded, catedràtic de la Universitat de Huelva, entén l'alfabetització mediàtica com allò que “permet l'accés als mitjans de comunicació, el que fa possible comprendre'ls de forma integral y desenvolupar una mirada crítica cap als seus continguts” (Revista comunicar, 40, XX, 2013:7). La professora Carolyn Wilson, per la seva banda, defineix el concepte com:

“les competències essencials –habilitats i actituds– que permeten als ciutadans interactuar amb els mitjans de comunicació i altres proveïdors d'informació de manera eficaç i, desenvolupar un pensament crític i les aptituds per l'aprenentatge al llarg de la vida per la socialització i la posada en pràctica de la ciutadania activa” (revista comunicar, 39, XX, 2012:16).

Aquesta segona definició, de la professora de Toronto esgrimeix de manera més completa els termes alfabetització mediàtica ja que no només té en compte la capacitat de l'educació en mitjans de desenvolupar habilitats i actituds per interactuar amb els mitjans sinó que també destaca la importància d'aquesta per la capacitat dels ciutadans en la “posada en pràctica d'una ciutadania activa”, és a dir, que aquesta educació en mitjans té influències personals que afecten a les accions, la vida pública i social dels ciutadans. A més, l'autora canadenca, citant a Freire i Macedo (1987) afirma que:

“l'alfabetització mediàtica i informacional faculta als estudiants per a llegir la paraula i el món. Per entendre la paraula en la pàgina i la imatge en la pantalla i per a ser capaços d'analitzar i avaluar la informació i les seves representacions del món, transmeses a través dels mitjans de comunicació” (revista comunicar, 39, XX, 2012:16).

Seguint amb l'anàlisi, Wilson destaca que l'alfabetització mediàtica pretén “el desenvolupament d'una comprensió crítica i informada sobre com operen els diferents mitjans

de comunicació i les tecnologies [...] sobre com s'organitza la informació i es creen significats en els mitjans i, sobre com avaluar la informació que els mitjans transmeten" (revista comunicar, 39, XX, 2012:16). Després de repassar el seu treball, observem que l'alfabetització mediàtica no només fa referència a l'acció d'ensenyar a llegir -i escriure- mitjans, sinó que implica el desenvolupament del pensament crític, el coneixement dels mitjans i del seu funcionament, l'anàlisi de continguts i de significats i, finalment, implica la possibilitat de construir representacions pròpies.

Un altre dels elements que fa de l'alfabetització mediàtica una eina social indispensable per als temps que corren és l'abundant manipulació a la què els receptors d'informació estan sotmesos dia rere dia. Per aquest motiu, el gruix del treball i un dels principals objectius del projecte d'alfabetització mediàtica desenvolupat a l'institut és el de poder fer front i detectar la manipulació informativa.

2.2. Manipulació informativa

Per poder establir l'estratègia pel desenvolupament d'aquest sentit analític de cara als mitjans, hem de desxifrar de manera minuciosa el terme manipulació, així com els seus tipus i les situacions que ens porten a ser-ne víctimes. Com afirma Teun Van Dijk: "la conseqüència negativa del discurs manipulador ocorre, normalment, quan els receptors no són capaços de comprendre les reals intencions o veure les reals conseqüències o accions defenses pel manipulador" (Van Dijk, Revista Signos, 2009, 39 (60), pg 49-74). Aquest cas, es dona, especialment, quan els receptors no tenen les eines, la informació prèvia necessària o el coneixement específic que podrien utilitzar per resistir la manipulació. Així, seguint amb aquest raonament, per evitar ser víctima de la manipulació informativa cal haver desenvolupat el ja nombrat pensament crític. Cal entendre què és allò que ens fa entendre la informació que rebem de la manera que la entenem i quins elements ens influeixen a que així ho fem. Cal saber què és manipulació, com es manifesta, els processos pels que passa la informació i tenir en compte les variables que conformen el missatge. Durant les sessions en què el projecte d'alfabetització mediàtica a l'IES Serra d'Irta es va dur a terme, el que es va pretendre va ser formar els alumnes en mitjans, per tal que siguin capaços de detectar diversos tipus de manipulació informativa, que la puguin diferenciar de la informació i que siguin capaços d'anar més enllà i extraure conclusions pròpies dels fets.

Seguint amb l'anàlisi, el terme manipulació és, segons la Real Acadèmia de la Llengua Espanyola, "intervenir amb mitjans hàbils i, a voltes, de manera astuta o tramposa, en la política, l'economia, etc. amb distorsió de la veritat i al servei d'interessos particulars". A partir d'aquesta definició de la RAE, el periodista Pedro Soler afirma a *La construcción de la realidad en los medios de comunicación* que si afegim abans del "etc." la paraula "informació" obtindrem una definició precisa del que és la manipulació informativa (Soler, 2010: 143). El periodista, segueix amb l'anàlisi del terme afegint que:

"ens trobem, per tant, davant d'una pràctica que es caracteritza per la seva intencionalitat al servei d'interessos aliens a la pròpia natura de la informació i front a un terme que, en la nova societat de la informació, s'utilitza per a referir-se a les males pràctiques informatives que inunden els mitjans" (Soler, 2010:143).

Així, tant la definició de la RAE, com les paraules de Soler, s'han de tenir en compte a l'hora d'analitzar informació i a l'hora d'oferir cursos d'alfabetització mediàtica o educació en mitjans. Com a receptors i consumidors d'informació o, des de la perspectiva del professional de la informació que s'interessa pel bon exercici de la professió i pel bon enteniment d'aquest, s'ha de tenir present que una peça informativa és elaborada per persones, persones que tenen una opinió i uns valors propis que no sempre poden o intenten amagar a les seves peces informatives (a pesar que haurien de fer-ho). A això, cal afegir que la majoria de periodistes, treballen per a una empresa o grup empresarial que, també, té uns interessos comercials, econòmics, així com una valors i una línia editorial determinats. Els fets informatius que se'ns presenten compten amb lleus matisos que cal saber veure per fer-ne una interpretació pròpia d'allò que ens conten que està passant. Preguntar-se què ha passat, qui ho conta, què vol qui ho conta o a quines fonts ha acudit l'informador, així com contrastar la informació són tasques fonamentals per començar a interpretar la informació i poder entendre millor la realitat. Com veurem més endavant, aquestes i altres tècniques són les que s'utilitzaran al llarg del curs d'alfabetització mediàtica perquè els alumnes aprenguin a analitzar la informació, a extraure'n interpretacions pròpies i a detectar casos de manipulació.

Seguint amb la definició del terme manipulació, el periodista Niceto Blázquez a *El desafío ético de la información* afirma que:

“manipular [...] implica intervenir deliberadament en les dades d'una notícia per part de l'emissor; trastocar subtilment aquestes dades de manera que, sense anular-los del tot, donin a la notícia un sentit diferent a l'original en funció d'uns interessos preconcebuts de l'emissor i, tot això sense que el receptor en sigui conscient” (Blázquez, 2000:40)

Per altra banda, Teun Van Dijk apunta que “la manipulació [...] és una pràctica comunicativa i interaccional en què el manipulador exerceix control sobre altres persones, generalment en contra de la seva voluntat o els seus interessos” (Van Dijk, Revista Signos, 2009, 39 (60), pg 49-74), mentre que Antonia Camacho y Fº Javier Santacruz la defineixen com “orientar subjectivament la informació per servir a determinats interessos” (Revista Comunicar, 17, 2001: 153) i Sagrario Rubido et al.¹ esgrimeixen que manipulació és “la conseqüència de la falta d'objectivitat, la distorsió dels fets, la impressió de subjectivitat en el missatge per part de l'informador” (Rubido et al., 2001:19). En aquest mateix sentit, Van Dijk afirma que “la manipulació no només involucra poder, si no abús de poder, és a dir, dominació [...] implica una forma d'influència il·legítima per mitjà del discurs: els manipuladors fan que els altres creguin y facin coses que són favorables per el manipulador” (Van Dijk, Revista Signos, 2009, 39 (60), pg 49-74) i continua la seva reflexió assegurant que “en un sentit semiòtic de la manipulació, esta influència il·legítima també por ser exercida amb quadres, fotos, pel·lícules o altres formats i, aquests és el cas dels mitjans de comunicació” (Van Dijk, Revista Signos, 2009, 39 (60), pg 49-74).

L'escola de Frankfurt, va anar més enllà en la definició de la manipulació mediàtica i determina, també algunes de les implicacions de la manipulació i algunes de les situacions per

¹ Sagrario Rubido, Roberto Aparici, Ángeles Díez i Fernando Tucho, *Medios de comunicación y manipulación: Propuestas para una comunicación democrática*, UNED.

² Manual de géneros periodísticos. 2ª edición. Victor Manuel García i Liliana María Gutiérrez, 2011

les quals es produeix. Així, tal i com citen els professors de la UNED, Rubido et al. a *Medios de comunicación y manipulación*, la reputada escola plantejava que “a les societats capitalistes, els mitjans són els instruments del poder per assentar el seu status quo” (Rubido et al., 2001:36). A més, per l’escola de Frankfurt i, segons la síntesi realitzada pels ja citats professors de la UNED, la manipulació informativa suposa:

- “l’existència d’un monopoli de comunicació pel qual unes minories transmeten missatges a una majoria de receptors.
- Una instrumentalització dels missatges per part dels emissors per a afavorir els seus interessos front els dels receptors.
- Si la comunicació és eficaç, els receptors acceptaran valors, opinions, mites i estereotips socials que estan en contra de les necessitats però creurà que les opinions que se li han transmès pels mitjans són seves.
- La conducta del emissor és sistemàtica i deliberada.
- Els missatges manipuladors deuen apel·lar a la irracionalitat o ser lògicament coherents per al receptor”. (Rubido et al., 2001: 37).

Analitzant aquest resum, veiem que la manipulació es dona en unes circumstàncies que l’afavoreixen, en aquest cas és, segons l’escola de Frankfurt, que la major part de la informació la transmet una minoria cap a una majoria de receptors. Anant més enllà, matisem que el que es vol dir amb aquesta frase és que en el moment que hi ha una petita fracció de gent que hi té accés a la informació, aquesta té la responsabilitat de transmetre-la a la resta de la ciutadania i és en aquest procés quan es pot produir la manipulació ja que aquesta elit que té accés al material informatiu i el poder de compartir-lo, pot fer-ho, per tant, en funció als seus interessos personals. A més, cal destacar, com apunten diversos professors de la UNED a *Medios de comunicación y manipulación: Propuestas para una comunicación democrática* que “els mitjans no només tenen la capacitat d’arribar a un nombre gran de ciutadans sinó que per a la població tenen legitimitat. Són, generalment, acollits com una representació vàlida de la realitat” (Rubido et al., 2001:36). És per aquests motius que la ciutadania que no sigui capaç de detectar la manipulació mediàtica, creurà que aquelles opinions, estereotips, informacions o versions que es transmeten pels mitjans són seves. Per altra banda, cal destacar la rellevància d’aquesta manipulació de cara la vida social i democràtica de les persones que la consumeixen, ja que totes aquestes influències externes que passen, normalment, a formar part del subconscient són les que actuen a l’hora de prendre decisions, determinant-les. És a dir, passen a formar part de les creences i opinions dels ciutadans que després actuaran en funció a aquestes, com ja apuntava la canadenca Carolyn Wilson.

Tornant a les circumstàncies que afavoreixen la manipulació, Van Dijk apunta que:

“la manipulació és un fenomen social, especialment degut a què involucra la interacció i l’abús de poder entre grups i actors socials, un fenomen cognitiu degut a què la manipulació sempre implica manipulació de les ments dels participants i un fenomen discursiu-semàntic ja que s’exerceix mitjançant la paraula oral o escrita i els mitjans visuals” (Van Dijk, Revista Signos, 2009, 39 (60), pg 49-74).

Aquestes manipulacions mentals, com diu el teòric neerlandès poden tenir influència i implicacions en les accions dels actors manipulats ja que poden determinar (certes) maneres de pensar i ideologies i per tant actes degut a què la ment és el motor dels actes. Però no només això, la manipulació informativa provoca desconeixement. Els receptors de la informació manipulada –que no la detectin– sofriran un desconeixement provocat de la realitat o un coneixement parcial o equivocat i per tant, en faran una interpretació pròpia basada en la manca d'informació veraç, cosa que pot produir desigualtats entre aquells que tenen accés a la informació transparent i els que accedeixen a la informació manipulada.

Per la seva banda, Soler apunta la crisi del periodisme com a afavoridora de la manipulació informativa:

“la manipulació es dona per interessos, ja siguin polítics, empresarials o personals però també hi influeix que, durant un temps i encara ara, predomina un periodisme on era més important la quantitat que la qualitat, l'espectacularitat que el rigor, la imatge que la paraula i la ficció documentada que la realitat” (Soler, 2010: 143)

Finalment, per acabar amb les implicacions de la manipulació mediàtica en la ciutadania destaquem el resum que en fan Antonia Camacho i F^º Javier Santacruz a la revista Comunicar: “els mass-media, o com també són coneguts «indústries de consciència» o «indústries de realitat», no només informen, sinó que persuadeixen i formen els seus propis móns” (Revista Comunicar, 17, 2001:148).

Un cop establerta la definició de manipulació informativa i analitzades les seves implicacions, cal veure com es manipula. Diversos teòrics s'han dedicat al llarg de les seves carreres a analitzar els elements de manipulació que utilitzen els mitjans de comunicació i els exposen en els seus treballs per així detectar-los i fer-los front. En aquest punt del treball és el moment de citar aquestes tècniques per poder establir els tipus de manipulació existents i veure com es pot fer front a cadascun. En primer lloc, citant, a Jorge Rodríguez Herranz (*Cómo manipular la comunicación: la campaña electoral del 9 de marzo del 2008*) destaquem el que ell determina principis de manipulació en la comunicació:

- “Principi de distracció: si no pots ocultar alguna cosa o negar les notícies dolentes, inventa unes altres coses que distreguin. (Rodríguez, 2008:7)
- Principi d'exageració i desfiguració: convertir qualsevol anècdota, per petita que sigui, en amenaça greu. (Rodríguez, 2008: 8)
- Principi de simplificació i de l'enemic únic: adoptar una única idea, un únic símbol, obviant-ne els altres existents. (Rodríguez, 2008:6)
- Principi de vulgarització: adaptar el nivell al menys intel·ligent dels individus als que va dirigida la informació. Quant més gran sigui la massa a convèncer, més petit ha de ser l'esforç mental a realitzar. (Rodríguez, 2008:8)
- Principi d'orquestració: poques idees i repetides (Rodríguez, 2008:8) ja que *una mentida repetida 1000 cops es converteix en una realitat*.
- Principi de renovació: publicar diverses informacions per tal que el públic estigui distret (Rodríguez, 2008:8)

- Principi de silenci: callar les qüestions sobre les que no es tenen arguments (o afinitat) i dissimular les notícies que no interessin al mitjà. (Rodríguez, 2008: 9)
- Principi d'unanimitat: arribar a convèncer a molta gent que pensa *com tot el món*, creant una falsa impressió d'unanimitat (Rodríguez, 2008:10)".

Semblant al de Jorge Rodríguez, Niceto Blázquez destaca les següents formes de manipulació que utilitzen els mitjans de comunicació:

- "Abusos de llenguatge i plantejaments estratègics de la informació en quant a estructuració dels noticiaris" (Blázquez, 2000:42).
- "Opinió prefabricada: al donar informació amb valoració, s'influencia l'opinió del receptor" (Blázquez, 2000: 48).
- "La informació està monopolitzada: quasi totes les informacions que circulen pel món són d'agències occidentals poderoses" (Blázquez, 2000:49). Això provoca que la major part de la informació que circula pel món sigui referent a aquestes països i als seus problemes. D'aquesta manera es produeix un altre tipus de manipulació: el silenci al que queden condemnades les informacions de països amb menys poder econòmic i informatiu (d'agències).
- "Ocultacions o omissions d'informació: l'ocultació manipuladora és una omisió per raons alienes a les exigències de l'objectivitat periodística i a la justícia front a tercers" (Blázquez, 2000:52).
- "Intimidacions o apel·lacions a les emocions" (Blázquez, 2000:53)
- "Mentida ja sigui per omisió o supressió (ometre informació o negar-la), per addició (fer creure al públic que passen coses que no existeixen) o per deformacions (distorcionant la realitat) (Blázquez, 2000:56)".

Per a Umberto Eco, segons el que citen els professors de la UNED a *Medios de comunicación y manipulación: propuestas para una comunicación democrática*, algunes tècniques de manipulació són:

- "La introducció d'inflexions o observacions explícites a propòsit d'una notícia (el periodista dramatitza la informació carregant-la de significat en funció a la seva ideologia).
- Comentar només allò que es pot o es vol comentar.
- Situar la notícia incòmoda on ningú l'espera ja.
- Oferir la notícia completa només quan els altres mitjans ja ho han fet.
- No dir les coses pel seu nom
- No acompanyar d'imatges les notícies importants.
- Oferir imatges de successos impactants si ocorren a l'estranger" (Rubido et alt., 2001: 45, 46)

Mentre que els ja mencionats autors de la UNED que citaven a Eco, estableixen les següents tècniques o processos de manipulació:

- "Modificar el significat de la paraula

- Evitar les paraules perilloses com corrupció, robar o terrorisme.
- Utilitzar frases fetes: són tòpics que de tant de repetir-se han acabat acostumant l'audiència, que acaba, majoritàriament, acceptant el concepte com una veritat.
- Presentació de fets aparents: fer que algun fet paregui més o menys greu o valer-se d'algú o d'alguna marca.
- Ús d'arguments buits i exagerats.
- Omissió de fets o informació.
- Afegits degradants o valoratius com per exemple: «el treballador va obeir cegament el seu superior»". (Rubido et alt., 2001:44-45).

Després d'aquestes enumeracions per part d'alguns teòrics veiem que els tipus de manipulació són múltiples i diversos, no obstant, per a l'aplicació d'aquesta investigació al projecte "curs d'alfabetització mediàtica" a l'IES Serra d'Irta d'Alcalà de Xivert, hem agrupat totes aquestes tècniques per a manipular en quatre grans grups: valoració a la informació, silenci d'informació, infotainment i mentida.

La **valoració a la informació** es dona quan s'inclou la interpretació del periodista o del mitjà dintre del relat dels fets noticiosos. En aquest cas, cal tenir en compte que les notícies i la informació pertanyen al gènere informatiu i que, per aquest motiu, han de presentar la informació de manera neutra i objectiva. En aquest cas de manipulació i, sempre que a una notícia se li afegeixen matisos valoratius, hi ha una mescla entre el gènere informatiu i interpretatiu que no es correspon amb les notícies d'informació. Per entendre del què parlem, veurem les diferents definicions dels gèneres que ens interessin. Per al periodista Raul Peñaranda, autor de *Géneros informativos: ¿qué son y para qué sirven?* els gèneres informatius "tenen com a funció bàsica el relat dels fets, reflectits de la manera més freda possible, sense afegir opinions" (Peñaranda, 2000:5) mentre que els interpretatius són els que "es troben entre el gènere opinió i l'informatiu ja que si bé no presenta opinions subjectives si que presenta punts de vista dels temes" (Peñaranda, 2000:5). Segons Victor Manuel García i Liliana María Gutiérrez² "el gènere informatiu ha de donar fets i dades, mentre que als gèneres interpretatius el periodista sol respondre a preguntes com "com", "per què" o "per a què"" (García i Gutiérrez, 2011:34). Seguint amb les definicions de gènere informatiu, que és al que s'han d'adaptar les notícies informatives, Ana Atorresi a *Los géneros periodísticos: antología* destaca que el "periodisme informatiu procura donar a conèixer el que fa referència a un fet ocorregut o per ocórrer, ajustant-se, en el possible, a tota una sèrie de recursos que tendeixen a crear un efecte de fidelitat respecte un esdeveniment" (Atorresi, 1995:20) mentre que Fernando Sabés i José Verón a *La eficacia de lo sencillo* afirmen que "els gèneres periodístics informatius tenen com a principal funció informar a l'audiència, sense interpretació ni opinió per part del periodista" (Sabés i Verón, 2008:20).

Per tant, tenint en compte que els gèneres informatius han de donar la visió més fidel a la realitat possible, les notícies no admeten ni interpretació ni valoració per part del periodista que les transmet. En cas que hi hagués interpretació i valoració dels fets hi hauria manipulació ja que els receptors la rebrien i interioritzarien com a part de la notícia o de la informació i, per tant, se'ls estaria induint a tenir la mateixa visió dels fets que el mitjà. Pedro Paniagua a

² Manual de géneros periodísticos. 2ª edición. Victor Manuel García i Liliana María Gutiérrez, 2011

Información e interpretación en periodismo. Hacia una nueva teoría de los géneros afirma que la majoria de notícies inclouen interpretació ja que opina que, com més editada està la notícia, per quantes més mans passa, més es desvirtua de l'idea original que és la més fidel als fets:

“la notícia va evolucionant a mesura que passa el temps d'allò informatiu a allò interpretatiu. Neix com informació pura [...], com expressió de fet. El primer text, [...] l'immediat al fet, és encara informatiu però a mesura que se li afegixen antecedents, conseqüències i anàlisis, [...] que el seu estil i la seva estructura es van complicant [...], va evolucionant cap a la interpretació” (Paniagua, 2009:95).

El segon tipus de manipulació informativa que hem destacat és el **silenci**. El silenci informatiu es dóna quan s'omet de manera voluntària una informació, una part de la informació, dades informatives o una de les parts d'un conflicte. D'aquesta manera, l'audiència només rep la part o la informació que els mitjans escullen, quedant-ne una altra part omesa o, el que és el mateix, silenciada, cosa que condemna els receptors a l'ignorància i a prendre opinions sesgades de la realitat. Els autors de *Medios de comunicación y manipulación. Propuestas para una comunicación democrática* de la UNED apunten, igual que l'abans citat Niceto Blázquez, que la majoria de continguts que es difonen, no només a Espanya sinó al món, responen a les agendes i els interessos d'unes quantes empreses que tenen poder econòmic i d'influència i que s'imposen en el mercat. Això explica per què molts mitjans ofereixen la mateixa informació de manera homogènia. En aquest cas el sistema o la tècnica de manipulació és clara ja que la informació transmesa respon als seus interessos i, al tenir tant de poder no ofereix possibilitat a les informacions d'altres fonts –minoritàries o amb menys poder d'influència–. Aquesta tendència informativa ens aboca al que Ignacio Ramonet³ defineix com “pensament únic” (Ramonet, 2002:57) o, el que és el mateix, un pensament imposat ja que els mitjans reflecteixen una sola realitat, “una única doctrina” (Ramonet, 2002:58). Per altra banda, Teun Van Dijk, indica que aquesta situació es dóna per un abús de poder ja que el fet de seleccionar la informació que es publicarà implica “un accés o control especial sobre recursos socials escassos. Un d'aquests recursos és l'accés preferencial als mitjans de comunicació, a les informacions o al discurs polític, compartit per membres de les elits simbòliques, tals com polítics, periodistes, científics, etc.” (Revista Signos, 2009, 39 (60), pg 49-74, Teun Van Dijk). Veiem, doncs, que el problema que hi hagi silenci informatiu és dóna quan qui té accés a la informació fa una selecció de què oferir a la ciutadania i què no en funció a interessos propis. És aquí quan entra en joc el pluralisme informatiu. La idea de pluralisme fa pensar en diversitat d'informació i per tant en possibilitat d'escollir entre diverses fonts d'informació, no obstant, segons els autors de *Medios de comunicación y manipulación. Propuestas para una comunicación democrática*, actualment el que hi ha és un fals pluralisme o un pluralisme aparent, ja que existeix una gran quantitat de mitjans però no una gran pluralitat de continguts. Així, els professors Sagrario Rubido, Roberto Aparici, Ángeles Díez y Fernando Tucho afirmen que:

“els subjectes són manipulats quan [...] els mitjans els diuen que tenen pluralitat informativa degut a la gran quantitat de canals als que poden

³ *Cómo nos venden la moto*, Ignacio Ramonet, 2002.

accedir. [...] Creen la il·lusió que pluralitat és igual a quantitat [...] encara que cada cop hi ha més mitjans que pertanyen a menys grups empresarials” (Rubido et alt.,2001:36).

Aquesta idea de fals pluralisme que els mitjans transmeten fa més fàcil el silenci informatiu: mentre els receptors creuen que tenen accés a una gran varietat d’informació, degut a la gran varietat de mitjans on poden accedir, aquests ofereixen la informació que els interessa, obviant-ne la resta. Així, ho considera Aurora Labio a *Poder y manipulación informativa. Una aproximación desde el pensamiento crítico* qui afirma que “en la tasca d’informar resulta interessant l’anàlisi de la capa superficial dels continguts, obstinats en demostrar valors com llibertat, pluralisme i independència” (Labio, 2005. *Razón y Palabra* 10). Mentre que, citant a Herbert Schiller a *Los manipuladores de cerebros*, Labio afirma que el pluralisme i els alts fluxos d’informació són dos mites dels mitjans de comunicació de masses. Aquest fals pluralisme i l’idea d’abundància i varietat informativa fan que el silenci informatiu o l’ocultació d’informació passin desapercebuts.

El tercer tipus de manipulació en què englobem les diverses tècniques estipulades anteriorment és l’**infotainment** o infoentreteniment. L’infotainment és el producte que sorgeix de la barreja entre un producte informatiu i un d’entreteniment, és segons S. Berrocal et alt.⁴, “el producte de la hibridació d’ambdós gèneres [...] que comença a fer-se notori als anys 80” (Berrocal et alt., 2014:86). La competència dels mitjans per atreure el màxim d’audiència possible ha fet que els primers actors mencionats s’animin a utilitzar recursos que cridin l’atenció del receptor en la informació. És per això que cada cop és més comú trobar peces informatives d’alta càrrega emotiva en la informació o peces amb parts o imatges de ficció als telediaris. És, tal i com afirmen Berrocal et alt., “una tendència periodística a la representació de la realitat en clau espectacular” (Berrocal et alt. 2014:87).

Les característiques de l’infotainment són segons els autors de *La presencia del infoentretenimiento en los canales generalistas de TDT española* citant a Lozano “la personalització, la fragmentació i els efectes audiovisuals – plans subjectius, música dramàtica, ralentització de les imatges i efectes de postproducció” – (Berrocal et alt. 2014:90), mentre que citant a Sara Ortells indiquen les següents característiques: “les connexions en directe, l’estil d’enregistrament on prima el moviment, la tècnica de càmera al muscle o la música i els efectes d’audio” (Berrocal et alt. 2014: 90). Finalment a *La presencia del infoentretenimiento en los canales generalistas de TDT española* s’indica que l’infotainment “es manifesta quan s’incorporen notícies lleugeres o menors (soft news) als informatius, quan es busca un efecte paròdic en les declaracions de les fonts, quan el ciutadà es converteix en protagonista de la informació o quan el periodista té una gran presència a la notícia” (Berrocal et alt.2014: 89-90). Totes aquestes característiques tenen un tret comú, i és que tant amb soft news, com amb ciutadans protagonistes o periodistes amb massa presència, se li treu importància al que realment en té: el fet noticiós –o la font–. Sobre això, Sara Ortells⁵ afirma que “la presència de ciutadans anònims considerats fonts d’informació de primer ordre suplanta a les fonts oficials”

⁴ S. Berrocal Gonzalo, M. Redondo García, V. Martín Jiménez y E. Campos Domínguez, *La presencia del infoentretenimiento en los canales generalistas de la TDT española*. *Revista Latina de Comunicación Social*, 69, 2014

⁵ Sara Ortells, *La consolidación de los programas de infoentretenimiento en el panorama televisivo español*, 2011.

(Ortells, 2011:282) i que el mateix succeeix quan el periodista agafa més protagonisme del que li correspon a la notícia.

Per acabar amb l'anàlisi cal destacar que aquest tipus de manipulació provoca l'ignorància en l'audiència ja que mentre aquesta consumeix productes "soft" o per a l'entreteniment, no rep informació sobre el què passa al seu voltat. És una manera de silenciar informació real en favor d'informació espectacular o emocionant amb més capacitat d'atracció. García Avilés a *El infoentretenimiento en los informativos líderes de audiencia en la UE* apunta que "els continguts i les formes narratives se seleccionen tenint com a criteri suprem l'impacte que puguin causar a l'audiència, en lloc de la capacitat que tenen per a subministrar informació rellevant de la forma més rigorosa possible" (García Avilés, 2007:51), mentre que Aurora Labio a *Poder y manipulación informativa. Una aproximación desde el pensamiento crítico* apunta que l'auge de l'infotainment és degut a una creixent mercantilització dels mitjans, que s'intoxiquen per aconseguir més vendes. L'autora, considera també que:

"l'espectacularitat com a característica indispensable està present a la majoria d'escaletes de tots els països [...] i que tampoc la premsa més seriosa ha pogut fugir de la tabloidització dels seus continguts que, paulatinament van donant prioritat a temes més lleugers que compleixen de forma fonamental la funció d'entretenir" (Labio, *Revista razón y palabra*. 10(43), 2005:3).

Finalment, l'últim tipus de manipulació seleccionat és la **mentida**. Hi ha infinitat de possibilitats per la mentida, la mentida es pot produir a través de la paraula, a través de les imatges, a dels rètols, del text, de les declaracions, durant els muntatges de vídeo i a través dels gràfics, entre altres. Es pot produir de diverses formes i amb diferents interessos. Segons Sagrario Rubido, Roberto Aparici, Ángeles Díez y Fernando Tucho, la mentida és "la divergència entre el coneixement de l'informador i el discurs posterior que elabora" (Rubido et al., 2001:30).

Per la Real Acadèmia de la llengua Espanyola el terme mentida fa referència a una "expressió o manifestació contrària al que se sap, es creu o es pensa". Tenint ambdues definicions com a vàlides, seguim amb l'anàlisi de la mentida en el periodisme. El professor Niceto Blázquez diferencia entre tres tipus diferents de mentida: "la mentida per supressió o omissió d'informació, la mentida per addició i la mentida per distorsió o deformació" (Blázquez, 2000:55-56). La mentida per supressió o omissió d'informació és clara i es relaciona amb el silenci informatiu. Consisteix en ometre o negar a l'audiència part de la informació que es té i per tant fer que hi hagi un desconeixement total o parcial d'un fet. El segon tipus, la mentida per addició implica la magnificació dels fets, l'agreuament de la situació. És, segons l'autor "fer creure que existeix alguna cosa o algun fet que no existeix" (Blázquez, 2000:54), mentre que la mentida per distorsió consisteix en deformar (distorsionar) la realitat. Un pas més enllà en l'estudi de la mentida als mitjans van els professors de la UNED que, citant a Guy Durandin classifiquen els processos de la mentida i la desinformació en tres categories principals: els signes, les operacions i els canals.

- "Els signes són tot allò que es mostra a l'espectador. Dintre dels signes es troben les paraules falses, les imatges falses, els personatges, els objectes o fenòmens falsos, les accions falses o els documents falsos.

Des del moment en què accedim al coneixement a través d'una medició (un mitjà de comunicació se situa entre la realitat i nosaltres [...] aquest signe que és el mitjà periodístic pot utilitzar-se per mentir en la mesura en què el que estem veient sembli versemblant però no ser real.

- Les operacions són les diverses maneres d'alterar la realitat: els mitjans realitzen constants eleccions d'elements de la realitat que han de transmetre i, aquestes poden anar des de la reducció d'elements (que pot arribar a l'omissió) fins al ressaltat d'elements secundaris de manera exagerada.

- Els canals són els diferents mitjans per on es transmet la informació i per on es poden transmetre les mentides" (Rubido et alt., 2001:30, 31, 34).

Amb aquesta anàlisi de Durandin dels processos de transmissió de les mentides i els tipus de mentida de Niceto Blázquez tenim una visió global que ens permet saber com es construeix la mentida informativa i, per tant, lluitar contra ella.

Per a l'adaptació d'aquesta investigació al currículum escolar que utilitzarem a l'institut hem seleccionat aquests quatre tipus de manipulació per què engloben de manera adequada les diverses tècniques manipuladores que hem vist al llarg del marc teòric⁶. A través d'aquests quatre tipus de manipulació es produeix una situació de desinformació o falsa demostració de la realitat de cara la ciutadania. És per això que cal tenir una actitud de sana sospita sempre i analitzar críticament allò que consumim.

2. 3. Com lluitar contra la manipulació

Una adequada educació en mitjans és necessària per detectar i lluitar contra la manipulació mediàtica. Cal conèixer els processos d'elaboració i edició de notícies, l'estructuració dels mitjans, els elements que li atorguen més o menys importància a una peça informativa, etc. Però també és necessari saber desenvolupar un pensament crític a l'hora de consumir, analitzar i interpretar la informació. En aquest sentit, José Antonio Ortega Carrillo a *Sociedad de la información y cultura mediática* afirma que "cal aprendre a llegir per defensar-se de la manipulació mediàtica" (Ortega Carrillo, 2003:92), al que afegim, que per a això, cal saber criticar des de la reflexió i l'anàlisi les circumstàncies que envolten el fet i la publicació que llegim. No obstant, s'ha de tenir en compte, com apunten els autors de *Medios de comunicación y manipulación. Propuestas para una comunicación democrática*, citant a Mercedes Charles que:

"el sentit crític no és un contingut més que es pugui memoritzar o incloure a un temari. És una qualitat que s'aprèn de la pròpia pràctica. [...] Fa referència al desenvolupament d'una concepció del món relativament autònoma, per la qual es necessita de la formació d'un pensament sistemàtic que rebassa la intuïció i l'aparença per la via de la reflexió" (Rubido et alt., 2001:48).

⁶ A les pàgines 2 i 3 de l'ANNEX es troba un quadre que resumeix les característiques de cadascun dels tipus informatius que s'han seleccionat per l'estudi.

I, seguint amb aquesta reflexió, els ja mencionats professors de la UNED, asseguren que “la formació del sentit crític suposa no només un canvi dels continguts de l’educació sinó també un canvi metodològic. És un aprenentatge, de i per a la vida” (Rubido et al., 2001: 48), tan fonamental que autors com Umberto Eco, referenciat per Antonia Camacho Marín i F^º Javier Santacruz Laguna, declaren que és necessari per la civilització: “La civilització democràtica només se salvarà si es fa del llenguatge de la imatge una provocació a la reflexió crítica, no un convit a la hipnosi” (Camacho i Santacruz, Revista Comunicar, 17, 2001:149).

Així, es va procurar fomentar el sentit crític en els alumnes de batxillerat de l’IES Serra d’Irta per tractar que se superés la passivitat acrítica de cara als mitjans de comunicació per poder decidir i interpretar de manera personal i independent la informació que es consumeix. Per aquests motius, el mètode desenvolupat i aplicat a l’institut del municipi d’Alcalà de Xivert ha intentat unir tres eixos bàsics com són la reflexió, la teoria i la pràctica.

2.4. Àmbit educatiu: l’institut, lloc d’aprenentatge

El mètode que s’ha aplicat al llarg del treball per tal de despertar el sentit crític en els alumnes de batxillerat s’ha inspirat en diversos treballs i propostes de grans professionals en la matèria de l’alfabetització mediàtica. En primer lloc, s’havia de trobar el lloc on impartir el curs. L’elecció va ser senzilla, els centres educatius són la millor opció per realitzar aquests cursos ja que són llocs equipats i preparats per la realització d’activitats didàctiques i de reflexió. En suport a aquesta reflexió, Antonia Camacho Marín i F^º Javier Santacruz Laguna, publicaven a la revista Comunicar que: “l’àmbit docent és un espai per a que nens i adolescents puguin reflexionar. Tampoc hem d’oblidar que la institució docent deu d’incorporar els continguts que l’alumnat no pot aprendre amb la família o amb altres àmbits socials” (Camacho y Santacruz, Revista Comunicar, 17,2001:149). I, centrant-se més en el context de l’educació en mitjans, afirmen que “el col·legi i l’institut són llocs idonis per aprendre a desenvolupar la capacitat crítica que necessitem per enfrontar-nos a l’estratègia de convenció i persuasió que el món estereotipat i ideologitzat dels mitjans ens transmeten” (Camacho y Santacruz, Revista Comunicar, 17,2001:149). José Manuel Pérez Tornero, per la seva banda destaca que:

“l’alfabetització mediàtica exigida per les noves circumstàncies només pot ser el fruit de la convergència d’esforços realitzada per institucions familiars i educatives, els governs i les autoritats que tenen relació amb els mitjans, les associacions cíviques, l’indústria i els professionals, així com els mitjans de comunicació i, en general, totes les institucions cíviques que depenguin de la participació i de l’activitat ciutadana” (Tornero, Revista Comunicar, nº31, v.XXI pp 18).

A més d’això, els centres educatius són el lloc ideal per l’ensenyança, la pràctica i l’aprenentatge de matèries necessàries per la vida diària i, en aquest cas, l’alfabetització mediàtica, ho és. Així, no només el sector mitjà és el que s’interessa perquè hi hagi una bona educació en mitjans, sinó que, tal i com afirma Carolyn Wilson,

“per a molts educadors, l’accés a l’alfabetització mediàtica i informacional és una qüestió de justícia, ja que reconeixen que l’alfabetització clàssica, basada en la lectura i la comprensió de texts i informació escrita, ja no proporciona als estudiants les competències

necessàries per la vida i el treball del segle XXI. Molts educadors creuen que no tenir accés a la formació en alfabetització mediàtica i informacional significa un desavantatge significatiu i una disminució de poder per a l'individu" (Wilson, Revista Comunicar, nº 39, v. XX, 2012, pg:16).

Per altra banda, resulta ser un lloc interessant per realitzar aquestes activitats perquè ens dirigim a un públic que està acabant de formar el seu caràcter i personalitat i, que l'aspecte crític formi part d'ell és important. Cal destacar, a més, que les noves tecnologies i els mitjans tenen una gran influència en aquesta construcció de la personalitat i la percepció personal del món en els joves. En aquest sentit, José Ignacio Aguaded a *Sociedad de la información y cultura mediàtica* i, citant a José Manuel Pérez Tornero apunta que:

"les generacions de joves s'han educat i instruït [...] han après els seus valors a través dels mitjans de comunicació i s'han forjat nivells d'aspiració i models d'identificació que tenen a veure amb el que ofereixen el món del cine, la televisió i el periodisme" (Aguaded, 2003:46)

És per això, que cal mostrar que els mitjans també tenen interessos i que cal ser prudent i crític amb allò que ens transmeten.

Havent vist l'idoneïtat de l'escenari educatiu i els factors que fan necessària l'educació en mitjans, és necessari dedicar un petit apartat a la manera com instaurar un curs d'alfabetització mediàtica als centres educatius de secundària. Per a això, institucions i teòrics interessats en l'educació medial han establert plans, guies i propostes que han servit de model per al desenvolupament del mètode aplicat a l'IES Serra d'Irta. No obstant, abans de centrar-nos en el mètode propi, veurem algunes propostes i teories dels experts que indiquen el que s'ha d'emfatitzar les sessions o què cal tenir en compte per desenvolupar el sentit crític que portarà els alumnes a una millor interpretació i millor ús dels mitjans de comunicació.

Donaciano Bartolomé a *La UNESCO y la educación medial* considera que el context educatiu ha de treballar els següents camps perquè l'alfabetització mediàtica tingui més efecte:

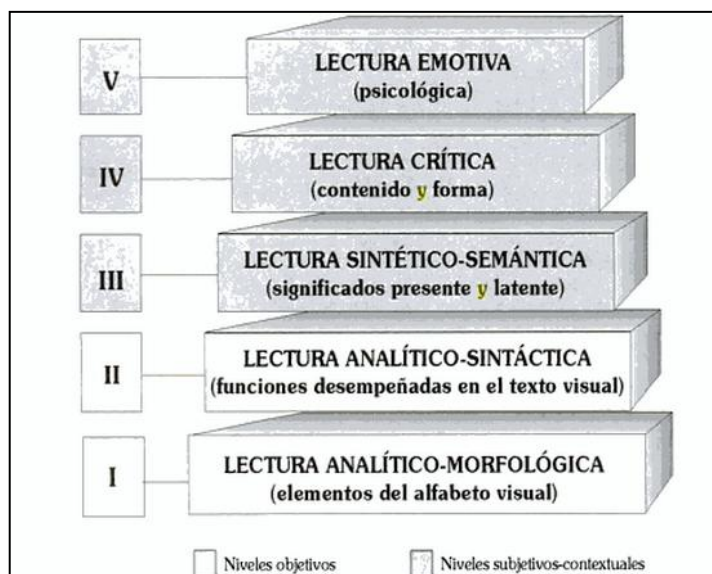
- "Reconèixer i treballar influències dels mitjans. És a dir, veure com ens transmeten la informació i els valors" (Bartolomé, 2001:2).
- "Comprendre, diferenciar i valorar els missatges i programes dels mitjans" (Bartolomé, 2001:2).
- "Realitzar activitats variades amb els mitjans per tal que els alumnes puguin utilitzar, valorar i discutir diverses alternatives" (Bartolomé, 2001:3).
- "Preparació i difusió de mitjans propis" (Bartolomé, 2001:2-3).
- "Anàlisi i tècnica de la significació dels mitjans i les seves influències" (Bartolomé, 2001:3)

Amb aquest pla proposat per Bartolomé es pot fer una gran anàlisi que permeti lluitar o enfrontar-se a la manipulació informativa, ja que per detectar com ens arriba la manipulació cal tenir coneixement del canal i veure com es transmet la informació, així com conèixer les

influències o les tendències del mitjà. Per altra banda, és necessari diferenciar els diversos tipus de continguts per poder fer una anàlisi crítica coherent. La realització d'activitats amb els mitjans és útil, no només perquè els alumnes s'hi habituïn, sinó també per veure com cada mitjà o com diversos mitjans tracten les informacions. Finalment, la preparació i la difusió de mitjans propis és adequada per fer-se una idea de com funciona un mitjà, mentre que l'anàlisi i la tècnica és bàsica per comprendre les informacions i poder extreure'n interpretacions vàlides i no influenciades.

Per altra banda, José Antonio Ortega Carrillo estipula que hi ha cinc tipus de lectures que influeixen el consumidor a l'hora d'interpretar una notícia: 1. La lectura analítico-morfològica, 2. La lectura analítico-semàntica, 3. La lectura sintético-semàntica, 4. La lectura crítica, 5. La lectura emotiva. Cadascun d'aquests tipus respon a un nivell analític i és quan s'ha passat per aquests cinc nivells quan l'individu té una percepció de la informació (veure imatge 1). De manera que, amb el nivell 1, la lectura analítico-morfològica, l'individu es fa una primera idea del contingut a través de les imatges o el text, a continuació, amb el nivell 2 es fa una anàlisi més profunda, en aquest cas de les funcions del text, mentre que amb la lectura sintético-semàntica es descomposen els significats del texts presents i latents. El nivell 4 és el que permet fer una lectura crítica del text, mentre que l'últim nivell, el de lectura emotiva és el que fa referència a l'impacte psicològic que tindrà el producte informatiu en l'individu.

Imatge1



Ortega 1999:301

Per altra banda, Carolyn Wilson explica el programa de la UNESCO, que proposa que per la correcta assimilació i interpretació dels continguts informatius dels joves i per que l'alfabetització mediàtica sigui eficient, cal tenir en compte 3 punts fonamentals de la informació:

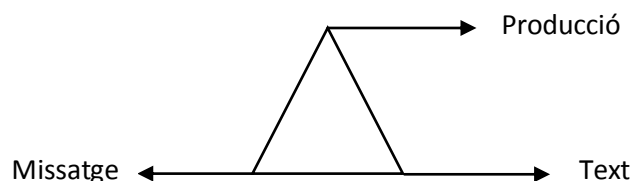


Figura 1: Font pròpia

1. Producció: la producció d'una peça informativa està influenciada per els contextos polític, econòmic i social. Quan es considera com han estat produïts els textos informatius, es reconeix que cada mitjà o font d'informació crea una significació diferent utilitzant per a això un cert vocabulari, certes tècniques, certs estils, codis o convencions determinades. En aquest apartat, cal indagar i analitzar els contextos en què es dona la informació i veure com els mitjans contextualitzen o no. A més a més, Wilson afegeix que “seguint amb la necessària anàlisi de context, la investigació pot involucrar assumptes com: qui produeix la informació, el negoci o indústria que està interessada en la seva difusió o les funcions del màrqueting sobre la informació” (Wilson, Revista Comunicar, nº39, v.XX, 2012:20). En resum, de la producció, la UNESCO, determina que és important saber analitzar com són produïts els missatges mediàtics, sota quins contextos, qui els produeix i amb quins propòsits. A més, afegeix:

“El desenvolupament de les habilitats en alfabetització mediàtica permet als individus no només la descodificació i la comprensió dels textos produïts pels mitjans sinó també, apreciar les seves característiques estètiques i, aquesta comprensió de cada mitjà o, forma de representació informativa, pot influir i delinear el contingut i la informació emesa” (Wilson, Revista Comunicar, nº39, v.XX, 2012, pg:18).

2. Texts mediàtics i fonts d'informació: avaluació i anàlisi. “Esta àrea del programa se centra en la informació, els missatges i els valors que es transmeten a través dels diferents mitjans de comunicació i fonts informatives” (Wilson, Revista Comunicar, nº39, v.XX, 2012, pg:18). Aquí s'ha de tenir en compte que els productors d'informació són professionals però que a la fi, són persones i, com a tals, tenen opinions, creences i punts de vista construïts a partir dels seus contextos, circumstàncies i experiències vitals que, poden, com apunta Wilson “moldejar” els missatges i la informació que s'emet (Wilson, Revista Comunicar, nº39, v.XX, 2012, pg:18).

Cal destacar que l'anàlisi textual comprèn més que el text, comprèn imatges, sons, fonts, vocabulari, angles de càmera, colors, etc. i que com afirma Wilson “els estudiants determinen el significat d'un text a partir de les connotacions i de les associacions invocades per diversos elements que configuren el text” (Wilson, Revista Comunicar, nº39, v.XX, 2012, pg:19). És important la visió que n'obtenim en conjunt ja que com la mateixa professora apunta “els judicis són també produïts sobre el text com a conjunt” (Wilson, Revista Comunicar, nº39, v.XX, 2012, pg:19).

3. Missatge: Pel que fa al missatge, aquest és el resultat físic dels processos de producció i del text. És allò que es transmet. La UNESCO afirma que cal entendre'l havent analitzat els passos anteriors i proposa realitzar activitats de producció de peces informatives durant les sessions d'alfabetització mediàtica per experimentar com es creen els diversos missatges. Per acabar, cal tenir en compte que segons Carolyn Wilson i la UNESCO, l'alfabetització mediàtica s'ha d'ocupar, també de que professors i estudiants puguin avaluar quina informació (i quina no) s'inclou als missatges mediàtics, quines veus són escoltades i quines silenciades i qui (i de quina manera) està representat als mitjans.

Com veiem, aquest resum que fa Wilson de les propostes d'aplicació didàctica de la UNESCO abraça els tres grans factors a analitzar de la informació. Aquests, van ser els que van estructurar el mètode que es va utilitzar al llarg del projecte d'alfabetització mediàtica a l'IES Serra d'Irta.

3. METODOLOGIA

Els objectius d'aquest treball que es realitzarà combinant la recerca sobre l'alfabetització mediàtica i el treball de camp són els següents:

- Veure com interpreten les informacions i conèixer el nivell de comprensió de la informació que tenen els alumnes de batxillerat de l'IES Serra d'Irta d'Alcalà de Xivert (Castelló) i, tractar de millorar les seves tècniques a través de l'anàlisi profunda de notícies.
- Transmetre al públic la importància de l'alfabetització mediàtica per despertar o provocar el pensament crític dels alumnes de batxillerat per tal que les capacitats analítiques i interpretatives d'aquests millorin i que siguin menys vulnerables davant la manipulació informativa.

Amb aquesta recerca es vol constatar com influeix l'alfabetització mediàtica en la interpretació de la informació en els alumnes de primer i segon de batxillerat de l'IES Serra d'Irta d'Alcalà de Xivert i es vol proposar una metodologia teòrica i pràctica per aconseguir que el pensament crític i la capacitat d'anàlisi dels alumnes que participen en el projecte augmenti.

Metodologia de treball:

Per a dur a terme el treball i la recerca s'han utilitzat tècniques d'investigació variades, tant quantitatives com qualitatives per tal d'extraure la més gran quantitat de dades possibles i des de les més diverses vessants. Amb l'objectiu d'aconseguir els propòsits de la investigació s'han utilitzat els següents instruments metodològics:

- **Enquesta** als alumnes. S'ha utilitzat un mètode quantitatiu per esbrinar els hàbits de consum i anàlisi dels alumnes realitzant una enquesta a l'última sessió d'alfabetització mediàtica a l'IES Serra d'Irta⁷.
- **Debat oral amb els alumnes:** Per descobrir què creu la mostra d'alumnes sobre la informació i com interactua amb ella. A partir de la discussió, oral s'han detectat quins són els hàbits d'anàlisi crític que els alumnes tenien de cara a la informació i s'han vist les diverses vessants i elements útils per analitzar les peces informatives de manera més rigorosa. És a dir, s'han discutit temes que s'han vist en sessions teòriques. Temes com *quins elements influeixen en la percepció de la informació* o *quins elements influeixen en la interpretació de la mateixa* han estat objecte de debat en diverses sessions. Al llarg de les sis sessions es van realitzar cinc debats. Exceptuant el primer dia que suposava la primera presa de contacte dels alumnes amb l'alfabetització

⁷ A les pàgines 14,15,16,17 i 18 de l'annex es trobarà un exemplar de l'enquesta completada.

mediàtica, la resta de sessions van comptar amb debat final. El temps que es dedicava al debat era d'entre 5 i 10 minuts i es realitzava, normalment, al final de la sessió. D'aquesta manera, els alumnes reflexionaven i discutien després de rebre les explicacions teòriques i de veure exemples pràctics.

- **Presentació teòrica davant els alumnes:** s'han realitzat cinc exposicions teòriques d'aquells temes i conceptes bàsics per adoptar una posició d'independència i críticisme a l'hora d'interpretar la informació que es publica als mitjans. S'ha tractat de mostrar als alumnes de batxillerat la importància de l'alfabetització mediàtica, posant l'accent en la rellevància de poder consumir informació de manera crítica, responsable i segura per poder extreure'n conclusions i interpretacions personals i no quedar-se amb les versions que els transmissors ofereixen. En aquestes presentacions teòriques s'han tractat els diversos tipus de manipulació informativa, les possibles estructuracions de les informacions als mitjans, la importància de la jerarquització de la informació, així com de tots aquells elements que influeixen en la interpretació final de les informacions (interessos, fonts, informació contrastada, dades, etc.), ítems que podran ajudar a millorar el nivell de comprensió, anàlisi i críticisme dels alumnes. Les sessions teòriques estaven programades per ocupar entre 15 i 25 minuts de classe depenent de la pràctica que s'havia de realitzar a continuació. Així, els alumnes tenien sempre uns 15 o 20 minuts per realitzar les activitats pràctiques i uns 5 o 10 per al debat final.
- **Treball de camp:** Al llarg del curs d'alfabetització mediàtica els alumnes de batxillerat de l'IES Serra d'Irta han realitzat anàlisis d'un total de 14 peces informatives prèviament seleccionades. En aquestes, han après i han detectat casos de manipulació mediàtica i han reconegut els elements "manipuladors". Han treballat, també, aquells elements que donen credibilitat a una informació així com els elements que no es corresponen amb les pràctiques del gènere informatiu. En aquesta part s'ha realitzat una anàlisi qualitativa de les seves capacitats tant analítiques com crítiques per veure quines virtuts tenen i quines mancances presenten a l'hora d'interpretar les peces informatives i, sempre, les sessions s'han preparat en base als resultats majoritaris de la primera sessió i les seves contigües.
- **Observació participant:** Al llarg de l'estada a l'IES Serra D'Irta, s'ha realitzat una tasca d'observació pel que fa als hàbits de treball, lectura i anàlisi que els alumnes segueixen. Així també, s'han seguit els seus debats per detectar què els provocava més dubte i què els en provocava menys. D'aquesta manera, no només s'ha pogut col·laborar a les seves reflexions sinó que, també, s'han pogut millorar els seus hàbits analítics i les seves capacitats de comprensió lectora.
- Pel que fa a la **recerca teòrica**, des del començament del curs acadèmic 2014/2015, s'han consultat documents d'institucions oficials que es preocupen pel tema de l'alfabetització mediàtica, llibres especialitzats i publicacions de grans entesos en la matèria de l'alfabetització mediàtica. Revistes com Comunicar, institucions com la UNESCO i fonts personals com la de José Manuel Pérez Tornero (per citar-ne un) han estat fonts habituals al llarg de la recerca. Tant per realitzar el treball de camp com l'aportació teòrica de la recerca s'ha consultat una àmplia bibliografia.
- **Sistemes d'avaluació:** Al llarg del treball de camp (sobretot) ha estat necessari utilitzar diversos tipus d'avaluació per veure com evolucionaven els alumnes a mesura que

anaven rebent inputs i informació sobre alfabetització mediàtica. Els sistemes d'avaluació que s'han seguit són:

- **Avaluació de diagnòstic:** aquest tipus ofereix a l'investigador informació sobre les habilitats i els coneixements previs a la instrucció. A la primera sessió a l'IES Serra d'Irta es va realitzar una prova pràctica (anàlisi de tres notícies amb diversos tipus de manipulació informativa) per detectar fortaleces i mancances en l'anàlisi informatiu dels alumnes. Després d'aquestes anàlisis es van extreure les conclusions necessàries per dissenyar les següents sessions.
- **Avaluació formativa:** és la que ofereix informació sobre l'aprenentatge mentre aquest es troba en progrés. Aquest tipus d'avaluació va ser necessària per la resta de sessions que es van realitzar a l'institut. A partir dels resultats que s'extreien de les activitats i els debats realitzats i, tenint en compte els avanços teòrics i pràctics que s'anaven fent, es van extreure les conclusions de les sessions i es va determinar la progressió dels cursos en les 6 classes que es van dedicar al projecte d'educació en mitjans.
- **Avaluació final:** és al que permet fer un resum de les jornades o del treball i extreure'n les conclusions. Després de dedicar 6 sessions a exposicions teòriques, debats i exercicis pràctics, es va realitzar una última prova, on els alumnes dels dos cursos havien d'analitzar i detectar manipulació en tres notícies prèviament seleccionades. En aquest cas, no va haver-hi exposició teòrica prèvia ni debat, sinó que va ser una activitat individual per poder avaluar el resultat del curs.

Pel que fa a la cronologia, un cop es va tenir el marc teòric es van realitzar el curs d'alfabetització mediàtica a l'IES Serra d'Irta d'Alcalà de Xivert. Les sessions que es van fer amb els cursos de primer i segon de batxillerat durant els mesos de desembre i gener van ser els que van permetre l'extracció de dades necessàries per respondre a les pretensions del treball i la formulació de conclusions al respecte. Es van dur a terme activitats per detectar com interpretaven els alumnes les notícies, si eren o no vulnerables a la manipulació mediàtica i es van analitzar els tipus de manipulació i els elements que influeixen en la percepció i interpretació de les informacions per tal d'evitar ser manipulats. Durant les sessions es van combinar les activitats teòriques i les pràctiques, no obstant, totes van estar orientades a guiar els alumnes cap a un major criticisme de cara la informació. Per avaluar l'efectivitat del curs, l'últim dia es va realitzar una prova en què els alumnes havien d'analitzar diverses notícies amb manipulació i una enquesta amb qüestions sobre interpretació, alfabetització mediàtica i hàbits i costums informatius. Així, es van realitzar sis sessions, cinc d'elles amb contingut tant teòric com pràctic. L'estructuració de les sessions ha respost a una estructura i temporalització que permetés als alumnes assimilar els inputs teòrics i, a continuació, posar-los en pràctica. Al final de cada sessió, com ja s'ha mencionat es realitzava un petit debat on es posaven en comú idees i reflexió i es discutien. Així, es dedicaven entre 15 i 20 minuts a la teoria a l'inici de classe, a continuació s'ocupaven uns altres 15 o 20 minuts a les activitats pràctiques i finalment entre 5 i 10 minuts es dedicaven al debat i la discussió⁸.

⁸ Aquesta temporalització podia variar en funció a les activitats programades per cada sessió. Veurem detalladament l'organització de les classes a l'apartat METODE d'aquest mateix treball.

4. MÈTODE D'ALFABETITZACIÓ MEDIÀTICA DISSENYAT I UTILITZAT AL CURS REALITZAT A L'IES SERRA D'IRTA

El curs sobre alfabetització mediàtica va ser realitzat a l'institut IES Serra d'Irta del municipi d'Alcalà de Xivert (Castelló). L'IES Serra d'Irta és l'institut municipal que a part dels del propi municipi rep alumnes de poblacions veïnes com Torreblanca i Santa Magdalena de Pulpis. En aquest cas, el curs d'alfabetització mediàtica es va dur a terme amb el segment d'alumnes de primer i segon de batxillerat, el qual suma un total de 44 alumnes. Tot i que els professors de llengües (castellà i valencià) es van mostrar interessats en el projecte i li veien utilitat per les seves respectives assignatures, les activitats es van realitzar a les hores de tutoria. Així, hi havia sessió d'alfabetització mediàtica els divendres de 12:20h a 13:15h amb segon de batxillerat i de 13:15h a 14:10h amb els alumnes de primer de batxillerat.

El total de sessions que es van fer a l'institut és de sis i durant aquestes es va seguir un mètode i una teoria aplicats als resultats de les proves inicials fetes als alumnes sobre els seus nivells d'anàlisi, comprensió i criticisme, per tal que aquests milloressin.

La composició de les classes on es va realitzar el projecte era la següent:

Taula1: composició classes

Curs	Nº noies	Nº nois
Primer Batxillerat	11	8
Segon Batxillerat	15	10

Font: pròpia

L'inici de l'activitat d'alfabetització mediàtica a l'IES Serra d'Irta va tenir lloc el dia catorze de novembre (14/11/14).

L'alfabetització mediàtica és l'habilitat per **accedir, analitzar, avaluar i crear** missatges en diversitat de formats (ràdio, televisió, premsa, etc.).

Adquirir aquesta habilitat implica, d'una banda, entendre el paper que tenen els mitjans de comunicació de masses en la societat i, d'altra banda, desenvolupar les habilitats essencials que cada individu ha de tenir per participar activament en la democràcia. Aquestes habilitats són les d'anàlisi, reflexió i presa de consciència sobre la informació i el context en què ve donada.

L'objectiu de treballar a l'IES l'alfabetització mediàtica era col·laborar en la formació dels estudiants com a **persones competents, crítiques i analítiques** de cara als diferents formats informatius, cosa que es va intentar assolir realitzant activitats a l'aula amb diversos tipus de mitjans i amb diferents eines mediàtiques. D'aquesta manera, es va promoure la reflexió en els estudiants perquè aprenguessin a interpretar el que llegeixen o veuen en lloc d'acceptar, sense criticar, les interpretacions que fan altres.

Per això, durant les sessions es va promoure la reflexió, l'anàlisi d'informacions, l'avaluació de missatges tant implícits com explícits dels mitjans, l'accés a diversitat de fonts i l'anàlisi de la construcció d'alguns missatges, entre altres coses. En funció a aquests objectius, es va

dissenyar un mètode de treball concret per al cas de l'IES Serra d'Irta i l'objecte d'estudi, l'alfabetització mediàtica i la interpretació de la informació.

6.1. PROJECTE

Conèixer i millorar la manera de consumir mitjans i d'interpretar els missatges informatius són objectius bàsics d'aquest treball. Per això, com ja s'ha mencionat, es varen realitzar diverses sessions on es van barrejar la teoria, la pràctica, l'observació i el debat. D'aquesta manera es va procurar desenvolupar o despertar el pensament crític dels alumnes a l'hora d'interpretar notícies.

Segons un estudi del PIACC (Programa Internacional per l'avaluació de la competència dels Adults –d'entre 16 i 65 anys-) de la OCDE (Organització per la Cooperació i Desenvolupament Econòmic), el nivell de comprensió lectora a Espanya és el segon més baix d'entre els països de l'organització. Segons aquest estudi del 2013, costa llegir un text en profunditat i interpretar gràfics i, per tant, entendre, analitzar i traure conclusions personals dels textos. És per això, que cada cop és més important l'alfabetització/educació en mitjans o, el que és el mateix, l'alfabetització mediàtica.

La capacitat de comprensió de les informacions que rebem a través dels mitjans de comunicació és més complexa del que pensem. Darrere de cada notícia hi ha interessos personals, empresarials o interessos de les fonts d'informació que fan que sigui difícil l'accés a informació objectiva. És per això que cal saber entendre les informacions que rebem i saber analitzar-les ja que a partir del que escoltem, veiem i entenem es forma la nostra opinió personal, la mateixa que ens portarà a actuar d'una manera o d'una altra davant una situació determinada.

Veiem doncs, que la comprensió lectora determina la nostra participació en la vida social. És per això que estar ben informat i ser crític és fonamental per actuar de manera independent.

Per tot això, el mètode que es va aplicar a l'IES Serra d'Irta es va basar en realitzar anàlisis d'informacions de diversos mitjans per veure, no només les característiques de les peces informatives sinó també dels mitjans que les publiquen, mostrar als alumnes els factors que influeixen en les notícies i les informacions i els que influeixen en les nostres interpretacions. Ajudar-los a discernir entre informacions ben elaborades i informacions manipulades i, ajudar-los per tant a ser més crítics i analítics amb el fi que la seva independència reflexiva augmenti i que siguin capaços de fer interpretacions pròpies de les informacions i els mitjans que consumeixen.

El pla d'estudis dissenyat per l'institut del municipi d'Alcalà de Xivert tenia uns objectius concrets:

- Descobrir què és l'alfabetització mediàtica i per què és important
- Veure què ha de tenir una notícia i per què per a que estigui ben elaborada i sigui "fiable", a través classes de caire teòrico-pràctic.
- Determinar què és manipulació mediàtica o informativa i centrar-nos en quatre tipus: infotainment, mentida informativa, silenci informatiu i valoració en la informació.
- Definir i analitzar cadascun dels tipus de manipulació informativa seleccionats.

- Detectar, visualitzar, analitzar i reflexionar sobre casos de manipulació mediàtica.
- Fomentar el pensament crític a través d'activitats i debats grupals.
- Esbrinar si els alumnes de batxillerat consumeixen mitjans, quins, com i per què a partir d'una enquesta.

6.2. PLA DIDÀCTIC

El mètode que es va utilitzar va promoure la participació activa de l'alumne ja que si no és per la seva pròpia experiència és difícil fomentar el desenvolupament del seu propi esperit crític. D'aquesta manera, tot i que, per recaptar dades, les activitats que es van realitzar eren individuals, sempre hi va haver una part de la classe destinada a debatre i comentar els resultats per compartir idees i percepcions. El pla didàctic que es va aplicar a l'IES Serra d'Irta, va estar orientat a cobrir totes les àrees de l'alfabetització mediàtica que es consideraven bàsiques: anàlisi de mitjans, anàlisi de notícies, anàlisi de tipus de manipulació i d'elements que determinen o influeixen en les interpretacions dels receptors⁹.

En aquest sentit, tenint en compte la disponibilitat de material, de temps i de mitjans es va realitzar un pla didàctic en què la matèria es distribuïa per jornades:

- **SESSIÓ 1:**
 - Presentació: Què és l'alfabetització mediàtica i per què és important (10 minuts).
 - Prova: primer anàlisi de tres notícies (previ a la teoria) amb diferents casos de manipulació mediàtica per veure si els alumnes detecten la manipulació i què o de quins tipus en detecten (30 minuts).

En aquesta primera sessió es parteix de zero amb un objectiu principal: detectar les mancances dels alumnes davant els mitjans i, en concret, davant la manipulació mediàtica i, un objectiu secundari: demostrar la rellevància de l'alfabetització en mitjans per a la vida pública, social i per la pròpia ideologia i personalitat de l'individu.

Per tal d'esbrinar el nivell d'anàlisi i de criticisme dels alumnes davant dels mitjans es proposa l'anàlisi per part dels alumnes de diverses peces informatives amb diversos tipus de manipulació cadascuna.

A l'IES Serra d'Irta, el primer dia es va procedir a l'anàlisi de 3 peces informatives publicades a mitjans espanyols de tipus generalista. Les notícies van ser classificades de la següent manera:

- Cas 1: "Teresa Romero muere" informació publicada per l'ABC digital el dia 09-10-2014 i per la cadena COPE.
- Cas 2: "Declaracions de Pablo Iglesias" informació publicada per Antena3 notícies el dia 27-10-2014, noticias1.

⁹ Les notícies i peces informatives seleccionades que s'han utilitzat en el projecte a l'instut han estat escollides en funció al compliment dels objectius acadèmics de l'estudi. D'aquesta manera, després de barallar diverses opcions s'han escollit notícies propícies a detectar i analitzar els casos que es pretenia per complir amb el pla. Com veurem, al llarg de les sessions s'ha treballat amb notícies de la premsa escrita a internet, consultant diaris de gran tirada a l'estat espanyol i notícies de televisió, també de cadenes de televisió d'àmbit nacional.

- Cas 3: “Dimissió de Sánchez Gordillo a Marinaleda” informació publicada per la Gaceta.es el 12-11-2014.

Justificació de la selecció de notícies: per posar a prova els alumnes i per detectar el seu nivell d'anàlisi i criticisme a partir de l'anàlisi es van escollir tres casos on la manipulació informativa era molt evident. Es va considerar començar amb casos obvis per poder esbrinar si es fixen en allò que consumeixen i de quina manera ho fan. Les notícies, Els exercicis es van proposar als alumnes de la següent manera: Visualització i anàlisi de casos i, respondre a les següents qüestions: 1. Hi ha manipulació mediàtica?, 2. Per què ho creu?, 3. Quins elements són els que li fan pensar que n'hi ha?

Es van plantejar aquestes preguntes per veure quants alumnes veiem manipulació mediàtica en els casos exposats i per saber quins eren els elements que detectaven com a manipuladors. A partir dels resultats d'aquesta anàlisi es van dissenyar les següents sessions. Així, en funció als elements que més o menys es detecten es podran dissenyar parts teòriques aplicades per millorar els aspectes que, a priori, els són més problemàtics en la detecció de manipulació als alumnes de l'IES d'Alcalà de Xivert. Tot això amb l'objectiu que al final del curs tinguin més facilitat per detectar tots els tipus d'elements que comporten manipulació.

Resum de contingut de les notícies a analitzar:

Cas 1: notícia de la COPE i de l'ABC sobre la mort de Teresa Romero del dia 09-10-2014¹⁰. Teresa Romero és una infermera espanyola contagiada de l'èbola el passat mes de setembre que va superar la malaltia. Tant l'ABC com la COPE van publicar una notícia sobre la (falsa) mort de Teresa Romero i el seu procés d'incineració. Tot i que a les poques hores de ser publicades aquestes falses informacions els dos mitjans van retirar les notícies de la xarxa, aquestes van ser consumides per milers de persones. Els dos mitjans es van esforçar per fer creure (a posteriori) que no van publicar res al respecte de la “mort” de la infermera, però hi ha proves online que confirmen la seva existència. En aquest cas els alumnes havien de detectar la manipulació per mentida informativa. La notícia va ser seleccionada per la clamorosa mentida, el mitjà on es publicava, en aquest cas era secundari. El cas de Teresa Romero va ser molt mediatitzat i tant l'ABC com la COPE van fer un tractament sensacionalista de la informació a través d'una mentida.

Cas 2: notícia d'Antena 3 sobre unes declaracions Pablo Iglesias al programa “Salvados” de LaSexta. En aquest cas, no tots els alumnes coneixien els actors de la notícia ni el context en què aquesta es produïa. Per aquest motiu, abans de veure la notícia emesa per Antena3 notícies el dia 27-10-2014 a l'edició del migdia, es va visualitzar dues vegades el fragment de l'entrevista del que s'extreu la notícia¹¹. Un cop vista la part de l'entrevista, es va passar a la visualització (dues vegades) de la notícia emesa per la cadena de televisió Antena3. En aquest cas, la manipulació es realitzava al llarg muntatge de la notícia. Les respostes del polític Pablo Iglesias s'havien descontextualitzat i separat de les seves respectives preguntes de manera que el resultat era tot el contrari que el polític havia declarat a l'entrevista. La manipulació venia llavors, del procés d'elaboració de la informació per part del mitjà. La descontextualització i l'edició del vídeo van donar lloc a una mentida, a un canvi del significat de les paraules del

¹⁰ Una imatge de la notícia es troba a la pàgina 4 de l'ANNEX

¹¹ Enllaç del vídeo: <https://www.youtube.com/watch?v=bDFiwl53UM4>

polític. A l'entrevista se seguia el següent esquema: *Pregunta1→Resposta1, Pregunta2→Resposta2*, mentre que el que es va publicar a l'informatiu d'Antena3 va ser el següent: *Pregunta1→Resposta2*. Igual que en el cas anterior, aquesta notícia va ser seleccionada per la forta manipulació que presenta, sense tenir en compte el mitjà del que prové, ja que per l'anàlisi dels estudiants era un aspecte secundari.

Cas 3: Notícia publicada a Gaceta.es el dimecres 12 de novembre del 2014¹² sobre la dimissió de Juan Manuel Sánchez Gordillo, ex alcalde de Marinaleda (Sevilla). En aquest article, suposadament informatiu hi ha una constant manipulació de diferents tipus. En primer lloc, hi ha una forta interpretació que es fa evident en la selecció de paraules, adjectius, expressions i, fins i tot de les declaracions que s'inclouen de les diferents fonts d'informació. Aquest, és un altre dels elements manipuladors que hi ha al llarg del text, les fonts han estat incloses a l'article sense seguir cap paràmetre de neutralitat ja que, si entenem el cas com un conflicte, totes elles són d'un bàndol (del que no recolzaria l'alcaldia de Sánchez Gordillo) i l'altre (el que si recolzaria) queda completament silenciàt al llarg de la notícia, tant, que fa semblar que aquest segon bàndol silenciàt és inexistent. Finalment, hi ha una apel·lació a les emocions que implica dramatisme i suposa una tercera forma de manipulació. En aquest cas la manipulació era evident, tot i això calia conèixer de manera mínima el cas. Aquesta, només va ser notícia a la Gaceta.es, és a dir, només es va considerar notícia en aquest mitjà.

El temps que es dedica a l'anàlisi de peces informatives a aquesta primera sessió (prèvia a la teoria) és de 30 minuts aproximadament ja que les peces a analitzar per part dels alumnes són 3 i cal que prestin atenció al fer-ho. Durant els 10 minuts restants, el professor o encarregat del curs d'alfabetització mediàtica recollirà el material que els alumnes han treballat i exposarà els resultats que els alumnes haurien d'haver trobat.

- **SESSIÓ 2:**

- Participació de l'alumne: exposició dels alumnes, a partir de la reflexió, de quins són els criteris que ha de complir una notícia informativa per ser "fiable", contrastada i neutra (10 minuts)
- Explicació Teòrica: criteris, normes, passos a seguir en l'elaboració de la notícia informativa (6-7 minuts)
- Teoria sobre els dos primers tipus de manipulació: valoració en la informació i silenci informatiu de fonts o de parts implicades en un fet (10 minuts)
- Anàlisi d'una notícia de manera completa en cerca de possible manipulació informativa. Assenyalar el per què es creu que hi ha manipulació informativa en cas que es cregui i debat sobre allò que s'ha trobat (20 minuts)

L'activitat que es proposa realitzar aquesta segona sessió consisteix en analitzar una peça informativa llarga on apareguin els dos tipus de manipulació treballats a la teoria. Aquesta, resulta, llavors, una activitat on els alumnes posen en pràctica els coneixements teòrics adquirits fins aleshores.

¹² La imatge de la notícia es troba a la pàgina 4 de l'ANNEX

A l'IES Serra d'Irta es va analitzar una peça informativa del diari ABC del dia 10 de novembre de 2014 sobre la consulta catalana del dia 9N¹³ i els alumnes van respondre als següents requeriments:

1. Assenyali tots aquells elements que consideren que no encaixen en el gènere informatiu
2. Creu que en aquest text hi ha manipulació informativa?
3. En cas d'haver respost SI, quin tipus de manipulació informativa creu que hi ha?

Un altre cop, l'activitat feia èmfasi en detectar manipulació informativa. Aquesta segona sessió ens permetrà veure una evolució respecte a la primera jornada d'alfabetització mediàtica i seguir detectant fortaleeses i mancances en les anàlisis dels alumnes.

Resum del contingut de la notícia a analitzar: Al llarg de la pàgina 26 del diari ABC es fa un resum del que va ser la consulta catalana del 9N destacant els fets que consideren més importants. La peça està estructurada en set paràgrafs, quatre destacats, quatre imatges i els elements de titulació (avantítol, títol i subtítol). Cadascun dels set paràgrafs podria actuar com a peça informativa independent, encara que totes juntes formen la peça informativa principal. Aquesta informació està sotmesa a una forta interpretació per part de la periodista que l'ha redactat, interpretació que no passa desapercebuda. Les dades informatives que es donen sobre la consulta són escasses, la majoria de la informació es basa en detalls d'escassa importància, sempre però, enfocats des d'un punt de vista molt distant al de totes aquelles persones que veien la consulta un acte democràtic i, sempre, en cert to de desaprovació. L'article al que es van enfrontar els alumnes de batxillerat de l'IES Serra d'Irta estava elaborat des del punt de vista de qui deprecia la consulta que es va realitzar a Catalunya i això era evident a l'hora d'analitzar-lo.

Els elements que demostren que el to no és adequat per al gènere informatiu són els següents:

- Hi ha un to negatiu i de depreciació durant tot l'article. Exemple d'això és l'avantítol: "farsa y desobediencia. Así fue el paripé" o el següent destacat: "los votantes introdujeron las papeletas en urnas de carton confeccionadas por los presos de Lérida. Son más baratas." A part d'aquests exemples que evidencien el to, hi ha elements no tant obvis que connoten un to negatiu, que provoca una sensació en el lector de dramatisme, una sensació negativa.
- La valoració i la interpretació dels fets són constants i es fan visibles a través d'expressions com: "farsa", "pseudoconsulta", "paripé", "exaltación", etc.
- Repetició: tal i com Joseph Goebbels va afirmar "*una mentida repetida mil vegades es converteix en una veritat*" i, per tant, un recurs amb capacitat de manipular. En aquest cas la paraula "farsa" com a sinònim de consulta es repeteix només entre el avantítol i el primer paràgraf un total de tres vegades. El mateix passa amb la paraula "pseudoconsulta", repetida també tres vegades al llarg del text o "simulacro", que apareix dues vegades. Cal destacar que en cap moment es fa referència a l'esdeveniment amb la paraula "consulta", sempre amb algun d'aquests sinònims.

¹³ La imatge de la notícia es troba a la pàgina 28 de l'ANNEX

- Mentida: al costat d'una imatge on apareix una bandera de la comunitat autònoma de Catalunya, es troba el següent destacat: "Bandera ilegal". La bandera en sí no és il·legal ni té significats afegits, és la bandera autonòmica, tant legal com la de qualsevol altra comunitat autònoma.
- Addició d'informació innecessària: Paràgrafs com el de "papeletas caseras" on s'explica que els votants podien imprimir les seves paperetes a casa, no aporten informació necessària. El mateix passa amb l'apartat "urnas de cartón" que, a part que no aporta informació, està escrit en un to despectiu i connotat.
- Omissió d'una part de la informació: no hi ha cap menció a les parts que van complir amb la normativa, ni a l'organització i el funcionament pacífic. Tampoc es té en compte a una part de la població, en aquests cas als catalans a favor de la consulta.
- Peu de foto tendencios: Davant la imatge d'una senyora que mostra la seva samarreta proconsulta, l'ABC titula: "exaltación independentista". Ni la dona ni els que fan cua es veuen exaltats.

Per tot això, la resposta als requeriments que se'ls demana als alumnes seria que si que hi ha manipulació informativa i de diferents tipus. En primer lloc, la més evident és la interpretació. El to del text és 100% interpretatiu, a continuació trobem que hi ha una part de mentida (l'afirmació de "la bandera il·legal") i que al estar tota l'estona interpretat per una persona que no és afí a la possibilitat de veure la consulta del 9N com quelcom positiu, només es representa la part "dolenta" de la consulta. Finalment, hi ha una dissimulada apel·lació a les emocions, ja que es fa creure que les persones que van acudir a votar van ser "desobedients", "il·legals" i "exaltats" dramatitzant el que va ser la consulta.

El temps que es dedica a l'anàlisi d'aquesta peça de l'ABC és de 20 minuts ja que la peça és extensa i compta amb molts elements propis de la manipulació informativa dels tipus estudiats fins al moment. És per això que es considera que els alumnes necessiten un temps considerable per interpretar críticament.

- **SESSIÓ 3:**
 - Teoria sobre els dos tipus de manipulació restants: mentida i infotainment (10 minuts).
 - Elements que influeixen en la percepció (durada, llargada, lloc que ocupen, titulació, elements gràfics com imatges, àudios o gràfics, entonació selecció de paraules, adjectivació, etc. (10 minuts)
 - Activitat: visualització de diferents notícies de tv i diferenciar si son informació o infotainment, reflexió i debat. (30 minuts)

L'activitat que es proposa per diferenciar entre informació i infotainment és la de visualitzar material televisiu i, determinar segons els criteris teòrics vistos fins aquesta sessió si les peces mostrades pertanyen al gènere informatiu o al de l'entreteniment.

En el cas del curs realitzat a l'IES Serra d'Irta es van visualitzar peces lligades a l'actualitat del moment de diverses temàtiques (esport, economia i successos, entre altres).

Peces visualitzades i resum de contingut de les peces visualitzades:

1. Notícia ébola (Informatius migdia, La Sexta, 22-11-2014, minut 18'46''): Una infermera va ser repatriada amb possibilitats d'estar contagiada pel virus ébola. La Sexta informa que se li ha realitzat una segona anàlisi a la pacient i el resultat ha estat negatiu. La presentadora des de plató fa la connexió amb una enviada especial a l'hospital on es troba la pacient i l'enviada especial de La Sexta informa que els resultats del test han donat negatiu, tot i que, per descartar la malaltia, la pacient ha de passar dos tests nous. A priori, aquesta peça és informativa ja que només s'aporten dades objectives (el resultat de l'anàlisi i és un tema de salut que, pel caràcter de la malaltia, té interès general, ja que és una malaltia jove de ràpida expansió i de difícil tractament).
2. Notícia sobre la xocolata (Informatius migdia, La Sexta, 22-11-2014, minut 47'13''): Es tracta d'una peça periodística sobre una possible pujada del preu de la xocolata que convida a fer un consum responsable d'aquest producte. Aquesta peça, és un cas d'infotainment, ja que no només no informa de cap notícia fonamentada (la pujada és només *possible*) sinó que, a més, es mescla aquesta informació amb imatges de ficció d'una pel·lícula (*Charlie i la fàbrica de xocolata*) i està acompanyada de música. Finalment, es recorre a unes fonts que no aporten informació, sinó opinions personals.
3. Notícia sobre escàndols sexuals (Informatius migdia, Antena3, 24-11-2014, minut 03'06''): Un grup de sacerdots andalusos acusats d'abusos sexuals són detinguts. Aquesta notícia és de caire informatiu, de fet, és la que Antena3 va escollir per obrir l'informatiu del dia 24 de novembre. En aquest cas, el presentador informa de la detenció dels acusats i aquesta informació es complementa amb imatges del grup d'acusats a l'església i amb imatges d'aquesta detenció.
4. Notícia sobre la possible desaparició de les monedes d'1 i 2 cèntims (Informatius migdia, Antena3, 24-11-2014, minut 29): aquesta notícia no té fonament ni està contrastada ja que en tot moment es parla d'una *possible* retirada d'aquestes monedes del mercat. Fins que no sigui una afirmació dels òrgans competents, la possibilitat de retirada no és notícia, és per aquest motiu que la peça es considera infotainment. A més, es reforça amb declaracions de gent anònima que destaca la inutilitat de les monedes o explica que fa amb aquestes monedes a casa (opinions personals).
5. Notícia sobre les infantes (Informatiu migdia, Antena3, 31-10-2014, minut 23'10''): els informatius d'Antena3 van dedicar una peça a fer una anàlisi dels moviments de la infanta Leonor com a princesa destacant el seu bon comportament en els actes oficials, el seu bon caràcter i les seves habilitats. Aquest és un cas d'infotainment en què no hi ha informació noticiosa ni d'actualitat, només se li dedica un temps a la princesa.
6. Notícia sobre querella a Teresa Romero (Informatius migdia, Antena3, 31-10-2014, minut 25): Antena3 informa que l'equip metge que va atendre a l'infermera que va superar l'ébola Teresa Romero es querellaran amb ella per considerar que aquesta no els va informar de la situació a la que estaven exposats (possible cas d'ébola). Aquesta peça és informativa i respon al caire tan mediàtic que va prendre el cas de Romero.
7. Notícia sobre els cotxes de Cristiano Ronaldo (Cuatro, 25-11-2014): durant quasi dos minuts a Deportes Cuatro es van dedicar a fer un repàs dels cotxes que posseeix el jugador del Reial Madrid. Això, acompanyat de música i imatges de ficció, era un clar cas d'infotainment.

Amb aquesta activitat de diferenciació de gèneres podem veure com els alumnes diferencien la informació d'allò que no ho és i, fins i tot, aprofundir en què pensen ells que és informació i que no ho és. El debat dels resultats obtinguts després de la visualització i classificació dels materials permet extraure aquesta informació.

- **SESSIÓ 4: SALA ORDINADORS – activitat per grups**

- Comparació tractament de la mateixa informació en diferents mitjans: Veure què surt a cada mitjà, el lloc que ocupa cada informació a cada mitjà (estructura) i què se silencia i què no a cada mitjà. (25 minuts).
- Per grups: un analitzarà un periòdic, un altre n'analitzarà un altre i després es compararan. Igual en tv (2 grups cadascun analitzarà un telenotícies) i es compararà què prioritza cada mitjà i com es tracta.
- Posada en comú i debat. (25 minuts).

Aquesta sessió va més encaminada a veure els diversos punts de vista, editorials i ideologies dels mitjans. Per a això, es considera oportú que els alumnes analitzin diversos mitjans per comparar agendes, jerarquitzacions i tractaments. L'activitat es proposa en grups, a poder ser 4, per agilitzar l'anàlisi i l'exposició.

A l'IES Serra d'Irta, en aquesta sessió es van comparar, en primer lloc i de manera conjunta, diferents portades de diaris del dia 10 de novembre de 2014 (posterior a la consulta catalana). Els diaris que es van comparar van ser els següents: La Vanguardia, El País, El Periódico, l'ABC, La Razón i El Mundo. Així, els alumnes van poder comparar la lectura que en van fer aquests mitjans escrits sobre la jornada del 9N i van poder comprovar com cada mitjà va enfocar la informació en funció a uns pensaments, línies editorials o interessos.

A continuació, els alumnes van realitzar un exercici de comparació de mitjans en grups. Per dur a terme aquest projecte varem realitzar quatre grups, dels quals dos analitzaven les webs d'un diari (cada un dels grups un diari) i els altres dos analitzaven un telediari, tots del mateix dia, el 5-11-14. Un cop cada grup havia analitzat el seu mitjà, un representant de cadascun dels grups escrivia a la pissarra els primers 10 titulars que formaven el mitjà que van analitzar i, a continuació, es comparaven les escaletes. Aquest exercici va permetre analitzar les escaletes dels diferents mitjans (La Sexta, TVE1, El País i ABC del dia 5-11-14) i que els alumnes es fixessin en la diferent jerarquització de la informació, inclòs en variacions en quant a inclusió o no d'informació.

Finalment, es va realitzar un debat oral en què els alumnes van discutir la funció que haurien de desenvolupar els mitjans a la societat, van parlar sobre el poder dels mitjans per exercir influència sobre els receptors i van destacar la importància de l'ètica professional per sobre dels interessos econòmics. Durant la sessió 4, no es va realitzar activitat d'avaluació, sinó que es va prestar atenció a les reaccions dels alumnes davant els casos que van analitzar i al debat oral.

- **SESSIÓ 5:**

- Recordatori teòric de tot el que s'ha fet. (15 minuts).

- Anàlisi de notícies amb manipulació per valoració, mentida, infotainment i silenci. Indicar si es creu que hi ha manipulació informativa en cada cas i dir perquè + debat a classe. (40 minuts).

El cinquè dia de curs es proposa una prova d'avaluació. Per tal d'això el mètode dissenyat proposa l'anàlisi de diverses peces informatives que continguin els quatre tipus de manipulació que s'han tractat. Els alumnes de primer i segon de batxillerat de l'IES Serra d'Irta varen realitzar l'anàlisi de tres notícies.

En primer lloc, van llegir i analitzar la notícia del 23 de setembre de 2014 publicada a La Razón sobre els incidents que va tenir l'ex-presidenta de la Comunitat de Madrid, Esperanza Aguirre amb el seu cotxe. La notícia titulava: "Aguirre, al juez: «no me di a la fuga»¹⁴". En aquest cas, la notícia no era neutra ja que es presentava la informació sobre els fets tenint en compte només una de les parts implicades, en aquest cas, la versió d'Esperanza Aguirre. En la notícia analitzada no hi ha cap al·lusió a la versió dels fets dels altres implicats en l'assumpte ni dels testimonis i, tampoc se'ls dóna veu als altres actors. Aquesta peça va ser seleccionada perquè els alumnes detectessin manipulació per manca de representació de totes les parts implicades, és a dir, per silenci informatiu.

La segona peça a analitzar va ser de El País del 18 de desembre de 2014, titulada "Don Felipe y doña Letizia felicitan su primera Navidad como reyes"¹⁵ en aquest article es descriu la felicitació de Nadal dels actuals reis i la dels reis anteriors. En aquesta peça no hi ha notícia, és a dir, no hi ha informació nova i, en tot cas el seu interès és limitat. En aquest cas, el tipus de manipulació a detectar era infotainment.

El tercer cas, era un cas de televisió. En un moment de l'any en què la violència al voltant dels camps de futbol va ser molt mediàtica es va obrir l'informatiu del migdia de Antena3 del 11 de desembre del 2014 amb una informació respecte a uns incidents violents a les immediacions del Camp Nou a Barcelona¹⁶. Aquesta notícia va ser l'única present als titulars destacats de la jornada i va ser la primera en aparèixer als informatius. Així, es començava al minut 03:00 amb el relat dels fets i s'allarga fins al minut 06:08. En aquests tres minuts i 8 segons surten fins a sis vegades les mateixes imatges i es repeteix quatre vegades que les citades imatges són del dia anterior, de la vesprada anterior o de minuts abans del partit que es jugava el dia anterior a l'informatiu (10-12-14). No obstant, al minut 36:27, just abans de donar pas a la informació esportiva, el conductor del programa fa el següent aclariment: *"Una aclaración, hace unos minutos hemos emitido unas imágenes de unos hinchas del Barcelona que increpaban a hinchas del PSG. Esas imágenes no se grabaron ayer antes del partido de liga de campeones entre ambos equipos sino en un partido anterior. Les pedimos disculpas"*. Aquesta notícia va ser seleccionada perquè les imatges buscaven el sensacionalisme i les emocions i donaven com a resultat una mentida informativa.

• SESSIÓ 6:

¹⁴ Imatge de la notícia a la pàgina 7 de l'ANNEX

¹⁵ Imatge de la notícia a la pàgina 8 de l'ANNEX

¹⁶ Informatiu migdia Antena3, 10-12-14, http://www.atresplayer.com/television/noticias/antena-3/noticias-1/2014/diciembre/dia-11-banco-espaa-defiende-actuacin-bankia_2014121100231.html

- Enquesta per esbrinar hàbits de consum, hàbits de lectura, interpretació que els alumnes acostumen a fer de les informacions, per conèixer què en sabien abans de fer el curs, i valoració del curs d'alfabetització mediàtica a l'IES, entre altres.

Aquest últim dia es proposa realitzar una enquesta general sobre hàbits de consum, d'interpretació i de relació amb els diferents mitjans per part dels alumnes. En el cas de l'IES Serra d'Irta es va dedicar 30-35 minuts a omplir l'enquesta final que ens permetia fer una anàlisi dels hàbits de consum i interpretació dels alumnes. L'enquesta de cinc pàgines pretenia, a més, posar a prova els alumnes ja que també incloïa preguntes referents a la teoria realitzada fins aleshores. Els vint últims minuts es van dedicar a parlar amb els alumnes i compartir opinions sobre el que havia sigut el curs en alfabetització mediàtica i la importància que té el fet de mirar els mitjans i consumir-los amb sentit crític.

L'enquesta que es va fer als alumnes va ser la següent:

Imatge enquesta 1

ENQUESTA: MITJANS DE COMUNICACIÓ, HÀBITS DE CONSUM I INTERPRETACIÓ D'INFORMACIÓ

Curs: _____

Edat: _____

Sexe: Masc ☐ Fem ☐

1. Numeri de més a menys quins mitjans de comunicació consumeix per informar-se, sent 1 el mitjà que més consumeix i 4 el que menys:

- Premsa impresa ()
- Premsa digital (Internet) ()
- Televisió ()
- Ràdio ()

Televisió:

1. Amb quina freqüència consumeix informació a la televisió?

☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana
☐ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
☐ Una vegada per dia
☐ Més d'una vegada per dia
☐ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació televisiva?

☐ Sí ☐ No

3. En cas que la resposta anterior sigui Sí, especifiqui quin: _____

4. Considera que la informació televisiva és:

☐ Fàcil d'entendre ☐ Difícil d'entendre

Per què? _____

Ràdio:

1. Amb quina freqüència consumeix informació a la ràdio?

☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana
☐ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
☐ Una vegada per dia
☐ Més d'una vegada per dia

Font: pròpia

Imatge enquesta 2

2. Té algun horari de consum d'informació radiofònica?

☐ Sí ☐ No

3. En cas que la resposta anterior sigui Sí, especifiqui quin: _____

4. Considera que la informació radiofònica és:

☐ Fàcil d'entendre ☐ Difícil d'entendre

5. Per què? _____

6. Creu que entén la informació radiofònica sense dificultats?

☐ Sí ☐ No

Premsa impresa

1. Amb quina freqüència consumeix informació de premsa impresa?

☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana
☐ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
☐ Una vegada per dia
☐ Més d'una vegada per dia
☐ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació escrita?

☐ Sí ☐ No

3. En cas que la resposta anterior sigui Sí, especifiqui quin: _____

4. Considera que la informació escrita és:

☐ Fàcil d'entendre ☐ Difícil d'entendre

5. Per què? _____

6. Creu que entén la premsa escrita sense dificultats?

☐ Sí ☐ No

Premsa digital:

1. Amb quina freqüència consumeix informació de premsa digital?

☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana
☐ Entre 5 i 6 vegades a la setmana

Font: pròpia

Imatge encuesta 3

☐ Una vegada per dia
☐ Més d'una vegada per dia
☐ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació digital?

☐ Sí ☐ No

3. En cas que la resposta anterior sigui SÍ, especifiqui quin:

4. Considera que la informació digital és:

☐ Fàcil d'entendre ☐ Difícil d'entendre

5. Per què?

6. Creu que entén la premsa digital sense dificultats?

☐ Sí ☐ No

COPRENSIÓ

1. Numeri en funció del grau de dificultat de comprensió que li presenta la informació segons el seu format, sent 1 més fàcil d'entendre i 4 més difícil:

- Televisió ()
- Ràdio ()
- Premsa impresa ()
- Premsa digital ()

2. Numeri de més fàcil d'entendre a menys els següents temes informatius, sent 1 el més fàcil i 7 el més difícil:

- Cultura ()
- Esports ()
- Política ()
- Economia ()
- Successos ()
- Societat ()
- Internacional ()

INTERPRETACIÓ

1. Una peça informativa ha de ser:

☐ valorativa
☐ subjectiva
☐ neutral
☐ parcial
☐ contrastada
☐ objectiva

Font: pròpia

Imatge encuesta 4

☐ interpretativa
☐ cridanera

2. Quan consumeix informació:

☐ La consumeix d'una font (un diari o un canal de televisió o una emissora de ràdio)
☐ La consumeix de més d'una font però del mateix format (més d'un diari, més d'un canal o més d'una emissora)
☐ La consumeix de més d'una font i en més d'un format

3. És fidel a un canal, una emissora o un diari?

☐ sí ☐ no

4. En cas que la resposta anterior sigui SÍ, especifiqui per què:

☐ Perquè es el que es consumeix a casa
☐ Perquè m'agrada més que els altres
☐ Per afinitats ideològiques amb la línia editorial

5. En cas que la resposta a la pregunta 3 sigui NO, especifiqui per què:

6. Assenyali quins elements creu que li donen credibilitat a les peces informatives:

☐ El periodista
☐ Les dades
☐ Les fonts d'actors implicats
☐ Les fonts de testimonis
☐ Les fonts d'especialistes
☐ Les imatges (vídeo i fotografia) i els sons
☐ El mitjà

ALFABETITZACIÓ MEDIÀTICA

1. Havia sentit parlar alguna vegada abans de l'alfabetització mediàtica o l'educació en mitjans?

☐ sí ☐ no

2. Havia sentit parlar alguna vegada abans de la manipulació informativa?

☐ sí ☐ no

3. Coneixia els tipus de manipulació i els elements que influeixen en la percepció i interpretació de la informació?

☐ sí ☐ no

4. Creu que les sessions d'alfabetització mediàtica han estat útils?

☐ sí ☐ no

5. Observacions, comentaris o coses a millorar sobre les sessions:

Font: pròpia

5. TREBALL DE CAMP

En aquest apartat s'exposen els resultats de les activitats que es van realitzar a l'IES Serra d'Irta amb els alumnes de primer i segon de batxillerat. Per facilitar la comprensió de les dades obtingudes aquestes es mostraran, en alguns casos, de manera gràfica. Les dades estan distribuïdes per sessions, on hi ha un petit recordatori del que s'havia de fer com a exercici i un anàlisi de les dades obtingudes.

5.1. PRIMERA SESSIÓ

L'objectiu principal de les activitats pràctiques de la primera sessió era detectar les mancances dels alumnes davant els mitjans i, en concret, davant la manipulació mediàtica.

Per tal de detectar el nivell d'anàlisi i de críticisme dels alumnes davant dels mitjans es va procedir a l'anàlisi de 3 peces informatives publicades a mitjans espanyols:

- Cas 1: "Teresa Romero muere" informació publicada per l'ABC digital el dia 09-10-2014 i per la cadena COPE¹⁷.

¹⁷ L'ABC i la COPE van eliminar a les poques hores de la publicació la notícia. Queda constància de la seva existència, gràcies a la notícia publicada el dia 10-10-2014 a *La voz Libre*:

- Cas 2: “Declaracions de Pablo Iglesias” informació publicada per Antena3 notícies el dia 27-10-2014, noticias¹⁸
- Cas 3: “Dimissió de Sánchez Gordillo a Marinaleda¹⁹” informació publicada per la Gaceta.es el 12-11-2014.

Activitat i resultats:

En el **cas 1**, la notícia sobre l’infermera Teresa Romero contagiada de l’èbola el 100% dels alumnes varen detectar mentida informativa. A la primera sessió van assistir a classe un total de 17 alumnes de primer batxillerat, sent-ne 11 noies i 6 nois mentre que a segon de batxillerat van ser 14 noies i 10 nois (24 alumnes en total). Només va hi haure un alumne de segon de batxillerat que, tot i detectar mentida, va declarar no entendre la notícia²⁰. La primera prova va resultar fàcil als alumnes ja que tots coneixien el cas. A més, al tractar-se d’un cas de manipulació tant evident i greu, els alumnes es van sorprendre de la facilitat amb que poden ser víctimes de manipulació, cosa que va ser útil perquè el curs d’alfabetització els fos més atractiu.

El cas de Teresa Romero era conegut pels alumnes, ja que durant la malaltia de l’infermera es va fer un ampli seguiment del seu estat i de la seva evolució per part dels mitjans. L’ús d’aquest exemple tant escandalós es considera, després d’avaluar la sessió, adequat ja que va provocar sorpresa als alumnes i va aconseguir que els estudiants veiessin la manipulació com quelcom habitual als mitjans i, per tant, tinguessin més ganes de prestar atenció per aprendre a lluitar contra ella o a fer-li front de manera crítica.

En el **cas 2**, els resultats van ser més variats (Gràfics 1 i 2). Després de respondre a les tres preguntes plantejades (①Hi ha manipulació mediàtica? ②Per què? ③Quins elements són els que li fan veure que n’hi ha?) els resultats van ser el següents:

<http://www.lavozlibre.com/noticias/ampliar/981107/cope-informa-de-la-muerte-de-teresa-romero-y-luego-miente-en-twitter-no-lo-hemos-publicado>

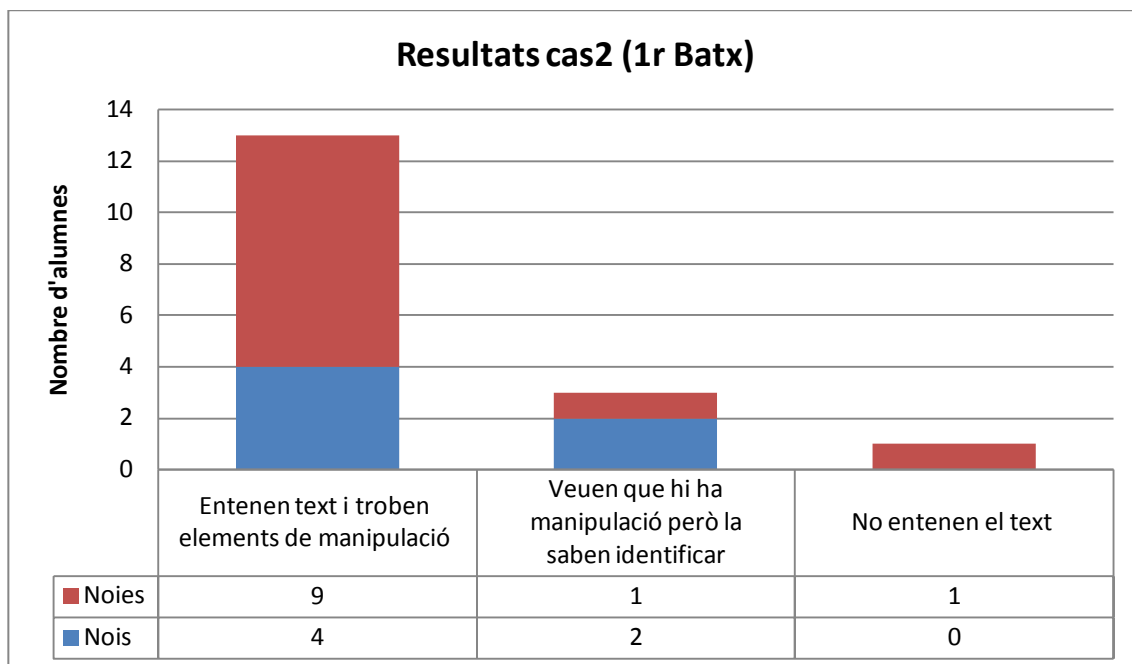
¹⁸ La seqüència real i la manipulada es poden veure al vídeo de Youtube

<https://www.youtube.com/watch?v=bDFiwl53UM4> publicat el 28 d’octubre de 2014 per l’usuari Rbrfnt.

¹⁹ Imatge de la notícia a l’ANNEX

²⁰ En aquest cas es pot arribar a pensar que l’alumne que no havia entès la notícia va marcar que hi havia mentida informativa per influència de la resta d’alumnes ja que resulta difícil veure manipulació en un cas que no s’entén. En aquest cas concret, a més, si no has fet un seguiment de la notícia i llegeixes la informació publicada per l’ABC com a primera referència al tema de l’èbola és molt difícil esbrinar que es tracta d’una mentida.

Gràfic 1.



Font: pròpia.

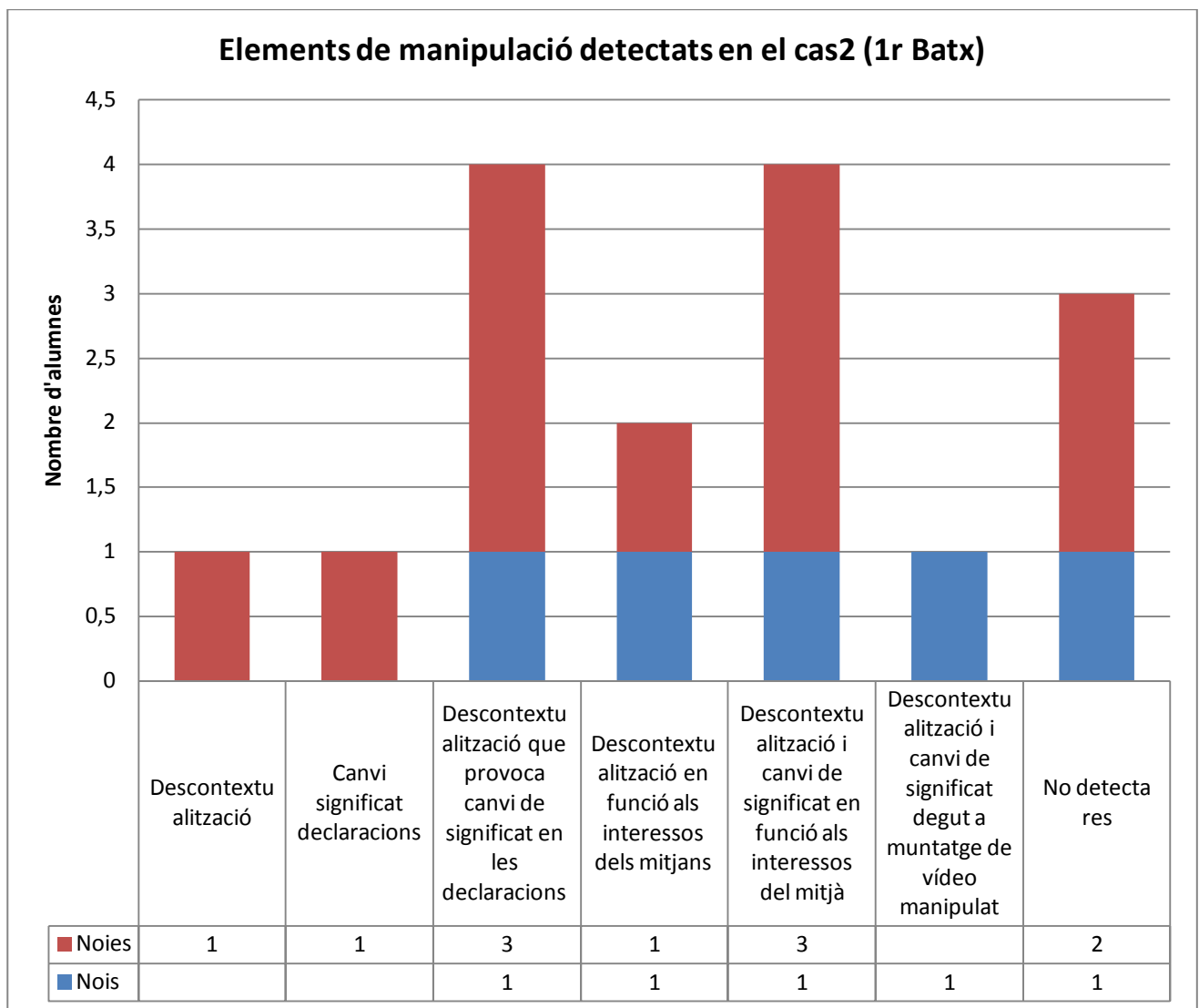
En aquest cas només hi ha una noia de primer de batxillerat que declara no entendre la notícia. Centrant-nos ara en els alumnes que si que van entendre la notícia, van trobar manipulació i van identificar els elements, veiem que en el cas de **primer de batxillerat** hi ha 6 grups de respostes diferents, entre les quals, unes mostren més profunditat en l'anàlisi i altres menys.

Les respostes que van donar els alumnes de primer de batxiller davant la pregunta sobre els elements que feien que hi hagués manipulació el cas2 van ser:

- Descontextualització
- Canvi de significat de les declaracions
- Descontextualització que fa que canviï el significat de les declaracions
- Descontextualització per satisfer interessos del mitjà
- Descontextualització que provoca canvi de significat en les declaracions en funció als interessos del mitjà
- Descontextualització i canvi de significat de les declaracions degut a un muntatge manipulat del vídeo.

Cal destacar que tots els alumnes, tant de primer com de segon de batxillerat, van declarar no ser capaços de veure la manipulació informativa sense haver vist la part de la entrevista real.

Gràfic 2.

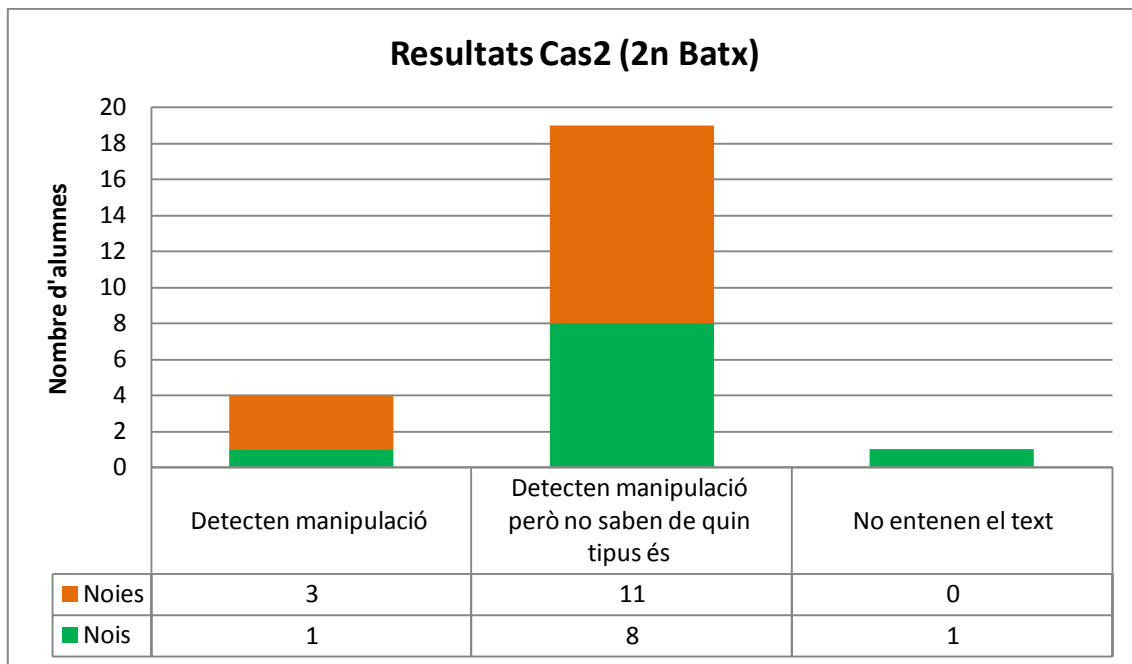


Font: pròpia

En el cas dels alumnes de **segon de batxillerat**, van ser 24 alumnes els que van participar a la prova. D'aquests, n'hi ha un que declara no entendre la notícia, mentre que són 4 (3 noies i 1 noi) els que declaren que hi ha manipulació però no saben per què n'hi ha (Gràfic 3). No obstant, la resta, consideren que hi ha manipulació, la qual engloben en (Gràfic 4):

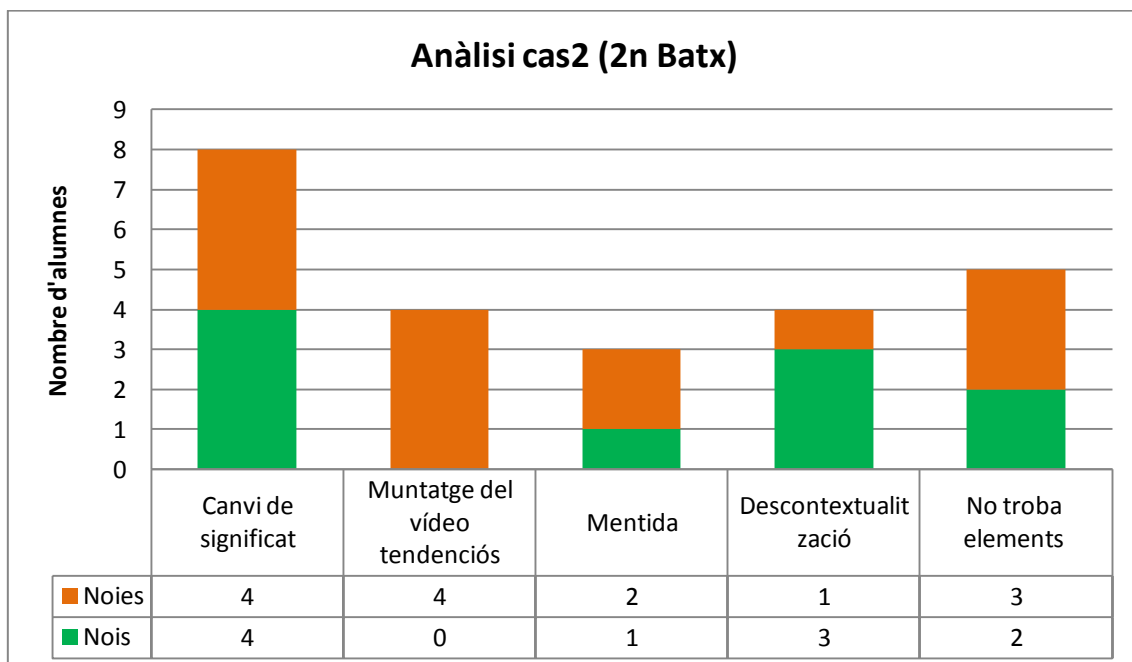
- Canvi de significat
- Muntatge del vídeo tendencios i manipulats
- Descontextualització
- Mentida

Gràfic 3



Font: pròpia

Gràfic 4



Font: pròpia

En aquest cas, els alumnes de segon de batxillerat després de la visualització del material a analitzar van veure clar que hi havia manipulació mediàtica a la notícia d'Antena3, no obstant, escollir el mecanisme de manipulació que s'estava produint no els va semblar senzill. Un total de 4 alumnes no va saber determinar quins eren els elements manipuladors, mentre que la majoria declaraven que la manipulació es donava per un canvi de significat en les declaracions,

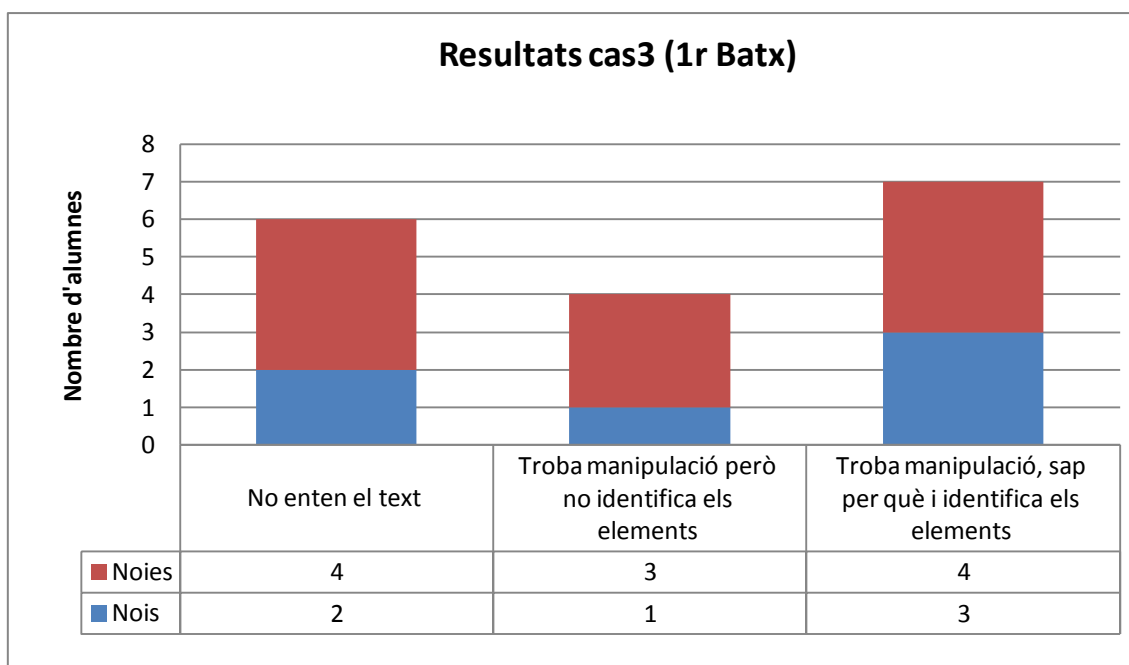
tot i això, esgrimir un canvi de significat no fa referència al mecanisme. Un total de 3 alumnes consideren que a la notícia hi ha mentida informativa, mentre que 4 estudiants declaren que la manipulació està provocada per una descontextualització de la informació. Finalment, són 4 noies les que tenen en compte el procés de muntatge.

Cas 3: Abans de procedir a la lectura i a l'anàlisi de l'article, es va posar els alumnes en context destacant les particularitats del poble sevillà, del seu sistema de govern i de l'ex-alcalde. No obstant, aquesta posada en context i informació prèvia no va ser suficient perquè els alumnes que no tenien un propi bagatge sobre el tema poguessin entendre la notícia sense problemes per analitzar-la de manera crítica. Tot i això, si que va hi haure alumnes que amb el que ja sabien i la contextualització de la informació es van sentir còmodes amb l'activitat.

Les dades que es van obtenir després de l'anàlisi d'aquest tercer cas i després de respondre a les tres preguntes plantejades (①Hi ha manipulació mediàtica? ②Per què? ③Quins elements són els que et fan veure que n'hi ha?) van ser el següents:

- Del total d'alumnes de **primer de batxillerat** (17), 6 van declarar no entendre la notícia per no conèixer el cas prèviament i no poder avaluar. 4 d'ells eren noies i 2 nois. La resta d'alumnes afirmaren haver entès la notícia, no obstant, d'entre aquests n'hi va haver 4 que, tot i que veien que hi havia manipulació informativa no van saber dir per què ni identificar els elements que consideren que provocaven aquesta manipulació (Gràfic 5).

Gràfic 5

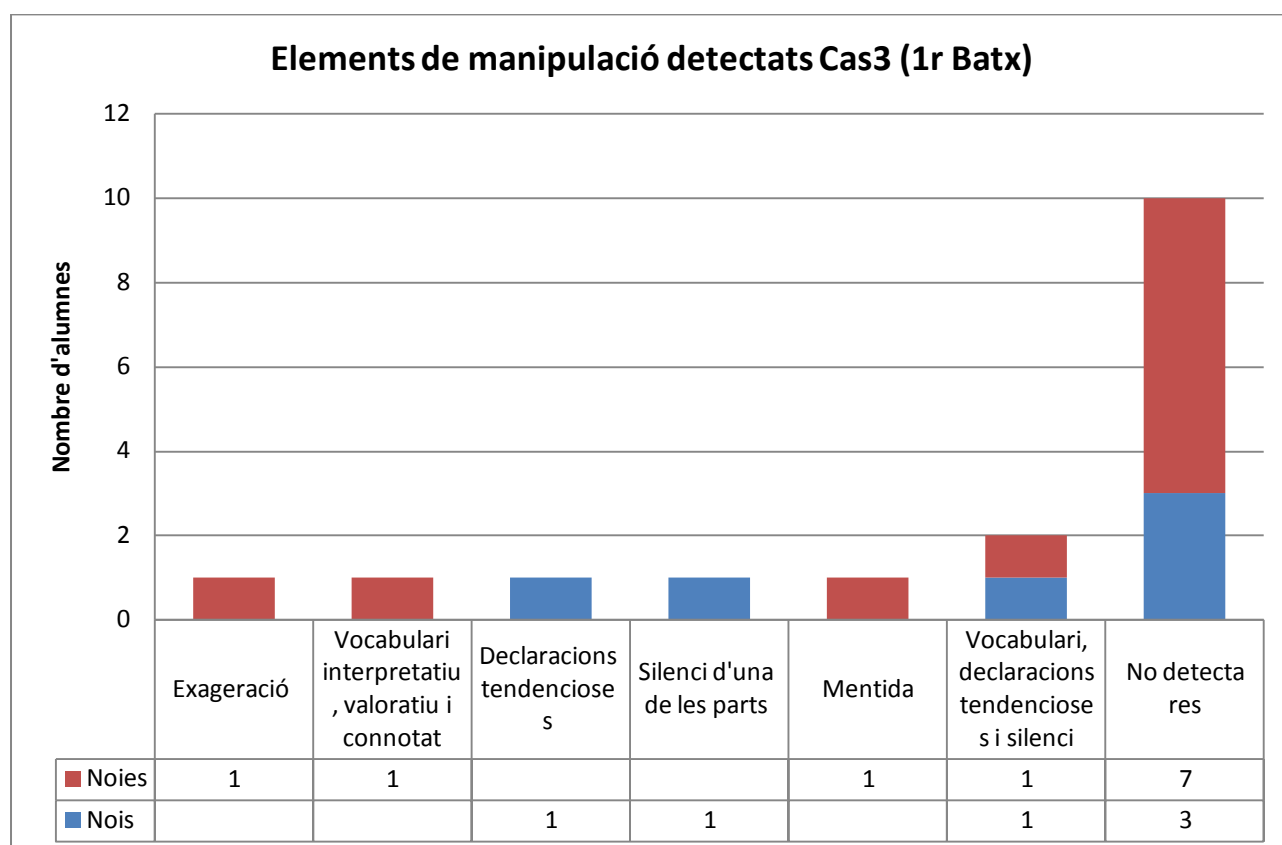


Font: pròpia.

Centrant-nos ara en els alumnes que si que van entendre la notícia, van trobar manipulació i van identificar els elements manipuladors, veiem que en el cas de primer de batxillerat hi ha grups de respostes diferents (Gràfic 6). Aquestes són:

- Exageració
- Vocabulari interpretatiu, valoratiu i connotat
- Declaracions tendencioses
- Silenci d'una de les parts. Falta de representació d'ambdues parts
- Mentida informativa
- Vocabulari valoratiu, declaracions tendencioses i silenci d'una de les parts

Gràfic 6

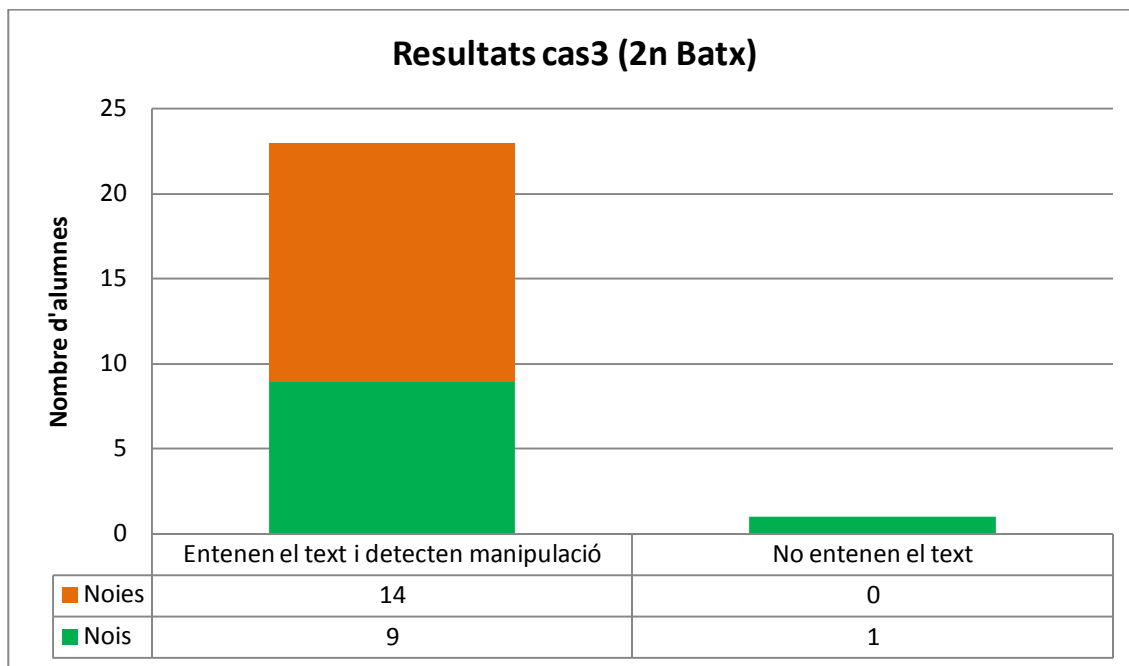


Font: pròpia

Pel que fa al cas 3 en els alumnes de **segon de batxillerat** (Gràfics 7 i 8), aquests, van entendre millor el cas de manipulació que tenien al davant i, per tant van determinar millor quins elements manipuladors hi havia destacant els següents tipus:

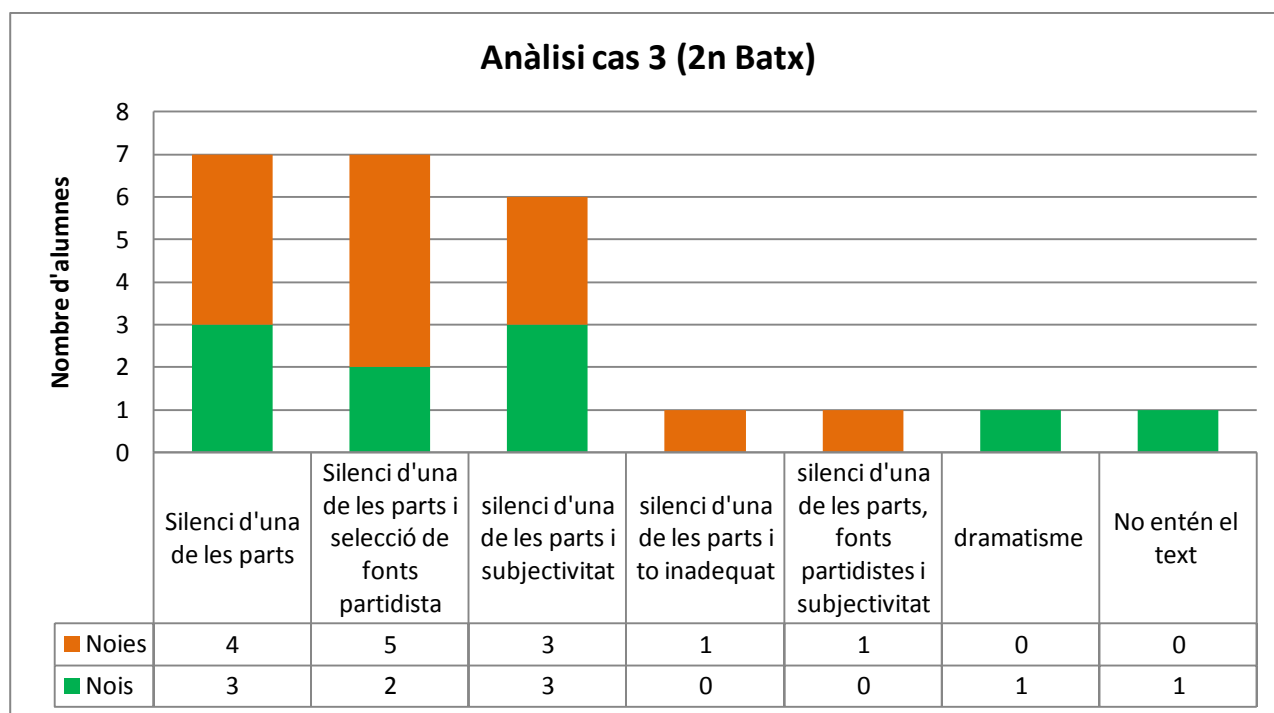
- Silenci d'una de les parts
- Silenci d'una de les parts i selecció de fonts partidista
- Silenci d'una de les parts i subjectivitat
- Silenci d'una de les parts i to inadequat
- Silenci d'una de les parts, selecció de fonts partidista i subjectivitat
- Dramatisme

Gràfic 7



Font: pròpia

Gràfic 8



Font: pròpia

Cal destacar que després d'haver analitzat els resultats de les anàlisis de les tres peces informatives seleccionades, veiem que hi ha diversos graus de comprensió i anàlisi. En el Cas1, va haver-hi un 100% d'èxit en la prova degut a l'alt coneixement previ que els alumnes tenien del fet. En el Cas2, veiem casos de falta de comprensió de la notícia, no obstant, la major part dels alumnes van entendre la peça i van detectar manipulació informativa. En aquest cas, és interessant veure les diferents percepcions analítiques dels alumnes ja que alguns només van

veure que hi havia una descontextualització o un canvi de significat en les declaracions de l'entrevistat, mentre que altres van anar més enllà i van mencionar interessos del mitjà o, fins i tot, van situar el problema en el procés de muntatge del vídeo. Finalment, el Cas3 és el que més ens permet veure les mancances dels alumnes, ja que és el cas on hi ha més tipus de manipulació informativa. En aquest, es pot trobar manipulació per interpretació, valoració i ús de vocabulari i expressions connotades per part del periodista, manipulació per un ús de declaracions tendencioses, manipulació per apel·lació a les emocions a través de les declaracions, així com un important silenci sobre una de les parts del conflicte. Tot això, provoca que el lector es quedi amb una versió errònia dels fets, una versió falsa. Aquest cas ha estat el més difícil d'analitzar per als alumnes de batxillerat de l'IES Serra d'Irta ja que no tenien referències prèvies del cas ni de la idiosincràsia del municipi sobre el qual versava la notícia. En l'anàlisi d'aquest cas, ha passat molt per alt l'ús del vocabulari altament interpretatiu i connotat i el silenci al que s'ha condemnat a una de les parts del "conflicte".

Havent vist i analitzat els resultats, la segona sessió d'alfabetització a l'IES Serra d'Irta, versarà sobre els tipus de manipulació i els consells per detectar-los.

5.2. SEGONA SESSIÓ: proves en alumnes. Detectar manipulació després d'exposició teòrica

Segons els pla estipulat, la segona classe estava destinada a dedicar un temps, que va ser de 20 minuts a l'exposició teòrica, al debat i la participació de l'alumne. Així doncs, en primer lloc es va fer participar als alumnes per elaborar, de manera conjunta, un llistat amb aquells elements que consideraven s'havien de trobar en una notícia informativa i aquells que no. Durant aquesta activitat hi ha haver una alta participació entre els alumnes de primer de batxillerat i es van elaborar llistes amb el que els alumnes creuen que les notícies informatives han de tenir i que no²¹ (Taula 2):

Taula 2: Respostes dels alumnes de 1r Batx

Si	No
Objectivitat	Valoració
Realitat	Crítica
Veracitat	Mentida
Dades	Interpretació
Fets	Falta de concreció
Context (sense valoració)	Generalització
Neutralitat	Subjectivitat
Concreció	-

Font pròpia.

A partir d'aquesta primera aproximació, es va realitzar una exposició teòrica en Power Point per acabar de definir aquells elements que han de conformar una notícia del gènere informatiu. Així, es van afegir al apartat "SI" elements o característiques com: claredat,

²¹ Els alumnes de segon de batxillerat no varen elaborar llista perquè van arribar en retard. A causa del poc temps, es va passar directament a la teoria.

contrast d'informació, fonts variades però que aporten informació necessària, representació de tots els actors o bàndols implicats i independència respecte als poders. A més a més, en aquesta exposició se'ls va mostrar als alumnes exemples d'informacions que complien amb aquestes bases i informacions que no. D'aquesta manera, els alumnes van poder veure casos pràctics de la teoria que havien acabat de rebre. En aquesta sessió, a més dels elements que són característics de la informació, es va anar més enllà i es van veure els quatre tipus de manipulació en què ens centrem en aquest treball:

1. Mentida: en aquest cas diferenciarem la mentida per omissió d'informació, per addició (fer pensar que passa quelcom que no passa) o per distorsió de la realitat.
2. Interpretació: oferir informació ja interpretada o amb elements interpretatius i valoratius.
3. No representació de totes les parts i, per tant, oferir informació sesgada.
4. Infotainment.

L'activitat pràctica que es va realitzar en aquesta segona sessió va ser l'anàlisi d'una peça informativa del diari ABC del dia 10 de novembre de 2014 sobre la consulta catalana del dia 9N i respondre als següents requeriments:

4. Assenyali tots aquells elements que considera que no encaixen en el gènere informatiu
5. Creu que en aquest text hi ha manipulació informativa?
6. En cas d'haver respost SI, quin tipus de manipulació informativa creu que hi ha?

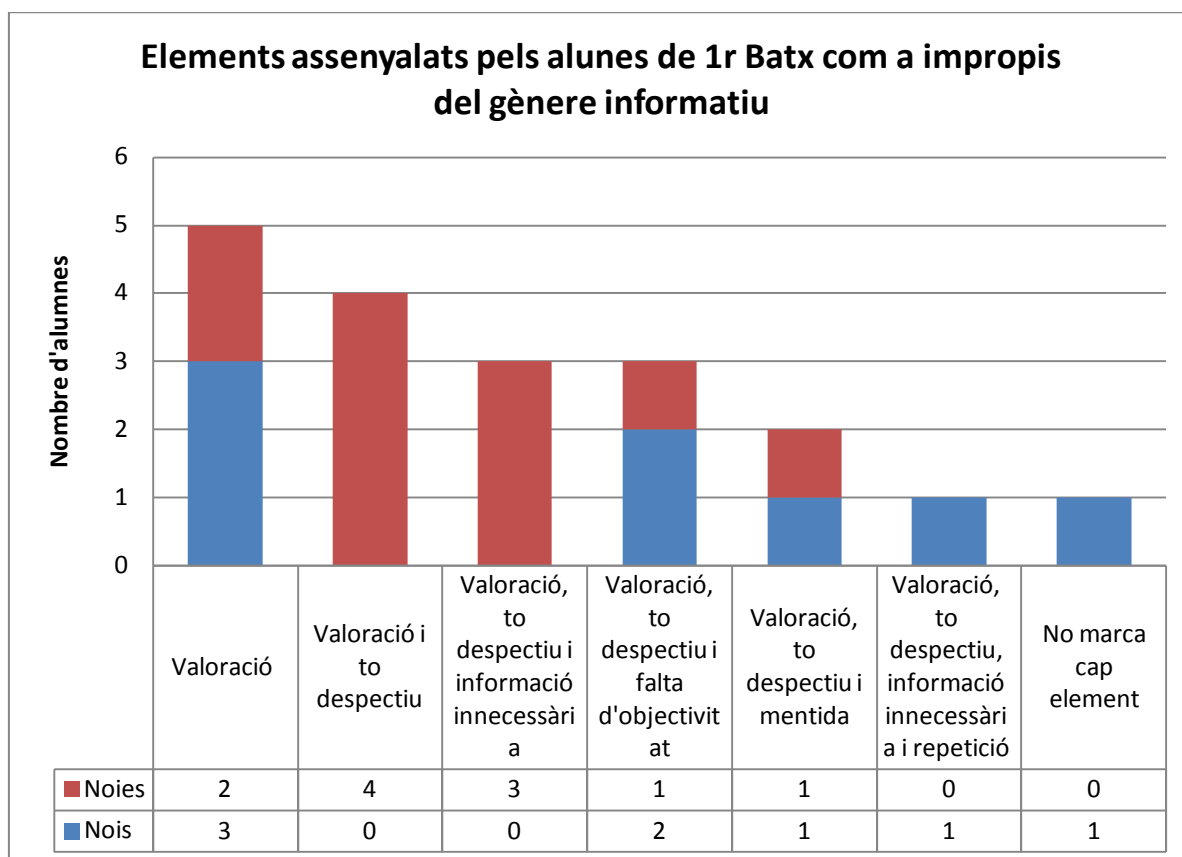
Activitat i resultats:

A la classe de **primer de batxillerat** van assistir els 19 alumnes, 8 nois i 11 noies.

Seguint els resultats extrets i, veient que els alumnes han respost en diversos graus de profunditat d'anàlisi davant la prova, destaquem que hi ha 7 grups de respostes en funció d'aquesta profunditat (Gràfic 9):

1. Valoració
2. Valoració i to despectiu
3. Valoració, to despectiu i informació innecessària
4. Valoració, to despectiu i falta d'objectivitat
5. Valoració, to despectiu i mentida
6. Valoració, to despectiu, informació innecessària i repetició de paraules connotades
7. No marca cap element

Gràfic 9



Font: pròpia

Com veiem, només un noi de primer de batxillerat no va marcar cap element discordant en l'article. La resta, van optar en la seva majoria (3 nois i 2 noies) per marcar elements valoratius representats en paraules de diverses categories (substantius, adjectius, adverbis), el que fa veure que, la majoria es va adonar que hi va haver un procediment de selecció del vocabulari que no es va regir per la neutralitat. Van ser 4 noies les que van destacar que la notícia contenia valoració i elements que li donaven al text un to despectiu. Aprofundint un poc més, trobem els alumnes que destaquen que hi ha valoració, to despectiu i falta d'objectivitat. Aquests són dos nois i una noia. Per altra banda, una noia i un noi consideren que al text hi ha valoració, to despectiu i mentida i, finalment, el noi restant remarca que hi ha valoració, to despectiu, informació innecessària i repetició de paraules connotades. Cal destacar que només un alumne se n'adona de la repetició de les paraules connotades, que són un element de forta manipulació.

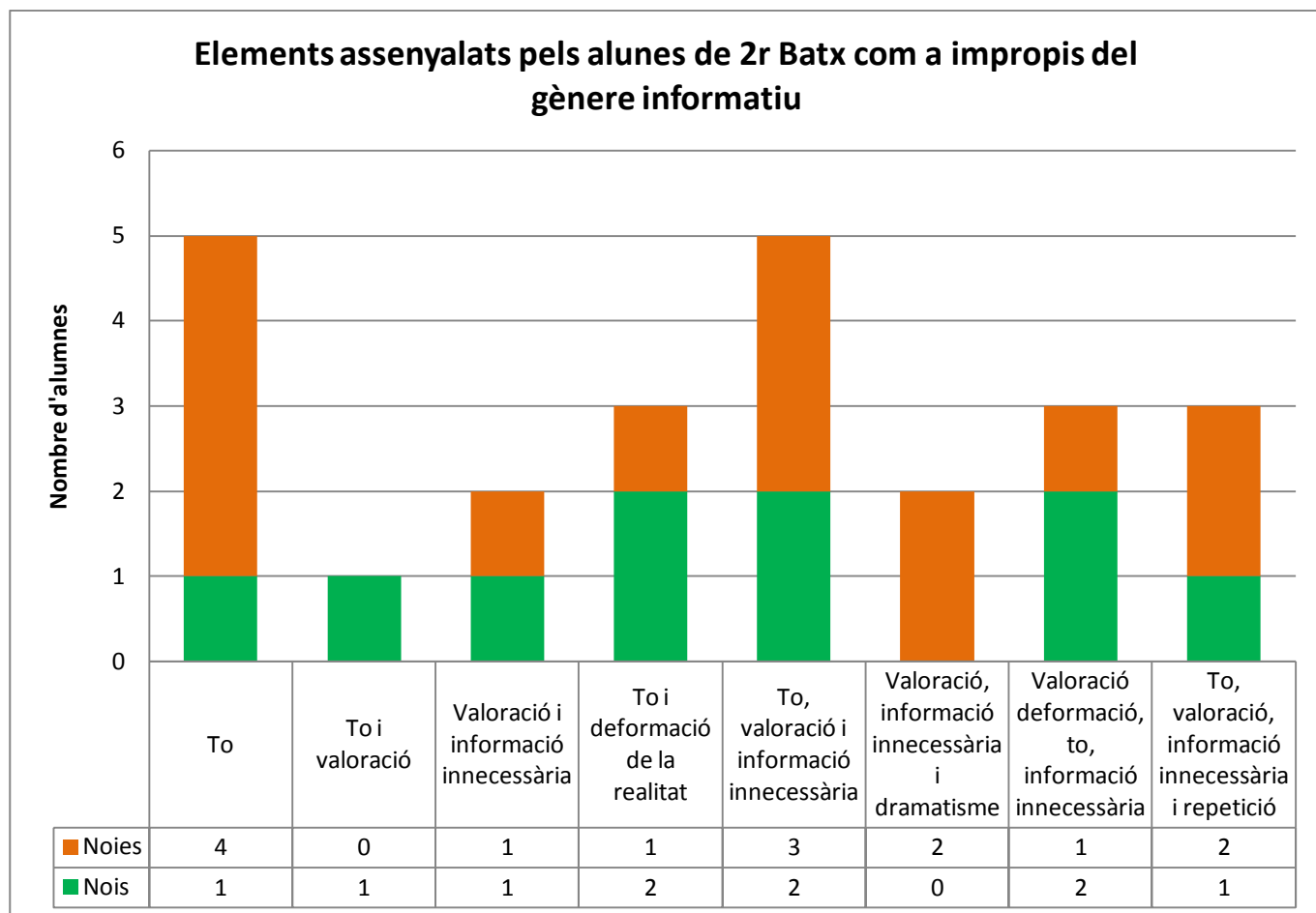
És destacable que, excepte l'alumne que no ha reconegut elements impropis del gènere informatiu en aquesta notícia, la resta han trobat, tots, elements valoratius. El segon element més trobat ha estat el to de la redacció i més subtilment s'han trobat elements com la mentida, la falta d'objectivitat i la repetició.

En el cas de **segon de batxillerat**, van assistir un total de 24 alumnes a classe 10 d'ells nois i 14 noies. Els estudiants es van decantar per 8 grups de respostes (Gràfic 10):

1. To
2. To i valoració

3. Valoració i informació innecessària
4. To i mentida per deformació de la realitat
5. To, valoració i informació innecessària
6. Valoració informació innecessària i dramatisme
7. Valoració, mentida per deformació, to, informació innecessària
8. To, valoració, informació innecessària i repetició

Gràfic 10



Font: pròpia.

En aquest cas, hi ha 1 noi i 4 noies que només destaquen que l'article està escrit en un to inadequat per al gènere informatiu. Per altra banda, un altre noi destaca que a l'article hi ha un to inadequat i valoració per part del periodista. La tercera resposta oferta, en aquest cas per un noi i una noia, és la que fa referència a la valoració i la informació necessària que es troben a l'article de l'ABC. Seguint amb l'anàlisi dels resultats de les activitats realitzades pels alumnes de segon veiem que hi ha 2 nois i 1 noia que consideren que els elements que hi ha a l'article que no es justifiquen en el gènere informatiu són el to de l'article i una deformació de la realitat. Un poc més enllà han anat els 5 alumnes (2 nois i 3 noies) que han assenyalat que al text hi ha un to inadequat, valoració del periodista i informació innecessària. Altrament, trobem 2 noies que veuen valoració per part del periodista, informació innecessària i dramatisme per apel·lació a les emocions dels receptors. Finalment, les respostes més completes que van oferir els alumnes de segon inclouen com a elements poc adequats per al gènere informatiu la valoració que hi ha al

text, una deformació de la realitat, un to inadequat i informació innecessària (2 nois i 1 noia) i els que assenyalen to inadequat, valoració, informació innecessària i repetició (1 noi i 2 noies).

Pel que fa a la segona qüestió, els alumnes han respost tots que sí que hi troben manipulació informativa. Però, igual que en la pregunta anterior, els alumnes han presentat diferències alhora de determinar quins tipus de manipulació han trobat al llarg del text i, també es poden observar diferències en quant a profunditat d'anàlisi i comprensió.

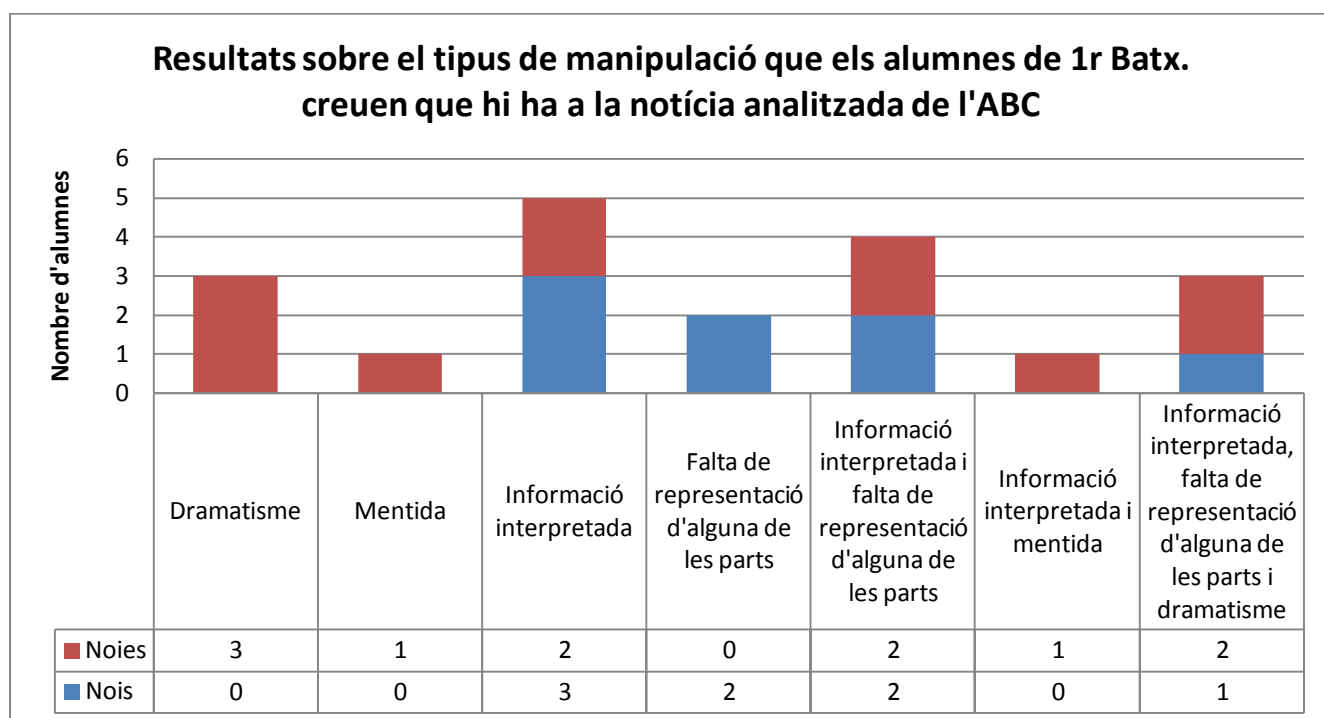
Després d'haver assenyalat els elements que creien que no eren propis del gènere informatiu de la notícia, els alumnes van respondre a les preguntes:

- Creus que hi ha manipulació informativa?
- De quin tipus?

Els grups de respostes que els alumnes de **primer de batxillerat** han donat han estat els següents (Gràfic 11):

1. Dramatisme
2. Mentida per deformació de la realitat
3. Informació interpretada
4. Falta de representació d'una de les parts
5. Informació interpretada i falta de representació d'una de les parts
6. Informació interpretada i mentida per deformació de la realitat
7. Informació interpretada, falta de representació d'una de les parts i dramatisme

Gràfic 11



Font: pròpia.

Com ja hem mencionat, tots els alumnes de primer van coincidir en què a la notícia del 10 de novembre de l'ABC hi havia manipulació informativa, no obstant això, va haver-hi diversitat de respostes en quant al tipus. Com en tots els casos vistos fins ara, les respostes presenten diversos graus de profunditat. Mentre que alguns alumnes només troben un tipus de manipulació mediàtica, d'altres en veuen més d'un i justifiquen, fins i tot, el perquè ho creuen així.

Després d'una segona lectura del text, hi ha 3 alumnes, les tres noies, que creuen que els elements que han subratllat com a impropis del gènere informatiu fan que hi hagi dramatisme a la notícia, fent veure una realitat més dramàtica de la real. Aquestes persones, justifiquen que la càrrega valorativa de les paraules i expressions del periodista fan que la notícia tingui contingut emotiu. Aquestes tres noies, asseguren que "es fa veure que l'actitud dels votants, dels voluntaris i del govern català va ser desobedient, es fa veure que va ser quasi revolucionari"²². Pel que fa a la noia que pensa que hi ha mentida, aquesta afirma que la peça informativa dóna una visió dels fets que no és la real, que hi ha distorsió de la realitat. Seguint amb l'anàlisi de la prova, ens trobem amb la resposta més donada pels alumnes: manipulació per informació interpretada. En aquest cas, han estat 5 (3 nois i 2 noies) els alumnes que, després de la segona lectura consideren que el que hi ha és manipulació per interpretació de la informació. Aquests alumnes justifiquen les seves respostes assegurant que al haver-hi interpretació i valoració hi ha falta de neutralitat i objectivitat i s'influeix en el subconscient dels lectors.

Per altra banda hi ha 2 alumnes, que consideren que la notícia conté manipulació informativa perquè no es representa a totes les bandes del "conflicte". Els alumnes que han donat aquesta resposta argumenten que només es dóna la informació des del punt de vista de la desobediència.

A continuació, observem que hi ha estudiants que no només veuen un tipus de manipulació informativa en aquesta peça, sinó que en detecten diversos. En aquest sentit, hi ha 4 alumnes (2 nois i 2 noies) que creuen que hi ha informació interpretada i falta de representació d'alguna de les parts. Una noia creu que ens troben davant d'un cas d'informació interpretada i mentida per deformació de la realitat i, per acabar, 3 alumnes (1 noi i 2 noies) consideren que hi ha tres tipus de manipulació combinats: informació interpretativa, falta de representació d'alguna de les parts i dramatisme.

Els alumnes de **segon de batxillerat**, responen a les ja esmenades qüestions (1. creus que hi ha manipulació informativa? I 2. De quin tipus?) van oferir diverses respostes. Com en tots els casos fins ara, hi ha alumnes que van aprofundir més en les seves anàlisi i que per tant van oferir respostes més completes, mentre que d'altres no ho van aconseguir tant.

Davant aquestes qüestions, tots els alumnes de segon van respondre que van trobar manipulació informativa. Els tipus de manipulació mediàtica que varen assenyalar van ser els següents (Gràfic 12):

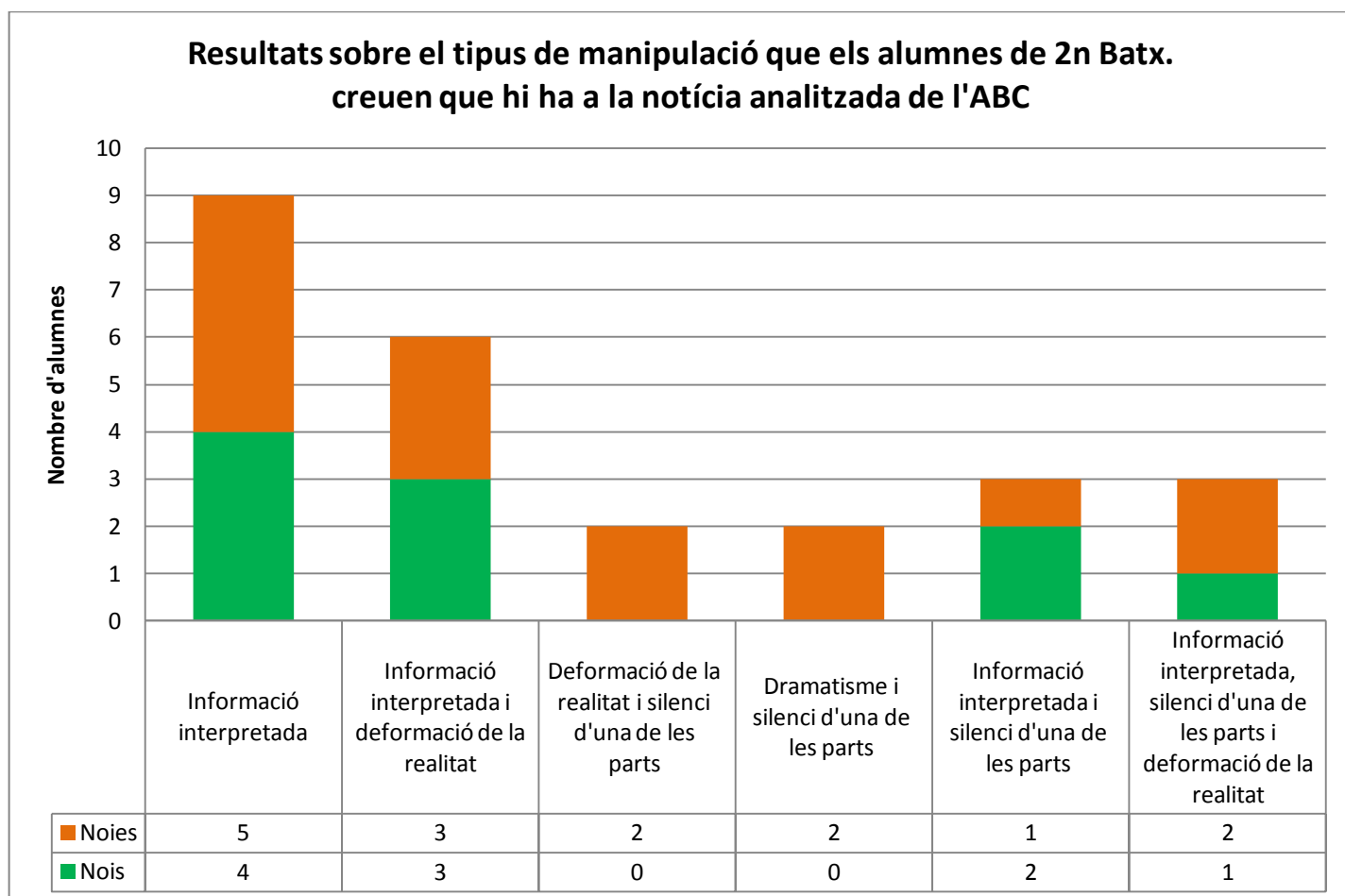
²² Les tres noies van justificar el tipus de manipulació informativa afirmant que durant el text hi havia la intenció de transmetre sensació de desobediència. La cita seleccionada és, de les tres justificacions, la més clara.

1. Informació interpretada
2. Informació interpretada i deformació de la realitat
3. Deformació de la realitat i silenci d'una de les parts
4. Dramatisme i silenci d'una de les parts
5. Informació interpretada i silenci d'una de les parts
6. Informació interpretada, silenci d'una de les parts i deformació de la realitat

Un total de 9 alumnes, 4 nois i 5 noies, creuen que el tipus de manipulació informativa que es troba en l'article és la interpretació de la informació per part del periodista. A continuació, hi ha un total de 6 alumnes (3 nois i 3 noies) que van considerar que al text de l'ABC hi havia interpretació de la informació i deformació de la realitat.

Seguint amb l'anàlisi veiem que 2 alumnes (noies) assenyalen que al text hi ha manipulació informativa per deformació de la realitat i silenci d'una de les parts implicades, mentre que 2 noies més assenyalen silenci d'una de les parts i dramatisme. Silenci d'una de les parts i interpretació de la informació és la resposta que oferien 2 nois i una noia. I, finalment, van ser 2 noies i 1 noi els que van oferir la resposta més completa, considerant que es trobaven davant un cas d'informació interpretada, silenci d'una de les parts i deformació de la realitat.

Gràfic 12



Font: pròpia.

5.3. TERCERA SESSIÓ: informació o entreteniment?

Després d'haver vist diversos tipus de manipulació informativa i d'haver estudiat els elements propis i impropis dels gèneres informatius, la tercera sessió es va dedicar a diferenciar entre informació i infotainment. Per a això, es va dedicar part de l'hora a diferenciar els dos "gèneres" de manera teòrica i veien els matisos de cadascun d'ells. A continuació, l'activitat va consistir en la visualització de 7 peces de televisió (unes eren informació i altres infotainment) i tractar de diferenciar els dos gèneres.

Activitat i resultats:

Les notícies eren: 1→informativa, 2→infotainment, 3→informativa, 4→infotainment, 5→infotainment, 6→informativa, 7→infotainment.

El total d'alumnes de **primer de batxillerat** que va assistir a la tercera sessió va ser de 15 (5 nois i 10 noies) i el número d'alumnes que va realitzar correctament l'activitat va ser de 7 (5 noies i 2 nois). Només hi va haver un cas, d'un noi, que va tenir dues errades ja que va considerar que la notícia 3 (sacerdots detinguts) era un cas d'infotainment i que la notícia 4 (possible retirada de monedes) era una peça informativa. La resta, 7 alumnes (2 nois i 5 noies) van considerar que la notícia sobre la possible retirada de notícies era informació pura de manera equivocada.

En el cas de **segon de batxillerat**, va haver-hi una assistència a la sessió de 23 alumnes. D'aquests, 16 (11 noies i 5 nois) van identificar de manera correcta (o igual a la meua classificació) les notícies que van visualitzar. No obstant, un total de 7 alumnes va presentar diferències. D'aquests, 5 (2 noies i 3 nois) van considerar que la peça 4 (possible retirada de monedes) era informativa, mentre que la resta (un noi i una noia) van considerar la notícia 1 (resultats de les anàlisis a l'infermera amb possible èbola) infotainment.

Després d'analitzar els resultats amb els alumnes observem que la majoria d'ells diferencien els casos d'infotainment i informació pura. Considerant els resultats, també concloem que els casos on han diferit més del criteri de la investigadora han estat els de la notícia 4 (possible retirada de monedes d'un i dos cèntims) de la que cal destacar que tot i que parla d'una possible situació (que es pot donar o no), hi ha elements informatius com el cost que suposa la producció d'aquestes monedes que va poder confondre. No obstant, segons el criteri seguit a la investigació, la possibilitat no és notícia, la personalització que es fa amb les declaracions de persones anònimes és banal i el fet no té implicació real actual com per a aparèixer a un telenotícies. La resta de notícies que han provocat confusió eren casos més evidents, en el cas de la notícia 1 (sobre els resultats de les anàlisis de l'infermera amb possible contagi d'èbola), aquesta té un caliu informatiu degut a la rellevància que té per l'Estat i per la salut estatal. Finalment, el cas de la notícia 3 (sacerdots detinguts) és una peça informativa perquè desmantella un cas d'abusos sexuals i destaca la reacció dels implicats.

5.4. QUARTA SESSIÓ: Comparació de mitjans

La sessió 4, amb una assistència de 17 alumnes a primer de batxillerat i de 24 a segon, es va dedicar a la comparació de mitjans. En primer lloc es va realitzar una exposició teòrica per conèixer els elements i factors que influeixen en la recepció de la informació. En aquesta exposició es van tenir en compte aspectes com la durada, el lloc que ocupen les notícies, el

tipus de titulació, la tipografia, les negretes, els destacats, l'ús d'elements gràfics i visuals, la selecció del vocabulari i tots els recursos estilístics i de redacció del periodisme que poden tenir (i tenen) influència en la percepció i interpretació de les notícies. Així mateix, es va demanar als alumnes que es fixessin en allò que els cridava més l'atenció de les notícies. La majoria d'ells van ser atrets per les imatges i els gràfics. El segon factor que els atreia més va ser el tamany del titular i els destacats. Tots ells, després de fer una ullada als diversos mitjans impresos van coincidir que el que menys els cridava l'atenció eren les notícies petites sense imatge.

5.5. CINQUENA SESSIÓ

La sessió cinquena es va dedicar a fer un repàs de tot allò que s'havia vist fins al moment de teoria. Així, es van recordar els tipus de manipulació, les característiques de cada tipus de manipulació i els elements que influeixen en la percepció de les informacions. Un cop fet el repàs de la teoria es va passar a les activitats pràctiques. Els alumnes de primer i segon de batxillerat de l'IES Serra d'Irta varen realitzar l'anàlisi de tres notícies en cerca de manipulació informativa i tipus. En primer lloc, van llegir i analitzar la notícia del 23 de setembre de 2014 publicada a *La Razón* sobre els incidents que va tenir la ex-presidenta de la Comunitat de Madrid, Esperanza Aguirre amb el seu cotxe. La notícia titulava: "Aguirre, al juez: «no me di a la fuga»²³" els resultats de la qual podem veure als Gràfics 13 y 14. La segona peça a analitzar és de *El País* del 18 de desembre de 2014, titulada "Don Felipe y doña Letizia felicitan su primera Navidad como reyes"²⁴ en aquest article es descriu la felicitació de Nadal dels actuals reis i la dels reis anteriors (resultats: Gràfic 15 i 16).

El tercer cas²⁵, era un cas de televisió. L'informatiu del migdia de Antena3 del 11 de desembre del 2014 es va obrir amb una informació respecte a uns incidents violents a les immediacions del Camp Nou a Barcelona. Aquesta notícia va ser l'única present als titulars destacats de la jornada i va ser la primera en aparèixer als informatius. Així, es començava al minut 03:00 amb el relat dels fets i s'allargava fins al minut 06:08. En aquests tres minuts i 8 segons surten fins a sis vegades les mateixes imatges i es repeteix quatre vegades que les imatges que apareixen a la pantalla són del dia anterior a l'emissió. No obstant, al minut 36:27, el presentador fa el següent aclariment: *"Una aclaración, hace unos minutos hemos emitido unas imágenes de unos hinchas del Barcelona que increpaban a hinchas del PSG. Esas imágenes no se grabaron ayer antes del partido de liga de campeones entre ambos equipos sino en un partido anterior. Les pedimos disculpas"*.

En aquest cas, els alumnes varen visualitzar el vídeo de la notícia dues vegades. Una primera per entendre la notícia i una segona per fixar-s'hi en el número de vegades que es repetien aquestes imatges i les vegades que s'assegurava que aquestes imatges corresponien al partit del dia anterior. Finalment els alumnes varen veure l'aclariment del presentador i a partir

²³ <http://www.larazon.es/aguirre-al-juez-no-me-di-a-la-fuga-DC7444674#.Ttt1USoePct1dQ5>. (F.Velasco a *La Razón* el 23 de setembre de 2014). La imatge de la notícia treballada es troba a la pàgina 7 de l'ANNEX

²⁴ http://elpais.com/elpais/2014/12/18/estilo/1418901829_463344.html (El País el 18 de desembre de 2014). La imatge de la notícia treballada es troba a la pàgina 8 de l'ANNEX

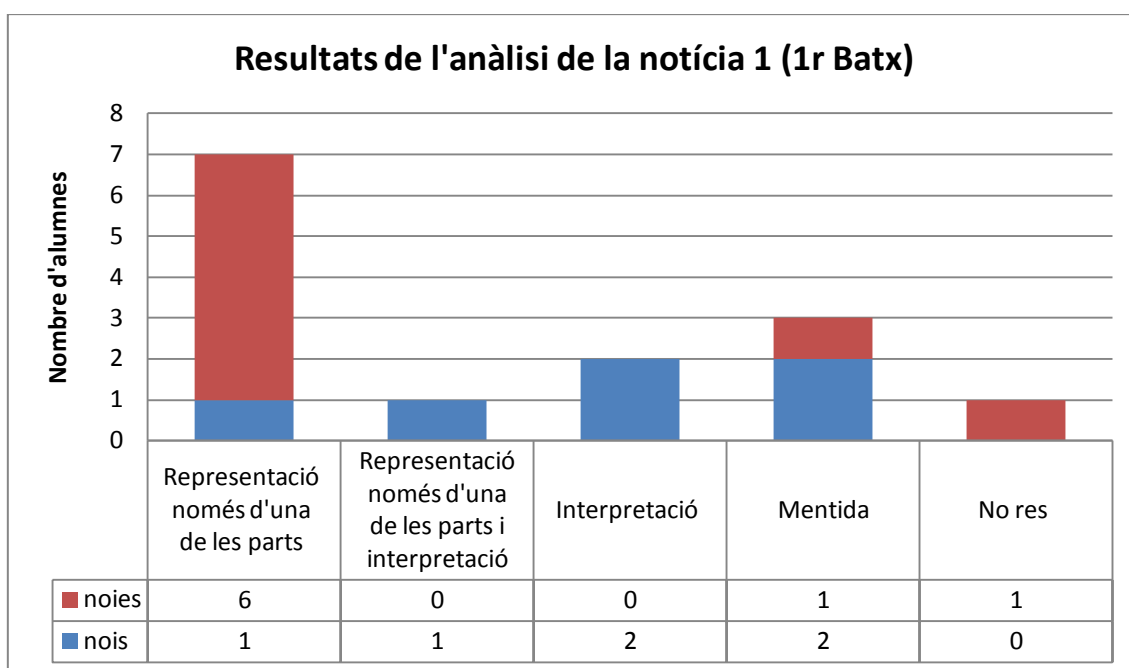
²⁵ http://www.atresplayer.com/television/noticias/antena-3/noticias-1/2014/diciembre/dia-11-banco-espaa-defiende-actuacin-bankia_2014121100231.html informatiu migdia d'Antena 3. Informatius migdia, Antena3, 11 desembre de 2014.

d'aquí i de la seva reflexió personal van explicar quin tipus de manipulació creien que hi havia en aquest cas (Gràfics 17 i 18). L'objectiu d'aquesta activitat era que detectessin la mentida informativa que es produïa entre les imatges i la descripció que els periodistes donaven d'elles. Això, sumat a la repetició tant de les imatges com de l'afirmació que eren del dia anterior i a la llarga durada de la notícia provocava una interpretació i una percepció dels fets diferent a la realitat en els espectadors ja que relacionaven aquelles imatges que no es corresponien en la realitat amb els fets que els professionals d'Antena3 transmetien.

Activitat i resultats:

A aquesta cinquena sessió va haver una assistència a **primer de batxillerat** de 14 alumnes, 8 d'ells noies i 6 nois.

Gràfic 13

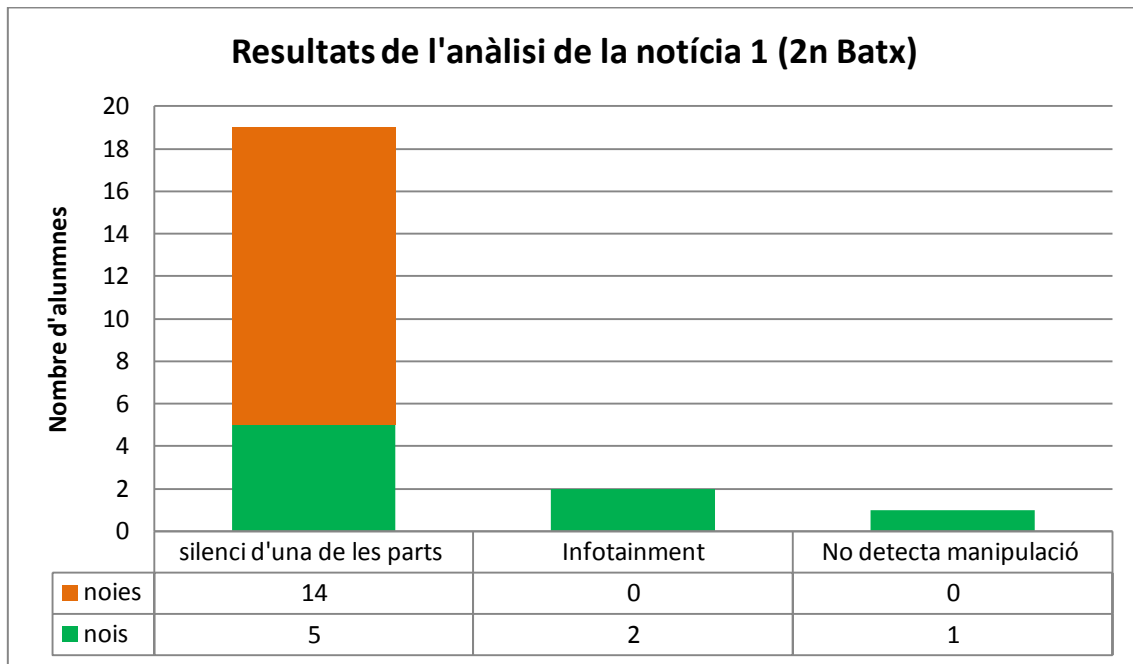


Font: pròpia

Analitzant aquests resultats veiem que la majoria dels alumnes (7), detecten que estan front un cas de manipulació per representació només d'una de les parts. Un noi, apunta que hi ha representació de tan sols una de les parts i interpretació per part del redactor. En aquesta notícia són aquests 8 alumnes els que ofereixen una resposta més encertada ja que la resta consideren que a la notícia hi ha manipulació per interpretació (2 nois) o mentida (1 noia i 2 nois). Finalment, hi ha una noia que no detecta manipulació.

En el cas de **segon de batxillerat**, l'assistència total a la sessió va ser de 22 alumnes, 14 noies i 8 nois.

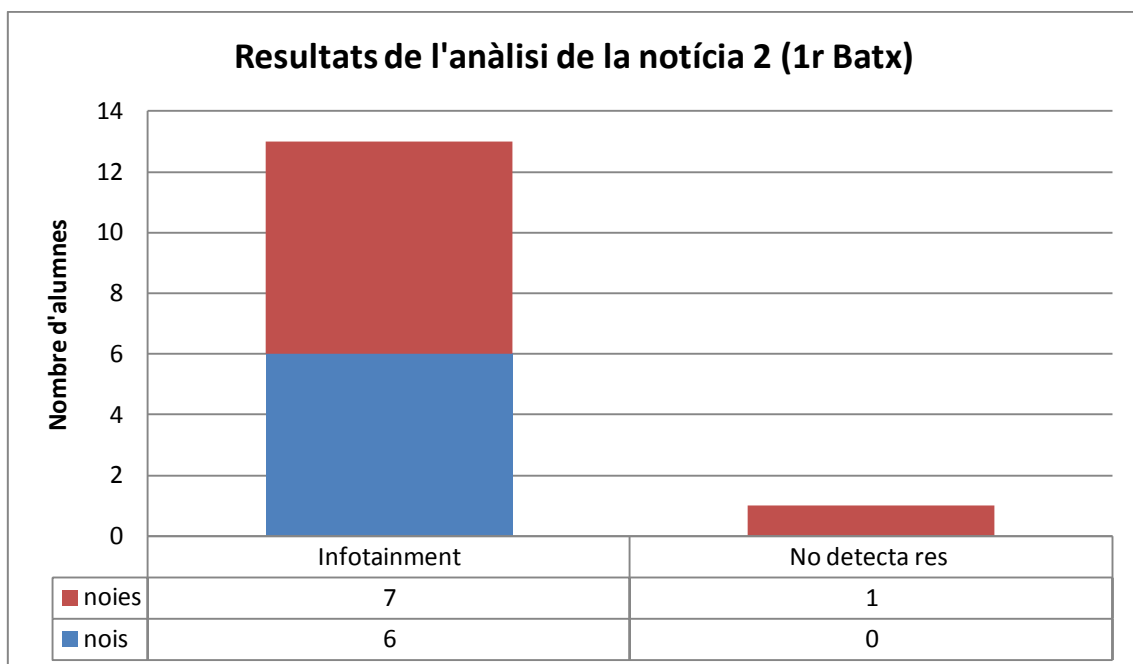
Gràfic 14



Font: pròpia

Com veiem, en aquest anàlisi totes les noies assistents (14) i 5 nois van veure clarament el tipus de manipulació, mentre que, equivocadament, dos nois van considerar la notícia infotainment i un no va detectar cap tipus de manipulació.

Gràfic 15

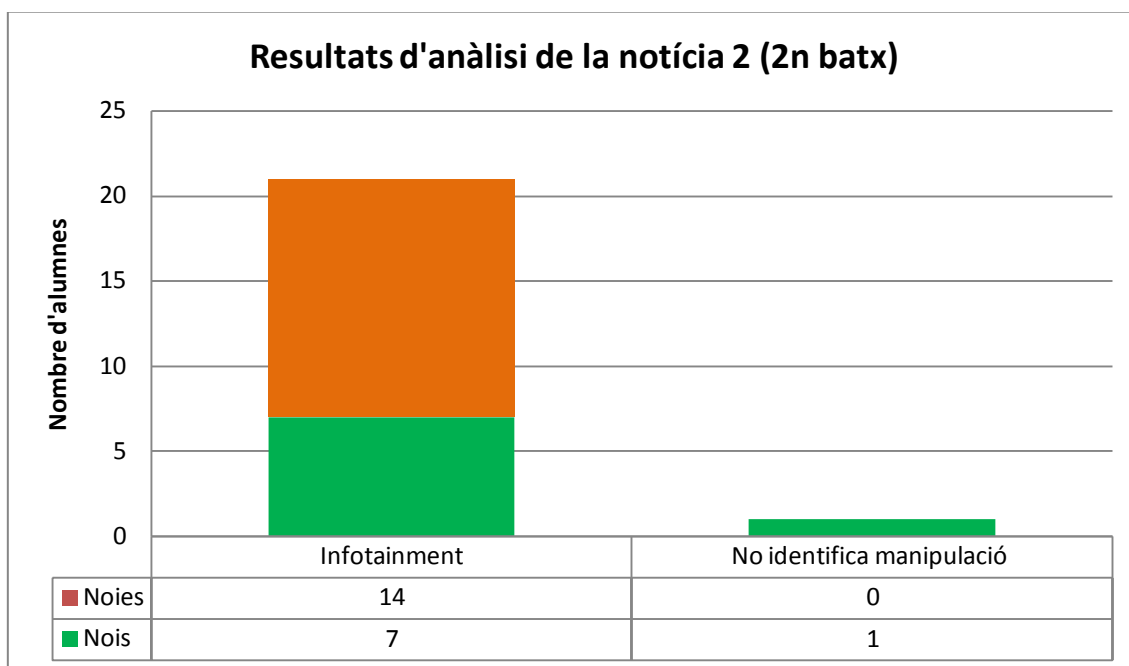


Font: pròpia.

Com veiem als resultats de l'activitat, el 99% dels alumnes de primer de batxillerat, 7 noies i 6 nois detecten clarament que estan front un cas d'infotainment, no obstant, hi ha un cas, una noia, que declara no saber especificar cap tipus de manipulació.

En el cas de segon de batxillerat, els resultats són similars ja que és, també, el 99% dels alumnes el que considera que es troba front un cas d'infotainment. Només hi ha un noi que no identifica el cas.

Gràfic 16



Font: pròpia

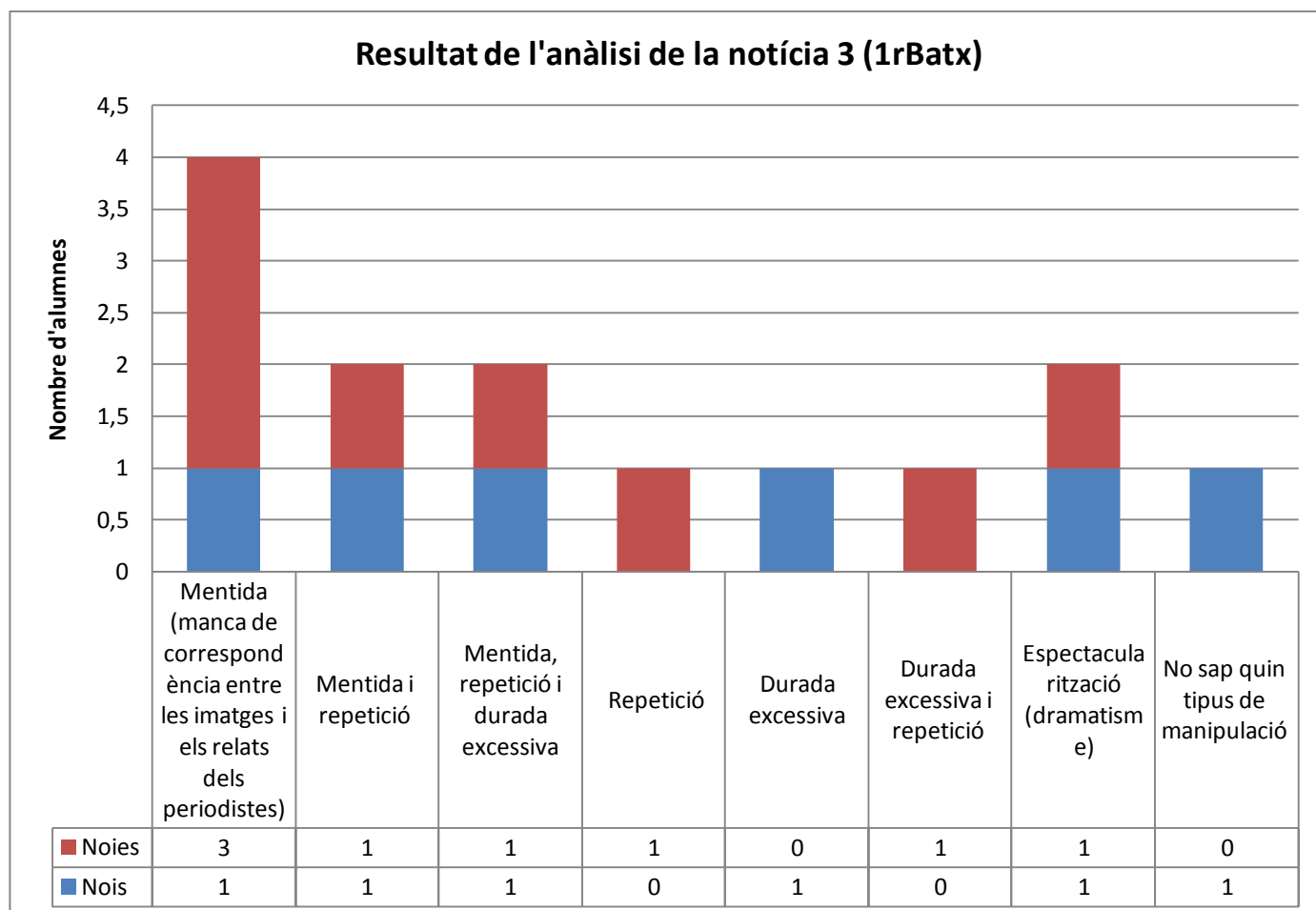
En el cas de la tercera notícia seleccionada, els alumnes varen visualitzar el vídeo de la notícia dues vegades. Una primera per entendre la notícia i una segona per fixar-s'hi en el número de vegades que es repetien aquestes imatges i les vegades que s'assegurava que aquestes imatges corresponien al partit del dia anterior. Finalment els alumnes varen veure l'aclariment del presentador i a partir d'aquí i de la seva reflexió personal van explicar quin tipus de manipulació creien que hi havia en aquest cas. L'objectiu d'aquesta activitat era que detectessin la mentida informativa que es produïa entre les imatges i la descripció que els periodistes donaven d'elles.

En aquest cas, el 100% dels alumnes de **primer de batxillerat** va detectar manipulació informativa, no obstant, va haver-hi diversitat en quant als tipus especificats i als elements que consideraven manipuladors. Les respostes oferides pels alumnes de batxiller van ser les següents:

- Mentida (manca de correspondència entre les imatges i els relats dels periodistes)
- Mentida (de correspondència entre les imatges i els relats dels periodistes) i repetició
- Mentida (de correspondència entre les imatges i els relats dels periodistes), repetició i durada excessiva
- Repetició

- Durada excessiva
- Durada excessiva i repetició
- Espectacularització (dramatisme)
- No sap quin tipus de manipulació

Gràfic 17



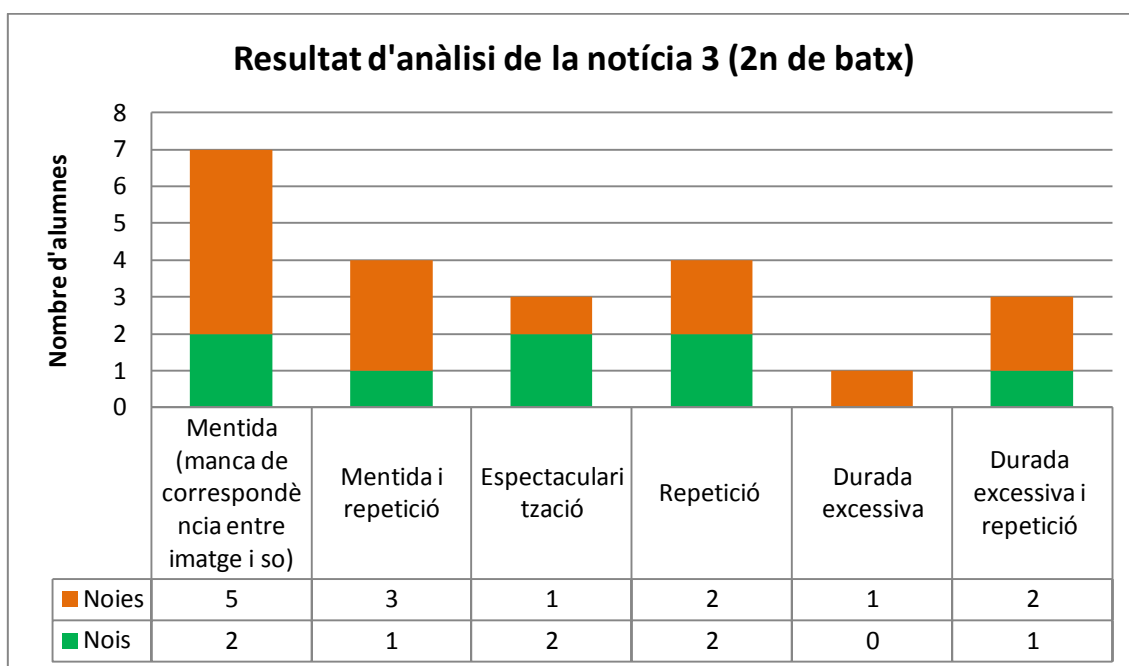
Font pròpia.

Com es pot observar, més de la meitat dels alumnes de primer (8, 5 noies i 3 nois) van detectar la mentida informativa derivada de la no correspondència entre les imatges i les descripcions que els periodistes en feien d'elles. A més, cal destacar que alguns d'ells van anar més enllà i van remarcar que la manipulació i la mentida estaven reforçades per les repeticions tant de les imatges com de les afirmacions que asseguraven que eren imatges del dia anterior i que altres van considerar aquestes dos vessants i van destacar, també, que la durada de la notícia era excessiva per la informació que realment contenia. A continuació, hi ha alumnes que detecten alguns dels elements que fan que la notícia sobre la violència als voltants del Camp Nou estigui manipulada, tot i que els detecten per separat. En aquest cas, son un noi i una noia els que troben repetició i durada excessiva respectivament, mentre que una noia considera que els dos elements hi són a la notícia. Finalment, un noi i una noia veuen que a la peça d'Antena3 hi ha manipulació informativa del tipus "dramatisme", mentre que un noi no sap especificar front quin tipus de manipulació es troba.

En el cas de **segon de batxillerat** s'han donat 6 tipus de respostes diferents:

- Mentida (manca de correspondència entre imatges i veu)
- Mentida i repetició
- Espectacularització
- Repetició
- Durada excessiva
- Durada excessiva i repetició

Gràfic 18



Font: pròpia.

En aquest cas, 5 noies i 3 nois van detectar la mentida informativa derivada de la no correspondència entre les imatges i les descripcions que els periodistes en feien d'elles. Quatre alumnes van remarcar que la manipulació i la mentida estaven reforçades per les repeticions tant de les imatges com de les afirmacions que asseguraven que eren imatges del dia anterior (3 noies i 1 noi). A continuació, hi ha alumnes que detecten alguns dels elements que fan que la notícia sobre la violència als voltants del Camp Nou estigui manipulada, tot i que els detecten per separat. En aquest cas són 2 nois i 2 noies els que troben repetició i durada excessiva, respectivament, mentre que dos noies i un noi consideren que els dos elements hi són a la notícia. Finalment, dos nois i una noia veuen que a la notícia d'Antena3 hi ha manipulació informativa del tipus "espectacularització".

5.6. SISENA SESSIÓ: Enquesta i debat final

Aquesta va ser l'última sessió que es va realitzar amb els alumnes de l'IES Serra d'Irta. En aquest cas, es va realitzar una enquesta als estudiants que havien participat en el projecte amb preguntes sobre hàbits de consum, interpretació, comprensió de la informació i alguns

aspectes d'educació en mitjans que varem veure al llarg de les sessions que es van dur a terme a l'insitut.

La realització de l'enquesta va permetre veure de manera quantitativa com i quan utilitzen els joves els mitjans, així com esbrinar les seves preferències, hàbits de consum i els seus horaris.

En el cas de primer de batxillerat el total d'alumnes que va realitzar l'enquesta és de 17, 9 noies i 8 nois, mentre que a segon de batxillerat va haver una participació de 23 alumnes, 14 noies i 9 nois.

Resultats enquesta:

La primera qüestió de l'enquesta fa referència al **consum** de mitjans:

Quadre resultats enquesta 1

	1r BATX	2n BATX
Mitjà que més consumeixen per informar-se	El mitjà que més consumeixen és la televisió, el segon més utilitzat és la premsa digital	El mitjà que més consumeixen és la televisió, seguida de la premsa digital
Mitjà que menys consumeixen per informar-se	El mitjà que menys consumeixen és la ràdio, seguida de la premsa impresa.	Els mitjans que menys consumeixen són la premsa impresa i per últim la ràdio.

Font: pròpia

Un cop coneixem els mitjans que més i que menys utilitzen, passem a veure com els utilitzen un per un. Comencem amb la **televisió**:

Quadre resultats enquesta 2

	1r BATX (17 alumnes, 9 noies i 8 nois)	2n BATX (23 alumnes, 14 noies i 9 nois)
Consum i freqüència	6 alumnes (2 noies i 4 nois) declaren consumir la televisió una vegada al dia o més d'una vegada al dia	14 alumnes (8 noies i 6 nois) declaren consumir televisió una vegada al dia o més.
	4 alumnes (3 noies i 1 noi) la consumeixen entre una i dues vegades a la setmana.	2 noies declaren consumir-ne entre una i dues vegades a la setmana
	5 alumnes (3 noies i 2 nois) la consumeixen entre tres i quatre vegades a la setmana	4 alumnes (1 noia i 3 nois) la consumeixen entre tres i quatre vegades a la setmana
	1 noi la consumeix entre cinc i	2 alumnes (1 noia i 1 noi) la

	sis vegades a la setmana, sense arribar a consumir-la diàriament.	consumeixen entre 5 i 6 vegades a la setmana.
	1 noia declara no consumir-la mai.	
Horaris	Només declaren tenir horaris de consum de televisió 6, els mateixos que asseguren consumir informació televisiva diàriament. Els seus horaris són variats: 21h, 15h, 07h, i 17h, amb una coincidència de 3 alumnes en les 15h.	10 alumnes tenen horaris de consum. Tots ells consumeixen informació més de 5 vegades a la setmana. Els seus horaris són: 07h, 21h, 16h i 15h.
Dificultat de comprensió	Tots els alumnes coincideixen que la informació televisiva és fàcil d'entendre excepte 2 noies, que consideren que a la televisió s'utilitza un llenguatge difícil i que és difícil saber quan s'està sent manipulat.	Tots els alumnes coincideixen que la informació televisiva és fàcil d'entendre pel llenguatge que s'utilitza i pel reforç de les imatges.

Font: pròpia

Passem ara a la **ràdio**, segons els alumnes, el mitjà que menys consumeixen:

- Només dues persones declaren que escolten la ràdio per informar-se. D'aquestes dues, una és noia, que afirma escoltar-la entre 3 i 4 vegades a la setmana i, l'altre és noi, que l'escolta diàriament.

Quadre resultats enquesta 3

	1r BATX	2n BATX
Nº d'alumnes que escoltes ràdio	Només dues persones declaren que escolten la ràdio per informar-se. D'aquestes dues, una és noia, que afirma escoltar-la entre 3 i 4 vegades a la setmana i, l'altre és noi, que l'escolta diàriament.	6 alumnes (3 nois i 3 noies) escolten informació radiofònica entre una i dues vegades a la setmana 2 noies escolten informació radiofònica una vegada al dia o més 1 noia escolta informació a la ràdio entre tres i quatre vegades per setmana 14 alumnes (9 noies i 5 nois) no escolten mai la ràdio per informar-se

Horaris	Els dos oients radiofònics tenen horaris no concrets però sempre dins del marge de la vesprada i la nit.	2 noies tenen horari: a les 07h una i a les 07h l'altra. La primera escolta la ràdio entre tres i quatre vegades per setmana i la segona diàriament.
Dificultat de comprensió	Només 3 alumnes (1 noi i 2 noies) declaren que la troben difícil a causa de la rapidesa de locució. Per altra banda, 4 noies i 2 nois que declaren no escoltar mai informació a la ràdio, diuen que aquesta és fàcil d'entendre.	3 alumnes (2 nois i 1 noia) declaren que troben la informació radiofònica difícil per la rapidesa de locució i la manca d'imatges.

Font: pròpia

El segon mitjà menys utilitzat pels alumnes de batxillerat de l'IES Serra d'Irta és la **premsa impresa**:

Quadre resultats enquesta 4

	1r BATX (17 alumnes: 9 noies i 8 nois)	2n BATX (23 alumnes: 14 noies i 9 nois)
Consum i freqüència	1 noi consumeix informació a través de la premsa impresa entre tres i quatre vegades a la setmana. 7 alumnes (4 nois i 3 noies) ho fan entre una i dues vegades a la setmana. 9 alumnes (4 nois i 6 noies) declaren no consumir premsa impresa mai.	1 noi consumeix informació de premsa impresa una vegada al dia 2 nois consumeixen informació a la premsa impresa entre cinc i sis vegades a la setmana. 3 alumnes (2 noies i 1 noi) en consumeixen entre tres i quatre vegades a la setmana. 12 alumnes (8 noies i 4 nois) ho fan entre una i dues vegades per setmana. 5 alumnes (4 noies i 1 noi) no consumeixen premsa impresa mai.
Horari	Només 1 noi, que consumeix informació radiofònica entre una i dues vegades a la setmana, té horaris de	3 alumnes tenen horari. Un d'ells consumeix premsa diàriament al matí (7h), un altre consumeix entre cinc i

	consum. El seu horari respon als matins dels caps de setmana.	sis vegades a la setmana premsa en paper (de 14h a 15h) i la última consumeix premsa impresa els matins dels caps de setmana.
Dificultat de comprensió	8 alumnes (4 nois i 4 noies) consideren la premsa impresa difícil d'entendre per la redacció que s'utilitza i la llarga extensió de les notícies. D'aquests 8, 3 declaren no consumir premsa impresa mai.	3 nois consideren difícil d'entendre la premsa impresa pel llenguatge que s'utilitza i la redacció. 1 noia no la considera difícil però si més complicada que els altres formats.

Font: pròpia

Finalment, ens centrem en la **premsa digital**:

Quadre resultats enquesta 5

	1r BATX (17 alumnes: 9 noies i 8 nois)	2n BATX (23 alumnes: 14 noies i 9 nois)
Consum i freqüència	4 noies i 1 noi declaren consumir informació a la premsa digital una vegada al dia o més. 1 noia i 2 nois declaren consumir-ne entre cinc i sis vegades a la setmana, sense arribar a fer-ho amb una freqüència diària 1 noi i 1 noia declaren consumir informació online entre tres i quatre vegades a la setmana 2 nois i 1 noia declaren consumir-ne entre una i dues vegades a la setmana.	1 noi declara consumir informació a la premsa digital una vegada al dia o més. 4 alumnes (3 nois i 1 noia) consumeixen informació online entre cinc i sis vegades per setmana. 7 alumnes (3 nois i 4 noies) consumeixen informació a la premsa digital entre tres i quatre vegades a la setmana. 6 alumnes (5 noies i 1 noi) consumeixen informació online entre una i dues vegades per setmana 5 alumnes (1 noi i 4 noies) declaren no consumir-ne mai.
Horaris	De tots aquests, només 4 alumnes tenen horari: 1 noi i 1 noia que consumeixen informació online entre cinc i sis vegades a la setmana, 1 noia que ho fa entre tres i	Només 2 alumnes (nois) tenen horari. Un d'ells consumeix informació online entre cinc i sis vegades per setmana i té un horari de tarda, mentre que

	quatre vegades i 1 noia que ho fa diàriament. Tots ells coincideixen en l'horari de tarda.	l'altre consumeix entre una i dues vegades per setmana informació online amb un horari de nit.
Dificultat de comprensió	Cap alumne considera difícil la premsa digital.	Tots els alumnes consideren la premsa digital fàcil a causa de l'hipertext, les imatges i els gràfics.

Font: pròpia

Analitzats els hàbits de consum dels alumnes, es va preguntar per la **comprensió**: en quin format els sembla més fàcil entendre la informació?

Quadre resultats enquesta 6

1r BATX	2n BATX
Excepte 2 alumnes (1 noi i 1 noia), la resta coincideixen que el que els sembla més fàcil i comprensible és la televisió.	18 alumnes de 23 (7 nois i 11 noies) consideren que el format més fàcil d'entendre és la televisió.
10 alumnes (4 nois i 6 noies) situen la ràdio com a la més difícil d'entendre.	16 alumnes (5 nois i 11 noies) consideren el format més difícil la ràdio.
6 alumnes (3 nois i 3 noies) consideren que el format informatiu més complicat és la premsa impresa.	6 alumnes (3 nois i 3 noies) consideren que la premsa impresa és el format més difícil per entendre la informació.
1 noi considera la més difícil la premsa digital.	

Font: pròpia

- Veiem doncs que als alumnes els sembla més fàcil la televisió seguida de la premsa digital, la premsa escrita i la ràdio en últim lloc.

Pel que fa a la comprensió dels diferents **gèneres informatius**, els alumnes havien d'ordenar de més fàcil d'entendre a menys els següents gèneres: societat, successos, cultura, esports, economia, internacional i política:

Quadre resultats enquesta 7

1r BATX	2n BATX
Tots els alumnes consideren que els gèneres més fàcils d'entendre són: societat, successos, cultura i esports.	Els alumnes coincideixen que els gèneres més senzills són: esports, cultura, societat i successos, en aquest ordre.
Els gèneres més complicats per als alumnes de primer de batxillerat són: economia, internacional i política, en aquest ordre.	Els gèneres que més els costa entendre són per ordre de més fàcil a més difícil: internacional, política i economia.
Un total de 4 alumnes situen el bloc	Un total de 3 noies situen la política entre

internacional i economia entre els tres gèneres que més entenen.	els tres primers llocs de comprensió, mentre que 6 alumnes (3 noies i 3 nois) situen en els tres primers llocs internacional.
--	---

Font: pròpia

A continuació, les preguntes de l'enquesta van anar enfocades a esbrinar qüestions sobre la **interpretació** que els alumnes en fan de les notícies. Per això, se'ls va preguntar com creien que havia de ser una notícia per considerar-la fiable. En aquest cas podien escollir entre aquestes opcions: valorativa, neutral, objectiva, parcial i contrastada.

- 5 alumnes (1 noi i 4 noies) van assenyalar neutral i objectiva.
- 1 noi va assenyalar l'opció: objectiva.
- 4 persones (3 nois i 1 noia) es varen contradir i varen assenyalar neutral i valorativa i, neutral, objectiva i parcial.

Quadre resultats enquesta 8

	1r BATX	2n BATX
Neutral, contrastada i objectiva	6 alumnes (3 nois i 3 noies)	17 alumnes (11 noies i 6 nois)
Neutral i objectiva	5 alumnes (1 noi i 4 noies)	2 noies
Objectiva	1 noi	-
Neutral	-	2 nois
Inclouen a la seva resposta: valorativa, interpretativa o parcial	4 alumnes (3 nois i 1 noia)	2 alumnes (1 noi i 1 noia)

Font: pròpia

El següent pas de l'enquesta es va centrar en esbrinar si els alumnes de primer de batxillerat fan un **ús contrastat i plural dels mitjans** o no. Així van haver d'indicar si quan consumeixen informació ho fan 1. Només d'una font i d'un format, 2. Del mateix format però de diverses fonts, 3. De diverses fonts i formats.

Quadre resultats enquesta 9

	1r BATX (17 alumnes: 9 noies i 8 nois)	2n BATX (23 alumnes: 14 noies i 9 nois)
Usen només una font d'informació	8 alumnes (5 noies i 3 nois)	13 alumnes (8 noies i 5 nois)
Sempre utilitzen el mateix format però només una font	4 nois	4 alumnes (1 noi i 3 noies)
Consumeixen diverses fonts i formats	5 alumnes (3 noies i 2 nois)	6 alumnes (4 nois i 2 noies)

Font: pròpia

Tot seguit, es va preguntar sobre **fidelitat** a l'hora de consumir informació:

Quadre resultats enquesta 10

	1r BATX	2n BATX
No són fidels perquè els agrada contrastar	7 alumnes (3 noies i 4 nois)	9 alumnes (4 noies i 5 noies)
No són fidels perquè no consumeixen informació	3 alumnes (2 noies i 1 noi)	•
No són fidels perquè no tenen preferències	1 noi	•
Són fidels perquè és el que es consumeix a casa	2 alumnes (1 noi i 1 noia)	7 alumnes (6 noies i 1 noi)
Són fidels perquè els agrada més que els altres	4 alumnes (2 nois i 2 noies)	6 alumnes (4 nois i 2 noies)
Són fidels perquè coincideixen en la línia editorial	•	1 noia

Font: pròpia

Preguntats, a continuació, pels **elements que li donen credibilitat a la informació**, els alumnes responien de manera variada:

Quadre resultats enquesta 11

	1r BATX (17 alumnes: 9 noies i 8 nois)	2n BATX (23 alumnes: 14 noies i 9 nois)
Dades, fonts d'actors implicats, de testimonis, d'especialistes i imatges i àudios	7 alumnes (3 noies i 4 nois)	8 noies
Dades i imatges i àudios	2 alumnes (1 noia i 1 noi)	1 noia
Imatges i àudios	1 noia	•
Dades i fonts (variades)	3 nois	2 alumnes (1 noi i 1 noia)
Fonts (variades) i imatges i àudios	•	3 alumnes (2 nois i 1 noia)
Fonts (variades)	•	1 noi
Dades, fonts d'especialistes i imatges i àudios	•	3 alumnes (1 noia i 2 nois)
Dades, fonts d'actors Implicats i imatges i àudios	•	3 alumnes (2 noies i 1 noi)
Dades, fonts de testimonis i imatges i àudios	•	1 noi
Periodistes, dades, fonts d'especialistes i imatges i àudios	•	1 noi

Font: pròpia

Finalment, se'ls va preguntar sobre el seu coneixement previ de **l'alfabetització mediàtica** o l'educació en mitjans.

Quadre resultats enquesta 12

Curs	1BATX	2n BATX
Havien sentit parlar d'alfabetització mediàtica abans de les sessions	2 alumnes (1 noi i 1 noia)	0 alumnes
Havien sentit parlar de manipulació mediàtica abans de les sessions	Tots	Tots excepte 1 noia
Coneixien els tipus de manipulació mediàtica que hi ha i els elements que influeixen en la interpretació de la informació abans de les sessions	5 alumnes (3 noies i 2 nois)	Excepte 3 nois, la resta no coneixia els tipus de manipulació mediàtica ni els elements que influeixen en la percepció i interpretació de la informació abans.
Consideren que les sessions han estat útils	Tots	Tots

Font: pròpia

Finalment es proposava als alumnes que deixessin un comentari amb l'opinió que els ha merescut el projecte i el curs d'alfabetització mediàtica així com suggeriments de millora. Davant d'això 11 alumnes de primer de batxillerat van deixar un comentari:

- 4 d'ells (nois) declaren que les sessions han estat interessants.
- 1 noi i 1 noia feliciten pel projecte.
- 6 alumnes declaren que ara se senten menys manipulables i es fixen més en els detalls.
- 1 noi apunta que les sessions podrien haver estat més divertides.

Mentre que en el cas de segon de batxillerat són 10 els alumnes que varen deixar comentari:

- 1 noi apunta que les sessions podrien ser més divertides.
- 8 alumnes consideren les sessions interessants i entretingudes.
- 1 alumne destaca que ha estat útil pel seu dia a dia i que no corregiria res.

5.7. CONCLUSIONS PER SESSIÓ

Per acabar l'apartat Treball de camp i donar pas a les conclusions de la recerca i el projecte realitzats exposarem a mode de titular les conclusions que s'extrauen de cadascuna de les sessions.

Primera sessió: Queda demostrat que els alumnes detecten més fàcilment la manipulació informativa en aquells casos que coneixen prèviament i tenen dificultats per trobar-la en casos informatius que desconeixen o coneixen poc. És a dir, el desconeixement és un element que fa que els receptors d'informació siguin més vulnerables a la manipulació.

Segona sessió: Després de la primera sessió teòrica hi ha una millora en quant a detecció de manipulació i coneixement del tipus de manipulació que es tracta. A la pràctica realitzada es va detectar amb facilitat la valoració impertinent a la informació, tot i que la repetició d'elements manipulatiu (exemple: repetir la paraula farsa 3 vegades) constant va passar molt per alt. És a

dir, es va prestar molta més atenció i es van detectar molt més aquells tipus de manipulació que s'acabaven d'estudiar a la part teòrica.

Tercera sessió: Els alumnes detecten amb facilitat l'infotainment, és a dir, saben diferenciar entre informació i entreteniment. Tot i això, hi ha peces d'infotainment que s'assenyalen com manipulació amb més facilitat que altres. Quan hi ha element propis de l'infotainment com música o imatges de ficció a la informació, aquest tipus de manipulació es detecta sense problemes. Quan els elements que converteixen una peça en infotainment no són tan evidents (exemple: infotainment per informació no noticable, no important, no útil), els alumnes presenten més dificultats en detectar-lo.

Quarta sessió: els alumnes comparen mitjans i veuen que l'agenda, la jerarquització i la inclusió o no de temes és variada i depèn del mitjà i de la línia editorial.

Cinquena sessió: a mesura que es fan més classes de teoria, els alumnes es fixen i veuen més detalls. La seva facilitat per detectar manipulació informativa augmenta a mesura que reben més inputs teòrics. La qual cosa demostra la utilitat de l'alfabetització mediàtica. Tot i això, a la pràctica es va veure una fàcil detecció d'infotainment, valoració i silenci informatiu i es va confirmar que per no ser víctimes de mentida informativa s'ha de tenir coneixement previ del cas.

Sisena sessió: enquesta. Els alumnes consumeixen poca informació als mitjans. Els temes de política i economia són els menys entesos. El mitjans menys consumits són ràdio i premsa impresa.

6. CONCLUSIONS

Al llarg de les sessions s'observa que la capacitat analítica dels alumnes augmenta ja que els alumnes són capaços de trobar més matisos i es fixen en més detalls en l'anàlisi de les informacions. També, poden argumentar millor per què consideren que hi ha manipulació informativa en els casos consultats i de quins tipus és. Segons el que els alumnes comentaven als debats, la teoria sobre els tipus de manipulació informativa i els elements que influeixen en les nostres percepcions personals de les informacions van ser de gran utilitat, probablement les que més els van servir per interpretar de manera més crítica i personal les informacions. Per altra banda, cal destacar que pocs alumnes havien sentit mai abans parlar sobre alfabetització mediàtica i que, en la seva formació i trajectòria acadèmica mai s'havia dedicat cap hora a parlar-ne sobre educació en mitjans ni sobre manipulació informativa, tot i que, destaquen que al llarg dels dos cursos de batxillerat s'analitzen peces periodístiques.

Pel que fa a l'evolució dels alumnes en les pràctiques d'anàlisi d'informació, en totes elles havien de trobar elements i aspectes de manipulació ja que les peces seleccionades totes contenien algun element tendenciosos o manipulador. Així, un cop analitzats els resultats de totes les sessions observen que els alumnes es fixen més en més detalls tal i com avança el curs. Mentre que a la primera sessió va haver-hi un nombre considerable d'alumnes que no detectaven ni manipulació ni elements manipuladors a les notícies o que no entenien les informacions. També cal mencionar que els alumnes que si que assenyalaven alguna cosa, només n'assenyalaven una, és a dir, detectav

Imatge enquesta 4. Font: pròpia

Aquest nombre

d'alumnes va reduir alhora que avançava el curs. Veiem doncs, com a la segona sessió disminueix el nombre d'alumnes que no troben res inoportú a les informacions i augmenta el d'alumnes que es fixen, troben i assenyalen més elements manipuladors. A la sessió tres no va haver cap alumne que declarés no entendre les notícies i van ser pocs els que no van realitzar les activitats proposades 100% bé. Finalment a la cinquena i última sessió pràctica, es manté aquesta tendència, és a dir, en nombre d'alumnes que no veuen manipulació a les notícies és el mateix que a la segona sessió però els alumnes que troben detalls i elements manipuladors a les informacions augmenta.

És necessari mencionar que la major part dels alumnes que declaraven no entendre les peces informatives, no coneixien els casos tractats en anterioritat. És a dir, mai havien escoltat parlar-ne dels temes i no coneixien l'actualitat. Per aquests motius els semblava més difícil analitzar de manera crítica els casos. El cas on l'anàlisi de la informació va resultar més complicat va ser el de Sanchez Gordillo (ex alcalde de Marinaleda) ja que la major part dels alumnes desconeixen l'existència del poble i les seves característiques, per tant, eren més vulnerables a la manipulació que hi havia al text.

Per altra banda els resultats de l'enquesta ens permeten extraure conclusions sobre els hàbits de consum dels alumnes que varen participar en el projecte, així com de les seves costums interpretatives o analítiques. En primer lloc, és evident que el temps que els alumnes dediquen a informar-se a través de qualsevol mitjà és poc. El nombre d'alumnes que ho fa, a més de manera regular i/o amb horari és encara menor. La majoria d'alumnes, a més, quan s'informa no es dedica exclusivament a consumir informació. El mitjà que més consumeixen per informar-se és la televisió i, tal i com afirmaven als debats orals, normalment, mentre miren la televisió realitzen altres activitat. Aquí es presenta el primer problema i, és que si mentre s'informen fan altres coses, no poden prestar l'atenció necessària a la informació com per a detectar, per exemple, manipulació. D'una altra banda, veiem que el mitjà que menys consumeixen els joves del municipi d'Alcalà de Xivert per informar-se és la ràdio, ja que la majoria consideren que és el mitjà de més difícil comprensió a causa de la velocitat de la locució i de la manca d'imatges.

Preguntats pels gèneres informatius que més entenen i que menys, els alumnes declaren que els gèneres més difícils d'entendre són la política, l'economia i els afers internacionals, mentre que els més fàcils són la cultura, els esports i la societat. En aquest apartat, es veu un dels efectes de la manca d'actualització dels alumnes ja que les informacions de política i economia requereixen un cert seguiment que, si manca, fa la informació més complicada. En aquests gèneres, tenir un mínim context o conèixer els aspectes bàsics de les matèries és fonamental.

Per altra banda, i centrant-nos més en la informació, la major part dels estudiants consideren que aquesta ha de ser neutral, objectiva i contrastada i, tot i que la majoria destaquen l'importància de contrastar la informació, són pocs els que realment ho fan.

Conclusions de l'estudi de cas a l'IES Serra d'Irta:

- A mesura que els alumnes reben més teoria sobre la manipulació i entenen més els conceptes i els elements que influeixen en la percepció i la interpretació de la informació, l'analitzen de manera més crítica i detallada.

- La sessió de teoria sobre els tipus de manipulació existents i els elements que influeixen la percepció del receptor va ser la clau perquè els alumnes es fixessin en més detalls a l'hora d'analitzar informació.
- Molt pocs alumnes tenen la costum d'informar-se i consumir informació de manera regular i de fonts i formats variats.
- Pocs alumnes contrasten la informació que consumeixen o presten l'atenció necessària per analitzar bé les notícies.
- La mentida informativa i el silenci informatiu són els tipus de manipulació que menys detecten. Això es podria explicar perquè si no viuen l'actualitat, els alumnes estan més exposats a creure informacions falses perquè no tenen coneixement previ dels temes o les situacions. Igualment passa amb el silenci informatiu. Si no coneixen els casos mínimament, els alumnes no saben quins actors o factors estan implicats amb els fets en concret.
- Tot i que la valoració de la informació no és el tipus de manipulació menys detectat, a la primera sessió van ser pocs els alumnes que van assenyalar elements valoratius com a part de la manipulació i a una gran part els va passar per alt l'ús de vocabulari connotat. Després de la teoria sobre la valoració els alumnes es van fixar molt més amb els elements valoratius.
- Infotainment és el tipus de manipulació que sembla més fàcil de detectar per als alumnes segons els resultats de les activitats realitzades. Les característiques de l'infotainment són més evidents per als alumnes que les d'altres tipus de manipulació que s'han estudiat.
- La política i la economia són els grans blocs informatius que menys entenen els alumnes de primer i segon de batxillerat de l'IES Serra d'Irta d'Alcalà de Xivert. Tot i ser temes que els afecten de manera directa i que surten als mitjans a diari els alumnes tenen problemes per comprendre temes d'aquests àmbits. Un altre cop, penso que aquesta manca o dificultat de comprensió es produeix perquè no s'informen ni consumeixen informació ni mitjans habitualment i les informacions els arriben molt descontextualitzades.
- Els esports i la cultura són els aspectes que més entenen. Com a investigadora considero que això passa perquè precisament aquests dos àmbits requereixen menys feina de contextualització, cerca d'informació prèvia o complementària per entendre-la.
- Molts alumnes se sorprenen al veure que són víctimes de manipulació informativa de manera habitual i declaren que els exemples pràctics que han vist durant el curs els serveixen per estar més atesos de cara la informació.
- Tot i que consumeixen informació d'algun mitjà cada dia i interactuen amb ells, la major part d'alumnes no havien sentit mai parlar sobre alfabetització mediàtica i troben el curs molt útil.
- En el cas dels alumnes de primer i segon de batxillerat de l'IES Serra d'Irta d'Alcalà de Xivert és notòria la diferent percepció de la informació i la manipulació i el nivell de criticisme i anàlisi entre aquells que consumeixen informació de manera habitual i estan més al corrent dels temes informatius d'actualitat que els que no tenen costum d'informar-se.

- Queda palès que per ser menys vulnerable a la manipulació informativa cal estar informat i tenir un cert coneixement dels temes d'influència social i d'actualitat.
- Els alumnes que no consumeixen informació de manera habitual i que no segueixen l'actualitat són influenciables i extrauen interpretacions alienes dels fets.

Per altra banda, cal destacar les dificultats amb les que ens vam trobar al llarg de la realització del curs sobre alfabetització mediàtica a l'IES Serra d'Irta. En primer lloc, el fet que l'assistència variés cada dia va ser un inconvenient per l'extracció de dades generals ja que quasi mai es va aconseguir una plena assistència al curs. Tot i això, no va suposar un gran problema ja que es varen extraure dades de cada una de les proves que es van realitzar per separat i, tenint en compte el número total d'alumnes que participaven en l'activitat, es podia veure la dinàmica del grup. Per altra banda, els equipaments tècnics de l'institut on es va realitzar el curs eren insuficients. L'aula assignada per a les sessions d'alfabetització mediàtica no tenia bona connexió a Internet. Davant d'això, es va haver de canviar de lloc per realitzar les classes en diverses ocasions, cosa que ens va suposar una pèrdua de temps molt valuosa. Finalment i, el més destacable, és que després d'observar les actituds i la feina dels alumnes que ven participar en el projecte, podem establir que els alumnes presentaven inseguretats en les seves decisions i dificultats per treballar de manera individual. Tot i que se'ls demanava que fessin els exercicis proposats de manera personal, la majoria d'alumnes acabaven consultant els seus companys i apuntant respostes similars. Aquesta va ser una rèmor per al curs ja que no permetia avaluar els resultats reals dels alumnes.

De cara l'aplicació del mètode i el pla didàctic dissenyats en aquest treball de recerca sobre la influència de l'alfabetització mediàtica en la percepció i la interpretació de la informació és convenient remarcar que, vistos els resultats i, tenint en compte que els alumnes tendeixen a consumir poca informació i a no estar molt actualitzats, seria adequat realitzar un seguit de 3-4 classes dedicades únicament a consumir mitjans, veure l'evolució de les informacions i fixar-se en els temes que es tracten i com es tracten per tal que els nois/es que realitzaran el posterior curs d'alfabetització mediàtica estiguin ja familiaritzats amb els mitjans i amb la informació.

A nivell personal, la realització d'aquest projecte de recerca i investigació va ser molt enriquidor i em va permetre aprendre més sobre un tema que m'apassiona con és el de l'educació en mitjans i la manipulació informativa. La resposta dels alumnes va ser bona i la interacció amb ells molt fluida. La participació en els debats i activitats escrites va ser elevada. Finalment, va haver uns quants alumnes que varen agrair les sessions dedicades a aquest temes i que van mostrar-se molt participatius en tot moment que van declarar estar satisfets amb el curs i que el troben molt útil. Igual va passar amb els tutors d'ambdós cursos que, convidats a participar i assistir a les sessions, van destacar la utilitat i el dinamisme de les mateixes. Aquestes respostes i valoracions fan que haver treballat un tema que m'agrada valgui les hores de feina.

7. BIBLIOGRAFIA

- AGUADED, Ignacio (2013) *“El programa media de la Comisión Europea, apoyo internacional a la educación en medios”*. Revista comunicar, v. XX, nº40: 7-8
- AGUADED, Jose Ignacio (2003) *“Educar en una sociedad audiovisual”* A: AGUIAR PERERA, M^a Victoria y FERRAY CUEVAS, Josefa Isabel *Sociedad de la información y cultura mediàtica*. La Coruña, Netbiblo
- ATORRESI, Ana (1995) *Los géneros periodísticos: antología*. Buenos Aires. Colihue.
- BARTOLOME, Donaciano (2001) *La UNESCO y la educación medial*, <http://www.ugr.es/~sevimeco/biblioteca/etica/LA%20UNESCO%20Y%20LA%20EDUCACION%20MEDIAL.pdf>
- BERROCAL GONZALO, S.; REDONDO GARCÍA, M.; CAMPOS DOMÍNGUEZ, E (2014) *“La presencia del infoentretenimiento en los canales generalistas de la televisión española”*. Revista Latina de Comunicación Social, nº69: 85-103
- BLAZQUEZ, Niceto (2000). *El desafío ético de la información*. Madrid, Edibesa
- CAMACHO MARÍN, Antonia y SANTACRUZ LAGUNA, F^o Javier (2001) *“La prensa: un medio de comunicación para la escuela”*, Revista Comunicar, nº17: 148-153
- GARCIA AVILES, José Alberto (2007) *“El infoentretenimiento en los informativos líderes de audiencia en la UE”*, Revista Análisis. Nº35: 47-63.
- GARCÍA, Victor Manuel i GUTIERREZ, Liliana Maria (2011) *Manual de géneros periodísticos*. 2ª edición. Universidad de La Sabana. Ecoe Ediciones.
- LABIO, Aurora (2005) *“Poder y manipulación informativa. Una aproximación desde el pensamiento crítico”*. Revista razón y palabra. V.10, nº43
- ORTEGA CARRILLO, Jose Antonio (1999) *Comunicación visual y tecnología educativa*. Granada. Grupo editorial universitario.
- ORTEGA CARRILLO, José Antonio (2003) *“La alfabetización digital: perspectivas creativas y éticas”* A: AGUIAR PERERA, M^a Victoria y FERRAY CUEVAS, Josefa Isabel *Sociedad de la información y cultura mediàtica*. La Coruña, Netbiblo
- ORTELLS, Sara (2011) *“La consolidación de los programas de infoentretenimiento en el panorama televisivo español”*, Fòrum Recerca nº16: 279-291, UJI.
- PANIAGUA, Pedro (2009) *Información e interpretación en periodismo. Hacia una nueva teoría de los géneros*. Barcelona. UOC
- PEÑARANDA, Raúl (2005) *informativos: ¿qué son y para qué sirven? Sala de prensa*. <http://www.saladeprensa.org/art180.htm> [consultat 06-05-2015]
- PEREZ TORNERO, José Manuel, (2008) *“La sociedad multipantallas: retos para la alfabetización mediàtica”*. Revista comunicar, v.XVI, nº31: 15-25

RAMONET, Ignacio y CHOMSKY, Noam (2002) *Cómo nos venden la moto*, Ignacio Ramonet. Barcelona. Icaria Editorial

RODRIGUEZ HERRANZ, Jorge (2008) *Cómo manipular la comunicación: la campaña electoral del 9 de marzo del 2008*. Madrid, Visión Libros.

RUBIDO Sagrario, APARICI Roberto, DIEZ Ángeles i TUCHO Fernando, (2001) *Medios de comunicación y manipulación: Propuestas para una comunicación democrática*. Madrid, UNED

SABÉS, Fernando y VERON, José (2008) *La eficacia de lo sencillo. Introducción a la práctica del periodismo*. Zamora. Comunicación social ediciones y publicaciones.

SOLER, Pedro (2010) "Algunas claves de la manipulación informativa" A: APARICI, Roberto (2010) *La construcción de la realidad en los medios de comunicación*. Madrid, UNED

VAN DIJK, Teun A. (2006) "Discurso y manipulación. Discusión teórica y algunas aplicaciones", Revista Signos, v. 39, nº60: 49-74

WILSON, Carolyn (2012) "Alfabetización mediática e informacional". Revista comunicar, v.XX, nº39: 15-24

Notícies:

"Aguirre al juez: 'no me di a la fuga'". La Razón. 23-11-14 <http://www.larazon.es/aguirre-al-juez-no-me-di-a-la-fuga-DC7444674#.Ttt1v3HUfUd9fke> [consultat dia: 06-05-15]

"Cope informa de la muerte de Teresa Romero y luego miente en Twitter: 'no lo hemos publicado'" <http://www.lavozlibre.com/noticias/ampliar/981107/cope-informa-de-la-muerte-de-teresa-romero-y-luego-miente-en-twitter-no-lo-hemos-publicado> La voz Libre, 10-10-14 [consultat dia 07-05-15]

"Don Felipe y Doña Letizia felicitan su primera navidad como reyes". El País. 18-12-15 http://elpais.com/elpais/2014/12/18/estilo/1418901829_463344.html [consultat dia: 06-05-15]

"El Vicente Calderón tiene que ser hoy un infierno para acabar con el Olympiacos", Deportes Cuatro, Mediaset http://www.cuatro.com/deportes/futbol/atletico_de_madrid/Atletico_de_Madrid-Champions-Olympiacos_2_1898430134.html [consulta dia: 07-05-15]

"Ferrari, Rolls Royce, Lamborghini... así es el garaje de Cristiano Ronaldo". Deportes Cuatro. Mediaset. http://www.cuatro.com/deportes/futbol/real_madrid/Ferrari-Lamborghini-Aston-Martin-Cristino_2_1897905119.html 25-11-14 [consultat dia: 05-05-15]

E. PFLÜGER, Juan "Marinaleda, ¿final de la ley del silencio?" <http://gaceta.es/noticias/marinaleda-final-ley-silencio-12112014-2049> Gaceta.es, 12-11-14 [consultat dia 07-05-15]

Informatius Antena3. Atresmedia. http://www.atresplayer.com/television/noticias/antena-3/noticias-1/2014/noviembre/dia-24-detenidos-tres-curas-seglar-cometer-supuestos-abusos-sexuales-granada_2014112400233.html [consulta dia: 24-11-14]

Informatius La Sexta. Atresmedia http://www.atresplayer.com/television/noticias/lasexta-noticias/noticias-fin-de-semana/2014/noviembre/dia-22-gobierno-niega-cualquier-colaboracin-pequeo-nicols-nunca-recibido-ningn-encargo_2014112200080.html [Consulta dia: 22-11-14]

Informatius televisió espanyola. RTVE.
<http://www.rtve.es/alacarta/videos/telediario/telediario-15-horas-03-12-14/2888112/> (03-12-14), [consultat dia: 05-05-15]

¿Manipulación de Antena 3 a Pablo Iglesias?
<https://www.youtube.com/watch?v=5R0DBWNugmM>, Youtube, 02-11-14 [consultat dia 07-05-15]

Bibliografia consultada:

FERRE PAVIA, Carme (2013), *Infoentretenimiento. El formato imparable de la era del espectáculo*. Barcelona, UOC.

HUMANES, Maria Luisa (2001), “El encuadre mediático de la realidad social. Estudio de contenidos informativos en televisión. Nº11.

HUMANES, Maria Luisa (2007), “La investigación sobre la profesión periodística en España”, *Revista Latina de Comunicación Social*. Nº Extra 1: 173-194.

HUMANES, Maria Luisa i ORTEGA GUTIERREZ, Félix (2000) *Algo más que periodistas, sociología de una profesión*. Madrid, Ariel

MONCADA, Alberto (2000) *Manipulación mediática: educar, informar o entretener*. Madrid, Libertarias Prodhufi

SCHILLER, Herbert (1975) *The mind managers*. Boston, Beacon Pr.

Webgrafia:

Asociación Filosófica Americana. *Destrezas intelectuales del pensamiento crítico: interpretación*. EDUTEKA.ORG. <http://www.eduteka.org/modulos/6/128/739/1> [consultat dia 07-05-15]

CLM, *Alfabetismo en medios*. EDUTEKA.ORG
<http://www.eduteka.org/modulos.php?catx=2&idSubX=27> [consultat dia: 07-05-15]

CLM, *Filosofía educativa. Empoderamiento mediante la educación*. EDUTEKA.ORG
<http://www.eduteka.org/modulos/6/380/2136/1> [consultat dia: 07-05-15]

Competencia para Manejar Información (CMI) *Guía de criterios para analizar y evaluar información (modelo Gavilán)*. EDUTEKA.ORG
<http://www.eduteka.org/pdfdir/CMIGuiaAnalizarEvaluarInformacion.pdf> [consultat dia 07-05-15]

ELDER, Linda i PAUL, Richard. *Estándares de competencia para el pensamiento crítico. Guía para educadores*. EDUTEKA.ORG <http://www.eduteka.org/modulos/6/380/2136/1> [consultat dia: 07-05-15]

MARO SANZ, Joaquín. *Cómo manipular telediarios según Eco*. El objeto de la comunicación <http://elobjetodelacomunicacion.blogspot.com.es/2014/02/como-manipular-telediarios-segun-eco.html> [consultat dia: 07-05-15]

REVISTA COMUNICAR.COM *Noam Chomsky y las 10 estrategias de manipulación mediática*. <http://www.revistacomunicar.com/pdf/noam-chomsky-la-manipulacion.pdf> [Consultat dia: 07-05-15]

ANNEX

Índex

1. MANIPULACIÓ: TIPUS I CARACTERÍSTIQUES	2
2. NOTICIES TREBALLADES A LES SESSIONS D'ALFABETITZACIÓ MEDIÀTICA A L'IES SERRA D'IRTA.....	4
3. ENQUESTA:.....	9
4. EXEMPLE ENQUESTA RESOLTA.....	14

1.MANIPULACIÓ: TIPUS I CARACTERÍSTIQUES

Al marc teòric es mencionen els quatre tipus que s'han tractat al llarg del curs d'alfabetització mediàtica a l'IES Serra d'Irta i algunes de les seves característiques. En aquest quadre s'engloben les característiques de cadascun dels tipus de manipulació informativa que s'han vist.

Valoració a la informació	- Principi de vulgarització: adaptar el nivell al menys intel·ligent dels individus als que va dirigida la informació. Quant més gran sigui la massa a convèncer, més petit ha de ser l'esforç mental a realitzar. - Principi d'orquestració: poques idees i repetides - Abusos de llenguatge i plantejaments estratègics de la informació en quant a estructuració dels noticiaris - Opinió prefabricada: al donar informació amb valoració, s'influencia l'opinió del receptor - La introducció d'inflexions o observacions explícites a propòsit d'una notícia (el periodista dramatitza la informació carregant-la de significat en funció a la seva ideologia). - No dir les coses pel seu nom - Modificar el significat de la paraula - Evitar les paraules perilloses com corrupció, robar o terrorisme - Ús d'arguments buits i exagerats - Utilitzar frases fetes - Afegits degradants o valoratius
Silenci	- Principi de simplificació i de l'enemic únic: adoptar una única idea, un únic símbol, obviant-ne els altres existents. - La informació està monopolitzada: quasi totes les informacions que circulen pel món són d'agències occidentals poderoses - Ocultacions o omissions d'informació - Comentar només allò que es pot o es vol comentar - Situar la notícia incòmoda on ningú l'espera ja - Oferir la notícia completa només quan els altres mitjans ja ho han fet. - No acompanyar d'imatges les notícies importants - Omissió de fets o informació
Infotainment	- Principi de distracció: si no pots ocultar alguna cosa o negar les notícies

	dolentes, inventa unes altres coses que distreguin. - Principi d'exageració i desfiguració: convertir qualsevol anècdota, per petita que sigui, en amenaça greu. - Principi de renovació: publicar diverses informacions per tal que el públic estigui distret - Intimidacions o apel·lacions a les emocions - Oferir imatges de successos impactants si ocorren a l'estranger - Presentació de fets aparents: fer que algun fet paregui més o menys greu o valer-se d'algú o d'alguna marca.
Mentida	- Principi d'unanimitat: arribar a convèncer a molta gent que pensa <i>com tot el món</i>, creant una falsa impressió d'unanimitat - Mentida ja sigui per omissió o supressió (ometre informació o negar-la), per addició (fer creure al públic que passen coses que no existeixen) o per deformacions (distorsionant la realitat) - No dir les coses pel seu nom

2.NOTICIES TREBALLADES A LES SESSIONS D'ALFABETITZACIÓ MEDIÀTICA A L'IES SERRA D'IRTA

Sessió 1:



Imatge 1: Abc (10 octubre 2014)

Marinaleda, ¿el final de la ley del silencio?

Juan E. Pflüger
Miércoles, 12 Noviembre 2014 - 20:49

Tras el anuncio del alcalde más veterano de Sevilla, algunos de los vecinos del pueblo donde se instauró la "utopía" se atreven a contar la realidad del municipio.



"Si criticas o te muestras en contra, no trabajas", "la menor crítica te hace que te saquen de su círculo y entonces eres marginado" o "los suyos son como una policía política, él sabe todo lo que pasa y se dice en el pueblo". Son algunas de las declaraciones que ha obtenido GACETA.ES de vecinos del municipio sevillano de Marinaleda, del que era alcalde hasta ayer Juan Manuel Sánchez Gordillo.

La denominada "utopía comunista" de Andalucía era completa a la luz de declaraciones como estas. Es decir, la presión social que se vive en países comunistas como Cuba, en los que la dictadura del miedo a las delaciones o a las represalias controlan a la "disidencia", tiene su reflejo a escala en el municipio sevillano. Un pueblo en el que la población ha ido creciendo poco a poco en los últimos años por la atracción que ha suscitado en jóvenes radicales de izquierda a los que, según los habitantes consultados, "solo se les permitía empadronarse si los del sindicato tenían la seguridad de que eran votantes asegurados".

Es más, la oposición política -de los 11 concejales, 9 pertenecen a Izquierda Unida LV-CA y solamente 2 al PSOE- critica la presión que sienten en el pueblo donde "aunque hay muchos vecinos que no aprueban la política del alcalde, no tienen valor para criticarlo en público". Una presión que ya fue denunciada por el portavoz socialista en el ayuntamiento, Mariano Pradas, cuando, en plena campaña electoral encontró su coche rayado y la fachada de su casa llena de pintadas amenazadoras. Según cuenta una vecina a este diario: "esto es como lo de la kaleborroca en el País Vasco".

En las últimas elecciones municipales, 77 votantes optaron por la candidatura del PP. Este diario ha preguntado a uno de los vecinos con los que ha contactado si en el municipio se sabe quiénes son. La respuesta ha sido más que significativa: "de alguno lo sospechamos, pero solamente de dos familias muy señaladas aquí. El resto se guarda muy mucho de significarse porque en menos de un mes se tendrían que ir al 'exilio' o morir de hambre".

La otra cara de la moneda está en aquellos que se han beneficiado de su cercanía al ya exalcalde de Marinaleda para medrar o mejorar su situación laboral. Una vecina revelaba a este periódico que "cuando las movilizaciones del verano pasado, los que se sumaban a ocupar tierras o a ir a los supermercados cobraban como si hubieran ido a trabajar, porque eso prometían desde el sindicato". En ese momento hemos intentado saber si es cierto que todos los vecinos cobran lo mismo, 47 euros brutos por cada jornada de trabajo. Ante esa pregunta, la mujer, acobardada se limitó a decir "eso no es así, no es así" y colgar el teléfono.

Imatge 2: Gaceta.es (12-11-14)

Imatge 1: Abc (10 octubre 2014)

Imatge 2: Gaceta.es (12-11-14)

CAS 1:

- Per què?
- Perquè presenta fets que no són reals.
- Fets que fan que sapíem que és una mentida no apareixen en la notícia però informació externa tenen este cas, el fet que Teresa està curada l'ho confirma.

CAS 2:

- Hi ha manipulació perquè la notícia mostra sols una part de la conversació i a més la veu de la notícia dona una informació que no coincideix amb la conversació real. Pablo Iglesias ~~afirma~~ diu que estava be donar la cara de risa quan i en la notícia no es reflecteix clarament.

CAS 3:

- Esta manipulat perquè només mostra l'opinió d'una part de la població, per tant ~~no~~ no és neutre.

Imatge 3

Exemple d'anàlisi dels tres casos del dia 1 d'una alumna de primer de batxillerat.

PRIMER PLANO

Barcelona

Así fue el patipé

Un simulacro sin censo ni neutralidad

La doble suspensión del Constitucional redujo la votación a una farsa

MARÍA JESÚS CÁRIZARES
BARCELONA

La doble suspensión decretada por el Tribunal Constitucional (TC), a instancias del Gobierno - sobre la consulta inicial planteada por Artur Mas y el proceso de participación acordado de urgencia - redujo la votación de ayer a una farsa sin validez legal ni garantías democráticas.

Sin censo
Lista confeccionada sobre la marcha

Ante la imposibilidad de utilizar el censo electoral, pues el TC lo impidió, la lista de votantes se confeccionó sobre la marcha, es decir, a medida que los participantes en la pseudoconsulta llegaban a los locales habilitados para tal fin. Solo era necesario mostrar el DNI y ser mayor de 16 años para poder votar.

Papeletas caseras
Impresas y recortadas

Los votantes podían imprimir en casa las papeletas con las preguntas sobre la secesión, tras descargarlas de la web de la Generalitat donde se informaba del proceso y recortarlas. También existía la opción de utilizar las papeletas que en los locales se ponían a disposición de los votantes junto a los sobres.

Voluntarismo
Encomendados a un móvil

Aunque las mesas de votación disponían de ordenadores para registrar a los participantes, los voluntarios recurrían a sus móviles para informar a los ciudadanos más despejados. Previamente se les había avisado de la necesidad de que llevaran cargador. A media mañana, en algunos locales tuvieron problemas para acceder a la página web de la Generalitat, donde se podían consultar las mesas adjudicadas en función del apellidos.

Sin decreto ni ley
No hubo anuncio oficial

Tras la suspensión de la ley catalana de consultas y el decreto de convocatoria firmado el 27 de septiembre, el presidente Mas ha evitado los docu-

mentos oficiales y, en este caso, no hay convocatoria oficial en el Diario Oficial de la Generalitat de Cataluña. No obstante, el TC también ha impugnado la pseudoconsulta. Los catalanes conocían los pormenores de esta votación mediante las ruedas de prensa de los miembros del Gobierno catalán.

de la propaganda institucional y de la web de la Generalitat.

Sin efectos legales
Resultados no vinculantes

Pese al entusiasmo que ha despertado la celebración de esta pseudoconsulta, los resultados no son vinculantes ni tienen validez jurídica. Solamente tienen un valor puramente estadístico, aunque por ello el Gobierno catalán ya cuenta con los trabajos del Centro de Estudios de Opinión y el Instituto d'Estadística de Catalunya, que ya ha cen encuestas sobre el sentir independentista.

Sin red informática
Miedo al sabotaje

Los ordenadores de las sedes de votación no estaban conectados, en parte porque es un sistema muy costoso, pero principalmente para evitar sabotajes informáticos. Por ello los voluntarios encargados de inscribir a los votantes eran muy estrictos:

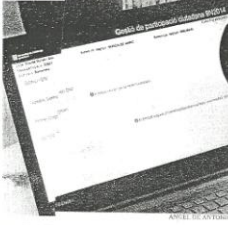


Exaltación independentista
Muchos catalanes acudieron a votar con indumentarias independentistas y símbolos de la Asamblea Nacional Catalana

ANIL DE ANTONIO



Urnas de cartón
Los votantes introdujeron las papeletas en urnas de cartón confeccionadas por los presos de la cárcel de Lérida. Son más baratas



Bandera ilegal
Cerca de un centro de votación de Barcelona los independentistas colocaron una «estelada». Ningún promotor del simulacro de consulta se molestó en retirarla. En otros lugares, algunos fueron envueltos en este símbolo



Registro in situ
Al no haber censo, la lista de los votantes se elaboró sobre la marcha con ordenadores que estaban conectados en red, para evitar sabotajes

ANIL DE ANTONIO

Imatge 4: ABC (10-11-14)

Un simulacro sin censo ni neutralidad

► La doble suspensión del Constitucional redujo la votación a una farsa

MARIA JESÚS CANIZARES
BARCELONA

La doble suspensión decretada por el Tribunal Constitucional (TC), a instancias del Gobierno -sobre la consulta inicial planteada por Artur Mas y el proceso de participación acordado de urgencia- redujo la votación de ayer a una (farsa) sin validez legal ni garantías democráticas.

Sin censo **parauls comotots**
Lista confeccionada sobre la marcha

Ante la imposibilidad de utilizar el censo electoral, pues el TC lo impedía, la lista de votantes se confeccionó sobre la marcha, es decir, a medida que los participantes en la pseudoconsulta llegaban a los locales habilitados para tal fin. Solo para necesario mostrar el DNI y ser mayor de 16 años para poder votar.

Papeletas caseras
Impresas y recortadas **parauls comotots**

Los votantes podían imprimir en casa las papeletas con las preguntas sobre la secesión, tras descargarlas de la web de la Generalitat donde se informaba del proceso y recortarlas. También existía la opción de utilizar las papeletas que en los locales se ponían a disposición de los votantes junto a los sobres.

Voluntarismo **to ironic parauls comotots**
Encomendados a un móvil

Aunque las mesas de votación disponían de ordenadores para registrar a los participantes, los voluntarios recurrían a sus móviles para informar a los ciudadanos más despistados. Previamente se les había avisado de la necesidad de que llevaran cargador. A media mañana, en algunos locales tuvieron problemas para acceder a la página web de la Generalitat, donde se podían consultar las mesas adjudicadas en función del apellido.

Sin decreto ni ley **parauls comotots**
No hubo anuncio oficial

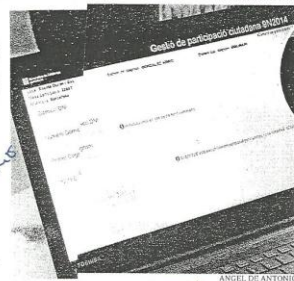
Tras la suspensión de la ley catalana de consultas y el decreto de convocatoria firmado el 27 de septiembre, el presidente Mas ha evitado los docu-



Exaltación independentista. Muchos catalanes acudieron a votar con indumentarias independentistas y símbolos de la Asamblea Nacional Catalana



Urnas de cartón. Los votantes introdujeron las papeletas en urnas de cartón confeccionadas por los presos de la cárcel de Lérida. Son más baratas



Registro in situ. Al no haber censo, la lista de los votantes se elaboró sobre la marcha con ordenadores que estaban conectados a red, para evitar sabotajes



Bandera ilegal. Cerca de un centro de votación de Barcelona los independentistas colocaron una bandera «estelada». Ningún promotor del simulacro de consulta se molestó en retirarla. En otros lugares, algunos fueron envueltos en este símbolo

do la celebración de esta pseudoconsulta, los resultados no son vinculantes ni tienen validez jurídica. Solamente tienen un valor puramente estadístico, aunque para ello el Gobierno catalán ya cuenta con los trabajos del Centro de Estudios de Opinión y el Instituto de Estadística de Cataluña, que ya han encuestado sobre el sentir independentista.

Sin red informática
Miedo al sabotaje

Los ordenadores de las sedes de votación no estaban conectados, en parte porque es un sistema muy costoso, pero principalmente para evitar sabotajes informáticos. Por ello los voluntarios encargados de inscribir a los votantes eran muy estrictos:

mentos oficiales y, en este caso, no hay convocatoria oficial en el Diario Oficial de la Generalitat de Cataluña. No obstante, el TC también ha impugnado la pseudoconsulta. Los catalanes conocían los pormenores de esta votación mediante las ruedas de prensa de los miembros del Gobierno catalán.

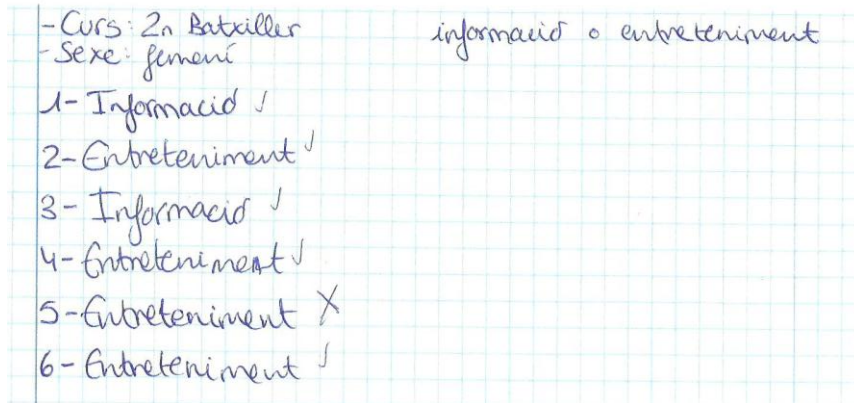
de la propaganda institucional y de la web de la Generalitat.

Sin efectos legales
Resultados no vinculantes

Pese al entusiasmo que ha despertado

Imatge 5: Notícia de l'ABC (10-11-14) analitzada

Sessió 3:



Imatge 6: Exemple de l'activitat resolta amb dues errades

Sessió 5:

Aguirre, al juez: «No me di a la fuga»

23 de septiembre de 2014, 15:39h **F. Velasco**, Madrid.
«Temí en un momento que le pudiera ocurrir algo porque es un personaje público y se arremolinaba mucha gente», el agente que le puso la multa «estuvo en todo momento correctísimo», a diferencia del agente de movilidad que la denunció, quien llegó a decirle: «Si no te gusta el procedimiento se lo dices a tu amiguita Ana Botella», o «no es cierto que se diera a la fuga y lesionara a un agente». Estas son algunas de las frases de la presidenta del Partido Popular de Madrid, Esperanza Aguirre, en su declaración ante el juez Carlos Valle, como imputada de un delito de desobediencia, en relación con el incidente de tráfico en que se vio envuelta el pasado 3 de abril, cuando aparó en un carril bus de la Gran Vía de Madrid y abandonó el lugar antes de que se le notificara la sanción correspondiente.

En su declaración, que se prolongó durante unos 45 minutos, y a la que ha tenido acceso LA RAZÓN, relata cómo se detuvo en el carril bus porque necesitaba sacar dinero de un cajero. Al regresar del mismo observa cómo un agente la está multando y le pide su carnet de conducir, lo que ella entregó «inmediatamente».

En cambio, aseguró que el agente tomaba los datos «con muchísima parsimonia», para, a continuación, pedirle la documentación del vehículo. «Le di una cartera en la que tengo toda la documentación, había muchísima gente», aseguró Aguirre, quien, por ese motivo, le pidió ir a una calle próxima. El agente seguía con los trámites porque tenía darle el resguardo para poder recurrir la sanción, pese a que ella le expresó que no lo quería porque no pensaba impugnar la multa. El tiempo que estuvo en esa situación le hizo «eterno, porque la gente empezaba a arremolinarse» en ese lugar.

Quizás por ello fue por lo que aseguró al juez que «temió que, en un momento determinado, la pudiera ocurrir algo, porque es un personaje público y se arremolinaba mucha gente». En esas circunstancias es cuando decide «irse a su casa», porque ya había entregado toda la documentación y en ningún momento el agente «le dijo que se parara».

Imatge 7:

Notícia 1: Aguirre ante el juez “no me di a la fuga” (La Razon, 23-9-14)

Notícia 2: Don Felipe y Doña Letizia felicitan su primera Navidad como reyes (El País 18-12-14)

Don Felipe y doña Letizia felicitan su primera Navidad como Reyes

Han escogido fotos del día de la proclamación, en las que aparecen junto a sus hijas
EL PAÍS Madrid 18 DIC 2014 - 12:23 CET 2



Felicitación de Navidad de los Reyes.

Don Felipe y doña Letizia han difundido hoy su primera felicitación navideña como Reyes. Una imagen de su saludo a la multitud congregada frente al Palacio Real el día de su proclamación, el pasado 19 de junio, ha sido la escogida para felicitar las fiestas en su primer año de reinado. Cuando se cumplen seis meses de la proclamación, la segunda imagen escogida por los Reyes también es del día que cambió sus vidas. Captada en la escalera de la Puerta de los Leones del Congreso de los Diputados, aparecen junto a sus hijas. “Que la ilusión, la esperanza y los buenos deseos de Navidad permanezcan más allá de estos días de celebración”, reza su mensaje, que también desea una feliz Navidad y un próspero año 2015 en castellano y en inglés.

Tras la firma de don Felipe y doña Letizia, que acompañan sus nombres con una ‘R’, la firma de sus dos hijas. Leonor acompaña su nombre con su título de princesa de Asturias, y Sofía lo hace como Infanta de España. Una imagen más institucional respecto a la del año pasado, cuando difundieron una fotografía en la que se les veía frente al retrato *La infanta Margarita* de Velázquez, expuesto en el Museo del Prado, y vestidos de manera informal.

Sexo: masculí

Curso: 1º Batxillerat

Aguirre, al juez: «No me di a la fuga»

23 de septiembre de 2014. 15:29h **F. Velasco**. Madrid.

«Temí en un momento que le pudiera ocurrir algo porque es un personaje público y se arremolinaba mucha gente», el agente que le puso la multa «estuvo en todo momento correctísimo», a diferencia del agente de movilidad que la denunció, quien llegó a decirle: «Si no te gusta el procedimiento se lo dices a tu amiguita Ana Botella»; o «no es cierto que se diera a la fuga y lesionara a un agente». Estas son algunas de las frases de la presidenta del Partido Popular de Madrid, Esperanza Aguirre, en su declaración ante el juez Carlos Valle, como imputada de un delito de desobediencia, en relación con el incidente de tráfico en que se vio envuelta el pasado 3 de abril, cuando aparcó en un carril bus de la Gran Vía de Madrid y abandonó el lugar antes de que se le notificara la sanción correspondiente.

En su declaración, que se prolongó durante unos 45 minutos, y a la que ha tenido acceso LA RAZÓN, relata cómo se detuvo en el carril bus porque necesitaba sacar dinero de un cajero. Al regresar del mismo observa cómo el agente la está multando y le pide su carnet de conducir, lo que ella entregó «inmediatamente».

En cambio, aseguró que el agente tomaba los datos «con muchísima parsimonia», para, a continuación, pedirle la documentación del vehículo. «Le di una cartera en la que tengo toda la documentación, había muchísima gente», aseguró Aguirre, quien, por ese motivo, le pidió ir a una calle próxima. El agente seguía con los trámites porque tenía que darle el resguardo para poder recurrir la sanción, pese a que ella le expresó que no lo quería porque no pensaba impugnar la multa. El tiempo que estuvo en esa situación le hizo «eterno, porque la gente empezaba a arremolinarse» en ese lugar.

Quizás por ello fue por lo que aseguró al juez que «temí que, en un momento determinado, la pudiera ocurrir algo, porque es un personaje público y se arremolinaba mucha gente». En esas circunstancias es cuando decide «irse a su casa», porque ya había entregado toda la documentación y en ningún momento el agente «le dijo que se parara».

En este texto solo se dice una de las partes, ya que solo se habla de lo que defendía Aguirre no lo que dice el policía.

Don Felipe y doña Letizia felicitan su primera Navidad como Reyes

Han escogido fotos del día de la proclamación, en las que aparecen junto a sus hijas

EL PAÍS Madrid 18 DIC 2014 - 12:23 CET 2



Felicitación de Navidad de los Reyes.

Don Felipe y doña Letizia han difundido hoy su primera felicitación navideña como Reyes. Una imagen de su saludo a la multitud congregada frente al Palacio Real el día de su proclamación, el pasado 19 de junio, ha sido la escogida para felicitar las fiestas en su primer año de reinado. Cuando se cumplen seis meses de la proclamación, la segunda imagen escogida por los Reyes también es del día que cambió sus vidas. Captada en la escalera de la Puerta de los Leones del Congreso de los Diputados, aparecen junto a sus hijas. «Que la ilusión, la esperanza y los buenos deseos de Navidad permanezcan más allá de estos días de celebración», reza su mensaje, que también desea una feliz Navidad y un próspero año 2015 en castellano y en inglés.

Tras la firma de don Felipe y doña Letizia, que acompañan sus nombres con una 'R', la firma de sus dos hijas. Leonor acompaña su nombre con su título de princesa de Asturias, y Sofia lo hace como Infanta de España. Una imagen más institucional respecto a la del año pasado, cuando difundieron una fotografía en la que se les veía frente al retrato *La infanta Margarita* de Velázquez, expuesto en el Museo del Prado, y vestidos de manera informal.

Es informalment perquè no es realment de molta importància ni al llor que ocupa.

3. ENQUESTA:

Model d'enquesta sense emplenar que es va passar als alumnes de l'IES Serra d'Irta:

ENQUESTA: MITJANS DE COMUNICACIÓ, HÀBITS DE CONSUM I INTERPRETACIÓ D'INFORMACIÓ

Curs:

Edat:

Sexe: Masc ☐ Fem ☐

1. Numeri de més a menys quins mitjans de comunicació consumeix per informar-se, sent 1 el mitjà que més consumeix i 4 el que menys:

- Premsa impresa ()
- Premsa digital (internet) ()
- Televisió ()
- Ràdio ()

Televisió:

1. Amb quina freqüència consumeix **informació** a la televisió?

- ☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
- ☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana
- ☐ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
- ☐ Una vegada per dia
- ☐ Més d'una vegada per dia
- ☐ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació televisiva?

☐ Si ☐ No

3. En cas que la resposta anterior sigui SI, especifiqui quin:

4. Considera que la informació televisiva és:

☐ Fàcil d'entendre ☐ Difícil d'entendre

Per què?

Ràdio:

1. Amb quina freqüència consumeix **informació** a la ràdio?

- ☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
- ☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana

- ☐ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
- ☐ Una vegada per dia
- ☐ Més d'una vegada per dia
- ☐ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació radiofònica?

- ☐ Si ☐ No

3. En cas que la resposta anterior sigui SI, especifiqui quin:

4. Considera que la informació radiofònica és:

- ☐ Fàcil d'entendre ☐ Díficil d'entendre

5. Per què?

6. Creu que entén la informació radiofònica sense dificultats?

- ☐ Si ☐ No

Prensa impresa

1. Amb quina freqüència consumeix **informació** de premsa impresa?

- ☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
- ☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana
- ☐ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
- ☐ Una vegada per dia
- ☐ Més d'una vegada per dia
- ☐ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació escrita?

- ☐ Si ☐ No

3. En cas que la resposta anterior sigui SI, especifiqui quin:

4. Considera que la informació escrita és:

- ☐ Fàcil d'entendre ☐ Díficil d'entendre

5. Per què?

6. Creu que entén la premsa escrita sense dificultats?

- ☐ Si ☐ No

Prensa digital:

1. Amb quina freqüència consumeix **informació** de premsa digital?

- ☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
- ☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana
- ☐ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
- ☐ Una vegada per dia
- ☐ Més d'una vegada per dia
- ☐ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació digital?

- ☐ Si ☐ No

3. En cas que la resposta anterior sigui SI, especifiqui quin:

4. Considera que la informació digital és:

- ☐ Fàcil d'entendre ☐ Difícil d'entendre

5. Per què?

6. Creu que entén la premsa digital sense dificultats?

- ☐ Si ☐ No

COPRENSIÓ

1. Numeri en funció del grau de dificultat de comprensió que li presenta la informació segons el seu format, sent 1 més fàcil d'entendre i 4 més difícil:

- Televisió ()
- Ràdio ()
- Premsa impresa ()
- Premsa digital ()

2. Numeri de més fàcil d'entendre a menys els següents temes informatius, sent 1 el més fàcil i 7 el més difícil:

- Cultura ()
- Esports ()
- Política ()
- Economia ()
- Successos ()
- Societat ()
- Internacional ()

INTERPRETACIÓ

1. Una peça informativa ha de ser:

- ☐ valorativa
- ☐ subjectiva
- ☐ neutral
- ☐ parcial
- ☐ contrastada
- ☐ objectiva
- ☐ interpretativa
- ☐ cridanera

2. Quan consumeix informació:

- ☐ La consumeixo d'una font (un diari o un canal de televisió o una emissora de ràdio)
- ☐ La consumeixo de més d'una font però del mateix format (més d'un diari, més d'un canal o més d'una emissora)
- ☐ La consumeixo de més d'una font i en més d'un format

3. És fidel a un canal, una emissora o un diari?

- ☐ si ☐ no

4. En cas que la resposta anterior sigui SI, especifiqui per què:

- ☐ Perquè es el que es consumeix a casa
- ☐ Perquè m'agrada més que els altres
- ☐ Per afinitats ideològiques amb la línia editorial

5. En cas que la resposta a la pregunta 3 sigui NO, especifiqui per què:

6. Assenyali quins elements creu que li donen credibilitat a les peces informatives:

- ☐ El periodista
- ☐ Les dades
- ☐ Les fonts d'actors implicats
- ☐ Les fonts de testimonis
- ☐ Les fonts d'especialistes
- ☐ Les imatges (vídeo i fotografia) i els sons
- ☐ El mitjà

ALFABETITZACIÓ MEDIÀTICA

1. Havia sentit parlar alguna vegada abans de l'alfabetització mediàtica o l'educació en mitjans?

- ☐ si ☐ no

2. Havia sentit parlar alguna vegada abans de la manipulació informativa?

- ☐ si ☐ no

3. Coneixia els tipus de manipulació i els elements que influeixen en la percepció i interpretació de la informació?

☐ si ☐ no

4. Creu que les sessions d'alfabetització mediàtica han estat útils?

☐ si ☐ no

5. Observacions, comentaris o coses a millorar sobre les sessions:

4.EXEMPLE ENQUESTA RESOLTA

ENQUESTA: MITJANS DE COMUNICACIÓ, HÀBITS DE CONSUM I INTERPRETACIÓ D'INFORMACIÓ

Curs: 22 BATX

Edat: 17 anys

Sexe: Masc ☒ Fem ☐

1. Numeri de més a menys quins mitjans de comunicació consumeix per informar-se, sent 1 el mitjà que més consumeix i 4 el que menys:

- Premsa impresa (2)
- Premsa digital (internet) (3)
- Televisió (1)
- Ràdio (4)

Televisió:

1. Amb quina freqüència consumeix informació a la televisió?

- ☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
- ☒ Entre 3 i 4 vegades a la setmana
- ☐ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
- ☐ Una vegada per dia
- ☐ Més d'una vegada per dia
- ☐ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació televisiva?

- ☐ Si
- ☒ No

3. En cas que la resposta anterior sigui SI, especifiqui quin:

4. Considera que la informació televisiva és:

- ☒ Fàcil d'entendre
- ☐ Difícil d'entendre

Per què?

~~perquè~~ perquè s'utilitza un vocabolari fàcil per a
Ràdio: que tot s'entengui

1. Amb quina freqüència consumeix informació a la ràdio?

- ☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
- ☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana

- ☐ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
- ☐ Una vegada per dia
- ☐ Més d'una vegada per dia
- ☒ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació radiofònica?

- ☐ Si
- ☒ No

3. En cas que la resposta anterior sigui Si, especifiqui quin:

4. Considera que la informació radiofònica és: No l'escolto mai

- ☐ Fàcil d'entendre
- ☐ Difícil d'entendre

5. Per què?

6. Creu que entén la informació radiofònica sense dificultats? No l'escolto mai

- ☐ Si
- ☐ No

Prensa impresa

1. Amb quina freqüència consumeix informació de premsa impresa?

- ☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
- ☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana
- ☒ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
- ☐ Una vegada per dia
- ☐ Més d'una vegada per dia
- ☐ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació escrita?

- ☒ Si
- ☐ No

3. En cas que la resposta anterior sigui Si, especifiqui quin:

a l'hora de dinar (perquè mejo asole i així m'entreten)

4. Considera que la informació escrita és:

- ☒ Fàcil d'entendre
- ☐ Difícil d'entendre

5. Per què?

perquè utilitza un llenguatge nostre sense tecnicismes

6. Creu que entén la premsa escrita sense dificultats?

- ☒ Si
- ☐ No

Prensa digital:

1. Amb quina freqüència consumeix informació de premsa digital?

- ☐ Entre 1 i 2 vegades a la setmana
- ☐ Entre 3 i 4 vegades a la setmana
- ☒ Entre 5 i 6 vegades a la setmana
- ☐ Una vegada per dia
- ☐ Més d'una vegada per dia
- ☐ Mai

2. Té algun horari de consum d'informació digital?

- ☒ Sí
- ☐ No

3. En cas que la resposta anterior sigui Sí, especifiqui quin:

per les vesprades quan estic a veure algunes sèrie online les que hi heu a les pàgines principals de d'home

4. Considera que la informació digital és:

- ☒ Fàcil d'entendre
- ☐ Difícil d'entendre

5. Per què?

Perquè bàsicament m'habitue del titulars i per tant no són complicats.

6. Creu que entén la premsa digital sense dificultats?

- ☒ Sí
- ☐ No

COPRENSIÓ

1. Numeri en funció del grau de dificultat de comprensió que li presenta la informació segons el seu format, sent 1 més fàcil d'entendre i 4 més difícil:

- Televisió (2)
- Ràdio (4)
- Premsa impresa (1)
- Premsa digital (3)

2. Numeri de més fàcils d'entendre a menys els següents temes informatius, sent 1 el més fàcil i 7 el més difícil:

- Cultura (2)
- Esports (1)
- Política (5)
- Economia (6)
- Successos (4)
- Societat (3)
- Internacional (7)

INTERPRETACIÓ

1. Una peça informativa ha de ser:

- ☐ valorativa
- ☐ subjectiva
- ☒ neutral
- ☐ parcial
- ☒ contrastada
- ☒ objectiva
- ☐ interpretativa
- ☐ cridanera

2. Quan consumeix informació:

- ☐ La consumeixo d'una font (un diari o un canal de televisió o una emissora de ràdio)
- ☒ La consumeixo de més d'una font però del mateix format (més d'un diari, més d'un canal o més d'una emissora) *(només les que m'interessen)*
- ☒ La consumeixo de més d'una font i en més d'un format

3. És fidel a un canal, una emissora o un diari?

- ☒ sí
- ☐ no *(claro este 203)*

4. En cas que la resposta anterior sigui SI, especifiqui per què:

- ☐ Perquè es el que es consumeix a casa
- ☒ Perquè m'agrada més que els altres
- ☐ Per afinitats ideològiques amb la línia editorial

5. En cas que la resposta a la pregunta 3 sigui NO, especifiqui per què:

6. Assenyali quins elements creu que li donen credibilitat a les peces informatives:

- ☐ El periodista
- ☐ Les dades
- ☐ Les fonts d'actors implicats
- ☒ Les fonts de testimonis
- ☒ Les fonts d'especialistes
- ☐ Les imatges (vídeo i fotografia) i els sons
- ☐ El mitjà

ALFABETITZACIÓ MEDIÀTICA

1. Havia sentit parlar alguna vegada abans de l'alfabetització mediàtica o l'educació en mitjans? *NO*

☐ si ☒ no

2. Havia sentit parlar alguna vegada abans de la manipulació informativa?

☒ si ☐ no

3. Coneixia els tipus de manipulació i els elements que influeixen en la percepció i interpretació de la informació?

☐ si ☒ no

4. Creu que les sessions d'alfabetització mediàtica han estat útils?

☒ si ☐ no

5. Observacions, comentaris o coses a millorar sobre les sessions:

les sessions m'han paregut prou interessants, de
ben segur que a partir de ara he parat més
a fixar-me en les imatges i sons, però de ben
segur no ~~parar~~ heu fixat en ~~la~~ la
premsa escrita perquè han de perdre massa
temps ~~per~~ sincerament.

Gràcies per participar!

Però ~~no~~ m'he paregut interessant ja
que m'agrada saber coses que no en coneix
i per tot m'han agradat junt amb que heu
segut entenedores i per això m'agrada.

Exemple d'enquesta resolta